

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SURİYELİ GÖÇMENLERİN TOPLUMSAL ALGILANIŞI
(ŞANLIURFA İLİ MERKEZ İLÇELERİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN **HAZIRLAYAN**
Prof. Dr. A. Faruk SİNANOĞLU **Muhammed Remzi SÜMER**

Malatya-2021

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ GÖÇMENLERİN TOPLUMSAL ALGILANIŞI
(ŞANLIURFA İLİ MERKEZ İLÇELERİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Muhammed Remzi SÜMER

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ahmet Faruk SİNANOĞLU

MALATYA 2021

ONUR SÖZÜ

Yaptığım çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün kaynakların kaynakçada uygun bir biçimde gösterdiğimi belirtir ve bunu onurum ile tasdik ederim.

Muhammed Remzi SÜMER

ÖZET

Göç, insanlık tarihi boyunca yaşanılmış en önemli olgularından biridir. Bu önem bugün de sürekliliğini korumaya devam etmektedir. İnsanlar daha iyi bir yaşam standardına ulaşmak amacıyla göç ederler. Fakat daha iyi bir hayata doğru hareketin yanında aidiyet bağıyla bağlı oldukları yerden yani evlerinden kopmaktadırlar. Ancak bu hareket temelde göçmenle birlikte göç edilen toplumu da büyük ölçüde etkilemektedir.

Günümüzde ise birçok sebeple gönüllü ve zorunlu göçler yaşanmaktadır. Bunlardan birisi de 2011 yılında Arap Baharı ile etkilenen ve iç savaşa sürüklenen ülkelerden biri olan Suriye'den diğer ülkelere yapılan zorunlu göçtür. Sınır ortaklığı sebebi ile Türkiye bu göçü çok yakından tecrübe etmiş ve bugün her bir noktasında ayrı ayrı 9 senelik bir göç tecrübesi barındırmaktadır.

“Suriyeli Göçmenlerin Toplumsal Algılanışı (Şanlıurfa İli Merkez İlçeleri Örneği)” adlı bu çalışmada; nitel araştırma yöntemi kullanılarak Şanlıurfa ili Merkez ilçeleri olan Haliliye, Eyyübiye ve Karaköprü’de yapılmıştır. Bu çalışmada amaçlanan Şanlıurfa halkının Suriyeli göçmenleri algılayış biçimlerini ele almaktır. Bu algılanışta hangi faktörlerin ön planda olduğu incelenmiştir. İnsanların göçmenleri algılayışında ekonomik koşullar, dini yakınlık, sosyal kültürel farklılıklar büyük önem taşımaktadır. Özellikle 2011 yılındaki ilk gelişlerde din kardeşliği ve Türk kültüründe var olan konukseverlik göçmenlerin karşılanmasında oldukça etkili roller oynamışlardır. Ancak sonraki dönemlerde sürecin uzamasının da beraberinde getirdiği gündelik hayattaki karşılaşmalar güvenlik, ekonomi, evlilik ve komşuluk gibi birçok birlikteliğin de bu algılayışta etkili olmasına sebep olmuştur. Bu durumda insanların yaşadıkları tecrübeler algılamada büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Göç, Uyum, Kimlik

ABSTRACT

Migration is one of the most important phenomenon happened throughout the human history. This importance continues to maintain its continuity at the present. People migrate in order to have a better life standard. But, besides the movement towards a better life, they split from their home, which they are connected with a bond of belonging. But this movement, fundamentally, highly effects the receiving society aside with immigrant.

Nowadays, there are voluntary and forced migration happening with many reasons. One of these is the forced migration from Syria, which is affected by the Arab Spring in 2011 and dragged into civil war, to other countries. Being neighbour countries with Syria, Turkey has experienced this immigration very closely and today, has a 9 years experience of immigration in each area seperately.

With this project, named “Social Perception of Syrian Immigrants (Example of Central Districts of Şanlıurfa Province)” conducted using qualitative research method in Haliliye, Eyyübiye and Karaköprü. The aim of this study is to examine the perception of the people of Şanlıurfa about Syrian immigrants. Which factors are at the forefront of this perception have been examined. Economic conditions, religious affiliation, social and cultural differences have a great importance in people’s perception of immigrants. Especially during the first arrivals in 2011, religious brotherhood and hospitality in Turkish culture played a very effective role in welcoming immigrants. However, in the following periods, the daily life encounters brought along with the prolongation of the process caused many association such as security, economy, marriage and neighborhood to be effective in this perception. In this case, the experiences of people has a great importance in perception.

Key words: Sociology of Religion, Migration, Harmony, Identity.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VI
TABLOLAR LİSTESİ	VIII
KISALTMALAR	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

KAPSAM VE YÖNTEM

1.1.Araştırmanın Sorunsalı	1
1.2.Araştırmanın Amacı	2
1.3.Araştırmanın Önemi	2
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.5.Araştırma Yöntemi ve Tekniği	4
1.6.Örneklem	8

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavramsal Olarak Göç	10
2.2.Hicret Kavramı	13
2.3.İslam Tarihi Açısından Hicret	15
2.4.İslam Terminolojisinde Ensar Ve Muhacir Kavramları	19
2.5.Sosyolojik Açısından Kardeşleştirme (Muahat)	19
2.6.Göç Ve Kimlik	24
2.7. Göç Teorileri	29
2.7.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	30
2.7.2. İtme Çekme Kuramı	32
2.7.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı	33
2.7.4. Bağlılık Okulu: Merkez-Çevre Kuramı Ve Dünya Sistemi.....	34
Kuramı 2.7.5. Göç Sistemleri Kuramı	36
2.7.6. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	37
2.8.Göç Kaynaklı Uyum Siyasaları	37
2.8.1.Adaptasyon	38
2.8.2.Asimilasyon	39
2.8.3.Çok Kültürlülük Ve Çok Kültürcülük	39
2.8.4.Entegrasyon	40
2.8.5.Akültürasyon	40
2.9.Uluslararası Koruma Çeşitleri	41
2.9.1.Mültecilik Ve Sığınmacılık	41
2.9.2.Şarh Mültecilik	42
2.9.3.İkincil Koruma	43
2.9.4. Geçici Koruma	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞANLIURFA

3.1.Şanlıurfa Tarihine Genel Bir Bakış	45
3.2.Şanlıurfa'nın Sosyo-Kültürel Yapısı	47
3.3.Şanlıurfa İl Profili	51
3.3.1.Nüfus	51
3.3.1.1. Yaş ve Cinsiyete Göre Şanlıurfa Nüfusu	51
3.3.1.2. Nüfus Yoğunluğu	52
3.3.1.3. Kaba Doğum Hızı (Binde)	53
3.3.2. Göç İstatistikleri	53
3.3.2.1.Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyeliler	54
3.3.3.Eğitim	55
3.4.Şanlıurfa Ekonomisi	55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR GÖÇMEN KİMLİĞİ OLARAK “SURIYELİ”

4.1. Algılama	59
4.1.1. Din ve Dindarlık	59
4.1.2. Ekonomik Koşullar Işığında Geliştirilen Bakış	64
4.1.3. Güvenlik	68
4.1.4. Farklılıkların Birlikteliği: “Evlilik”	72
4.1.5. Sayının Çokluğundan Rahatsızlık: “Sindirilemeyen Bir Yemek”...	76
4.1.6. Empati	78
4.1.7. Göçmenlerin Tutumlarına Göre Tutum Belirlemek	78
4.1.8. Yapay Sınır	79
4.1.9. ‘Misafir’ Olarak Sığınmacı: “Misafirliğin Kısa Olanı.....	81
Makbuldür.” 4.1.10. Misafirliğin Sonu: “Dönüş”	83
4.2. Öteki: “Biz” Ve “Onlar”	84
4.3.Kültürel Uyum	95
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	107
EKLER	116
EK 1: GÖRÜŞMECİ LİSTESİ	116

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Şanlıurfa 2019 Yılı Toplam Nüfusu Ve Cinsiyete Göre Dağılımı	51
Tablo 2: Yaş ve Cinsiyete Göre Şanlıurfa Nüfusu, 2019	51
Tablo 3: 2019 Yılı Nüfus Yoğunluğu	52
Tablo 4: Türkiye ve Şanlıurfa Kaba Doğum Hızı(Binde)	53
Tablo 5: Göç Alma Verme Hızı.....	53
Tablo 6: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Ülke Genelindeki Sayıları ve En Çok Bulunduğu İller	54
Tablo 7: Eğitim Durumuna Göre Nüfus (15 Yaş üstü), 2018.....	55
Tablo 8: 2019 Yılı İstihdamın Sektörel Dağılımı (15+)	56
Tablo 9: 2018 yılı Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla	56
Tablo 10: 2019 Yılı İşgücü İstatistikleri (15+).....	57

KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
UNCHR	: Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
Ed.	: Editör
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BİRİNCİ BÖLÜM

KAPSAM VE YÖNTEM

1.1.Araştırmanın Sorunsalı

Göç, en kısa tanımıyla, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gerçekleştirilen harekettir. Bu yer değişikliği ülke sınırlarını aşmak şeklinde olabileceği gibi ülke içerisinde de gerçekleştirilebilir.¹ Ancak bu hareketlilik sadece fiziksel anlamda gerçekleştirilen bir hareketlilik olarak görülmemelidir. İnsanlar göç ettiklerinde fiziksel olarak sahip olduklarının ötesinde sahip oldukları aidiyetlerini de terk etmektedirler.² Sözü edilen aidiyet kavramıyla yalnızca bireyin içinde yaşadığı gruba karşı hissettiği duygu anlatılmak istenilmemiştir. Aynı zamanda bireyin kimlik inşası sürecinde içinde bulunduğu mekana karşı beslediği bir duyguyu da içinde barındırmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu topluma karşı bağlılığının yanında mekana olan bağlılığı da bir aidiyet bağı olarak çalışmada ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda çalışma boyunca aidiyetten kopma süreci, mekana olan duygusal bağlanmanın bireyin kimliğindeki, zihnindeki önemi olarak düşünülmektedir. Göç hareketinin ise bu kopuşun sebebi olan bir hareket olduğu düşünülmektedir.

Yukarıdakilerden hareketle göç hareketinin yalnızca göç eden birey veya topluma etkisi ele alınacak olursa tek boyutlu bir bakış açısı sergilenmiş olacaktır. Bu sebeple göç eden toplumun yanı sıra göç edilen toplumda da göçün büyük etkileri olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu hareketlilik sonucunda gidilen toplumun sadece demografik yapısında değil, ekonomik yapıdan kültürel yapıya kadar her alanında değişim olmaktadır. Bu nedenle de göç konusu üzerine çok sayıda akademik çalışma gerçekleştirilmiştir.³ Göç neticesinde gelen göçmenlerin yaşamlarında büyük değişiklikler olduğu gibi göç edilen toplumlarda da çeşitli etkilenmeler olmaktadır.

2011 yılında Suriye’de başlayan çatışmaların ardından Türkiye’nin uyguladığı açık kapı politikası nedeniyle Türkiye’ye büyük bir göç hareketi başlamıştır. Bu göç

¹ Göç Terimleri Sözlüğü,(2. Baskı) Uluslararası Göç Örgütü, Ankara 2013, ss. 35-36.

² Adıgüzel,Yusuf, Göç Sosyolojisi (2. Baskı), Nobel Kitap, Ankara 2018, s.3.

³Akkayan,Taylan, Göç ve Değişme (1.Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979,s.22.

hareketi sonucunda özellikle sınır illerinden biri olan Şanlıurfa’da çok sayıda göçmeni barındırmaya başlamıştır.

Bu doğrultuda çalışmamızda üç soruya cevap aranmaktadır.

- 1) Göçmenlerin yerel halk tarafından algılanışında etkili olan faktörler nelerdir?
- 2) Dini aidiyetten gelen söylemler, yerel halkın göçmenlere bakışını nasıl etkilemektedir?
- 3) Zaman içerisinde göçmenlerin yerel halk tarafından algılanışında değişimler olmuş mudur? Eğer olmuş ise bu değişimlerin sebepleri nelerdir?

1.2.Araştırmanın Amacı

Çalışma; 2011 yılından itibaren Suriye’de ortaya çıkan çatışmalar neticesinde, göç etmek zorunda kalarak Türkiye’ye gelen Suriyelilerin Şanlıurfa’da yaşayan yerel halk tarafından nasıl algılandığı, gelen Suriyelilerin hangi referanslar çerçevesinde tanımlandığını anlama amacı taşımaktadır.

Ayrıca çalışma, Suriyelilerin “ muhacir, misafir, yabancı, öteki” gibi kategorilerle tanımlanma sebeplerinin neler olduğunu, yerel halkın zihin dünyasında bu kategorilere oturtulma sebeplerinin neler olduğu ve bu kategorilere oturtmanın gündelik hayatta nasıl bir tutum sergilemelerini sağladığının incelenmesi amaçlamaktadır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Göç ve göçmenler üzerine gerçekleştirilen çalışmalara baktığımızda genel itibariyle hukuk, politika, uluslararası ilişkiler gibi alanlarda yapıldığı görülmektedir. Bu alanlarda yapılan çalışmalarda da genellikle sayısal verilere dayalı büyük ölçekli olaylar çerçevesinde anlatılmaktadır. Bu çalışmalar çoğunlukla nicel verilere dayanan çalışmalardır.

Ayrıca göç olgusunun hem göç eden hem de göç edilen toplum üzerinde birbirlerine alışma, travma sonrası etkiler ve ikincil travmalar gibi büyük etkileri

olmaktadır. Bu konuda yapılan nicel çalışmaların katkısı yadsınamamakla birlikte katılımcılarının görüşlerinin kaynağına inmeyen, verilerin sayısal göstergelere indirgenmesi ile ayrıntıları kaçırmamıza sebep olabilmektedir. Nitel çalışmalar ise hayatın içerisindeki aktörlerin bakış açılarını anlamaya yönelik bir çabadır ve araştırmanın kapsamı dışında bir genelleme iddiası taşımaz. Bu sebeple bizzat göç hareketinden etkilenen öznelerin mikro anlamda yaşadıkları gündelik hayat pratikleri ve zihin dünyalarının nicel çalışmalarla gözden kaçması, alanda bir eksiklik olacaktır. Bu çalışmanın nitel bir araştırma olması hasebiyle, sahada bizzat olayın öznelerinden biri olan ev sahibi toplumun, gelen göçmenleri algılayış şekilleri incelenerek alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma aynı zamanda göçmenlerin, yerleştikleri toplumların bireylerince algılanışında din olgusunun önemine de katkı sağlamaktadır. Bir toplumun inandığı dinde yer alan kavramların referansıya, bir başka toplumla karşılaşmalarına, ortak yaşam sürdürmelerine dair araştırma soruları içermektedir. Böylelikle, Ensar-Muhacir kavramının katılımcılardaki karşılıkları, katılımcıların yardımlaşma ve paylaşma konusunda yaptıkları dini referansların din sosyolojisine ve bu kavramların var olan geleneğe gönderme yapılmasıyla da genel anlamda Türkiye'deki sosyoloji çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, Şanlıurfa'nın merkez ilçeleri olan; Haliliye, Eyyübiye ve Karaköprü ile sınırlandırılarak gerçekleştirilmiştir. Göçmenlerin birçoğunun kent merkezine yerleşmesi, merkez ilçelerde göçmenlerin ve yerel halkın temasının daha fazla olması sebebi ile bu merkez ilçelerde karar kılınmıştır. Yapılan saha çalışması kapsamında on yedi erkek ve on üç kadın katılımcıyla görüşülmüştür. Çalışmanın nitel bir çalışma olması sebebiyle elde edilen bulgular araştırmanın kapsamı dışında bir genelleme iddiası taşımamaktadır.

Araştırmanın sınırlılıklarını belirtmek gerekirse sahada kadın görüşmecilere ulaşmanın zorluğu bunlardan birisidir. Ayrıca görüşmeyi kabul edip, görüşme yapılan kadın katılımcılar ise kendilerini açmada biraz daha çekingen davranmışlardır. Ayrıca

katılımcıların bir bölümü verecekleri cevapların siyasi mecraya kayması endişesi taşımaları dolayısıyla bazı konularda daha üstü kapalı konuştuklarını görüşme sonrasında ifade etmişlerdir. Değinilen bu iki konu da görüşme yapılırken katılımcıların kendilerini net ifade etmesi konusunda sınırlılıklar oluşturmuştur. Ayrıca araştırmacının Türkçe dışında yöre halkının kullandığı dilleri bilmeyişi Türkçe bilmeyen bireylerle görüşme yapılamamasına sebep olmuş ve bu da çalışmanın bir başka sınırlılığını oluşturmuştur.

1.5.Araştırma Yöntemi ve Tekniği

Pozitivizm, tıpkı doğa biliminde olduğu gibi toplumsal olay ve olguların da ölçülebilir tek bir gerçekliğe sahip olduğunu öne sürmektedir. İnsanlara tek bir gerçekliğin sunulabileceği ve bu sunulan gerçekliğin ölçülebilen bir kesinliği olduğu düşüncesini içinde barındırmaktadır. Böyle olunca da elde edilecek bilgiye ulaşmada kullanılacak yöntemler; nesnel gözlemler ve tasarımı dikkatle yapılmış deneyler olmaktadır. Bunların sonucunda elde edilen bilgi ise genelleme amacı taşımaktadır. Ayrıca nicel yöntem ile denence oluşturulur, nedensellikler araştırılır. Elde edilen veriler ise istatistiksel yolla ve sayılarla ifade edilmektedir. Ayrıca bu izlenen yöntem nicel yöntem olarak adlandırılmaktadır.⁴

Bir diğer yöntem olan nitel araştırma, nicel araştırmanın aksine Pozitivist düşüncenin karşısında konumlanan yorumlayıcı yaklaşıma dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre gerçeklik tek bir tane değildir. Gerçeklik sosyal ortam içerisinde sürekli değişerek var olur. Bu nedenle nitel yaklaşım bilgiye ulaşmada insanların sosyal olayları, kendilerini, ötekilerin davranışlarını anlamlandırma ve yorumlamalarına önem vermektedir.⁵ Nitel araştırmanın olguya bakışta sahip olduğu pozisyonu anlamak için üzerinde durduğu sorulara bakmak faydalı olacaktır. Bu sorular; “ Sosyal olay nasıl yorumlanmakta, anlaşılmakta, deneyimlenmekte veya üretilmektedir?” şeklindedir.⁶ Buradan yola çıkarak nitel araştırmanın bilgi üretme sürecinde anlamaya çalıştığı durumların; insanların yaşam şekilleri, davranışları, öyküleri, örgütsel yapıları ve

⁴ Glesne, Corrine, Nitel Araştırmaya Giriş, (çev. Ali Ersoy, Pelin Yalçınoglu), (3. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2013, ss. 9-10.

⁵ Glesne, Nitel Araştırmaya Giriş, ss. 10-11.

⁶ Kuş, Elif, Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri, (4. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2012, s. 78.

bununla beraber toplumsal değişimler olduğu söylenebilir.⁷ Böylelikle tikel bir örneklemeden hareketle, araştırılan konuyu derinlemesine anlamaya çalışır.

Nicel ve nitel yöntem dışında ele alınacak bir diğer yöntem ise nicel ve nitel yöntemin her ikisinin beraber kullanıldığı karma yöntemdir.⁸ Bu yöntemin temelde nitel ve nicel yöntem arasında bir köprü kurulmasıyla ortaya çıktığı söylenebilir. Bu sayede ise yapılan araştırmanın farklı bakış açılarına sahip olması sağlanmaktadır. Ancak Glesne'nin Nitel Araştırmaya Giriş adlı çalışmasında karma yöntemi ele alışına bakıldığında, araştırmacının nicel ve nitel yöntemi bir arada kullanması olarak tanımlanmakla beraber, karma yöntem kullanılarak gerçekleştirilen bir çalışmanın mutlaka nicel veya nitel yöntemlerden birine daha yakın olacağı ifade edilmektedir.⁹ Glesne'nin eserindeki ifadelerinden yola çıkılarak araştırmacının nitel ve nicel yöntemi beraber kullanarak hedeflediği karma yöntemin çalışma sonucunda bir yöntem üzerinde odaklanma ile neticeleneceği anlaşılmaktadır. Ancak araştırma yöntemi ve konu arasındaki bağ neticesinde araştırmacının yöneleceği yöntemi belirlemesi ve bu yöntemle çalışmasını neticelendirmesi de oldukça büyük bir önem arz etmektedir.

Yapılacak olan araştırmanın yöntemi araştırma sorusundan bağımsız düşünülemez. Bu araştırma ise yerel halkın algısı üzerine olması sebebiyle, nitel yöntemle daha verimli bulguların elde edileceği düşünülmüştür. Yerel halkın deneyimlerini anlamaya çalışmak, sahaya inerek elde edilecek nitel verilerle mümkündür. Ayrıca yerel halkın düşüncelerinin sayısal verilere sıkıştırılarak aktarılması yaşadıkları tecrübeleri, deneyimleri göz ardı etmeye sebep olabilmektedir. Bir soruya verdikleri cevabı şekillendiren durumun altında yatan hikayelerini değerlendirme imkanı sunar. Katılımcıların verdikleri cevaba onları getiren hikayeleri, sebepleri dinleyebilme ve katılımcıyla bir konu üzerinde daha derin bir görüşme imkanı sunan bilimsel çalışma ise nitel çalışmalardır.

Çalışmada literatür taraması çalışmaya veri sağlayan bir yaklaşım olarak kullanıldı. Bu yaklaşım, yapılan araştırmanın alana katkı sağlayıp sağlamadığını ve

⁷ Özdemir, Murat, "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma" Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11/1, ss. 323-343.

⁸ Baki, A. T., Gökçek, "Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11/2012, (42), ss.1-21.

⁹ Glesne, Nitel Araştırmaya Giriş, ss. 18-19.

zaten var olan bulguların ötesine geçilip geçilmediğine karar vermede yardımcı olmaktadır. Bir diğer açıdan ise araştırılan alanla ilgili nelerin araştırıldığı ve nelerin bilindiğini öğrenebilmek açısından da fayda sağlamaktadır. Ayrıca literatür taraması, araştırma alanıyla ilgili kaynakların taranması ve bir araya getirilmesidir.¹⁰ Bu doğrultuda çalışmayla ilgili; kitap, tez, makale, hukuki metin, rapor, internet kaynaklarından mültecilik ve göçe ilişkin kaynaklar taranmıştır. Bu incelemenin sonucunda Türkiye’de göçle ilgili geniş bir literatür bulunduğu gözlemlenmiştir. İncelemeler neticesinde Suriye’den başlayan göçlerin bu ilginin artmasında etkili olduğu gözlemlenmiştir. Fakat yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun nicel yöntemlere dayandığı ve istatistiki bilgi verme amacı güttüğü görülmektedir. Bu yüksek lisans çalışmalarına birkaç örnek verilecek olursa;

Hıdır APAK tarafından yapılan; “Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği” adlı çalışmada, Mardin ilinde nicel araştırma yöntemi kullanılarak Suriyeli göçmenlerin Mardin’e uyumu ve gelecek beklentileri incelenmeye çalışılmıştır.

Emre KARSLI tarafında gerçekleştirilen; “Impacts of Syrian Migrants On The Social Life In Antakya In 2012-2016” adlı çalışmaya bakılacak olursa Suriye’den Hatay’a göç eden Suriyeli göçmenlerin Antakya’nın toplumsal hayatına etkileri incelenmiştir.

Serhat EŞİYOK tarafından yapılan; “Modern Kentlerde Yabancılaşma Duygusu: Kayseri’ye Yerleşen Suriyeli Göçmenlerin “Yabancılaşma” Halleri” adlı çalışma ise incelenen konu göç konusunun kent ve yabancılaşma hissi üzerine etkisidir. Suriyeli göçmenlerin Kayseri’de içinde bulundukları sosyal çevrede entegre olma ve yabancı olma ikiliği çerçevesinde yaşamış oldukları deneyimler ele alınmıştır.

Literatür çalışması dışında araştırmanın temel veri sağlayıcılarından biri de nitel araştırma sonucu elde edilen verilerdir. Nitel araştırmanın temel özelliği araştırmanın yapıldığı sosyal bağlama duyarlı olmasıdır. Ayrıca yapıldığı sosyal bağlam içerisinde bir esnekliğe sahiptir.¹¹ Bu çalışmada katılımcıların anlamlandırma ve deneyimleri doğrultusunda veriler üretilmektedir. Bu sebeple yukarıdaki ifadelerden de yola

¹⁰ Glesne, Nitel Araştırmaya Giriş, ss. 44-45.

¹¹ Kuş, Elif, Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri, (4. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2012, s.78.

çıkılarak derinlemesine görüşme yaklaşımlarından biri olan yapılandırılmamış görüşme yaklaşımı kullanılmıştır.

Derinlemesine görüşme, katılımcılara açık uçlu sorular sorularak verilen cevapların dinlenmesi ve kaydedilmesinin yanında araştırma konusunun daha da detaylandırılmasını sağlayacak ilave sorular sorularak veri toplanmasını sağlayan bir tekniktir.¹²

Çalışmada faydalanan teknik ise yapılandırılmamış görüşmedir. Bu teknik, sorular önceden belirlenmemiş kendiliğinden gelişen bir görüşme tekniği olarak varsayılsa bile gerçekleştirilen sohbet araştırma konusunun dışına kaydığı durumlarda araştırmacı tarafından araştırma konusuyla alakalı sorular yoluyla araştırma çerçevesine yönlendirilir. Bu teknik sayesinde araştırmacı bir esneklik kazanır. Görüşme esnasında planlanan dışında bir konu fark edildiği durumlarda bu konularla alakalı soru ekleyip çıkarabilir. Ayrıca katılımcıyla daha samimi bir ortam kurulması sayesinde katılımcının daha rahat kendini ifade etmesi gibi avantajlara sahiptir.¹³ Çalışma yürütülürken yapılandırılmamış görüşmenin bu avantajlarının önemli faydaları görülmüştür. Katılımcılarla kurulan iletişimin daha doğal bir hal alması sayesinde katılımcılar düşüncelerini daha rahat dile getirmişlerdir. Bunların yanı sıra sahanın daha yakından tanınarak soruların tekrar gözden geçirilmesi, görüşme öncesi fark edilmemiş durumlara da odaklanmayı sağlamıştır. Bu olumlu katkıların yanında verilerin düzenlenmesini zorlaştıran bir olumsuz yanı olduğu da söylenebilir.

Görüşmeler esnasında veri kaybını önlemek amacıyla, katılımcıların rızası doğrultusunda ses kaydı alınmıştır. Ses kaydını onaylamayan katılımcılarla yapılan görüşmelerde veri kaybının önlenmesi amacıyla görüşme esnasında bir takım notlar alınmış ve görüşmenin hemen ardından görüşmeye sadık kalınarak görüşme süreci döküme geçirilmiştir.

Çalışmada veri toplama işleminin ardından toplanan verilerin analizi aşamasına gelindiğinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Betimsel analizde katılımcıların

¹² Kümbetoğlu, Belkıs, Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, (6. Baskı) Bağlam Yayınları, İstanbul 2019, s.71.

¹³ Yıldırım, A. ve H. Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, (3. Baskı), Seçkin Yayınları, Ankara 2003, ss. 94-95.

görüşlerinin etkili bir biçimde yansıtılabilmesi için doğrudan alıntılar yer almaktadır.¹⁴ Yapılan bu doğrudan alıntıların ardından ise açıklamalar yapılır. Ayrıca yapılan yorumlamada ise sahada elde edilen verilere sadık kalınarak yapılır.¹⁵

1.6.Örnekleme

Nicel ve nitel araştırma yöntemlerini kullanan araştırmacıları birbirinden ayıran nokta örnekleme oluşturmaya farklı yaklaşımlarıdır. Nicel araştırmada amaç; küçük bir gruba yani örnekleme inceleyerek büyük grupla ilgili genellemeler yapmaktır. Nitel araştırma ise nicel araştırmadaki gibi temsil kabiliyeti yüksek bir grup belirlemek yerine belirlenen örnekleme'deki araştırılan örnek olay ve etkinliklerin toplumsal yaşamda sağlayacağı aydınlatma üzerinde durmaktadır. Bu sebeple nitel araştırma yapacak kişi örneklemin temsil gücünden çok araştırma konusuyla ilgili kişilerin belirlenmesini amaçlamaktadır.¹⁶ Bu doğrultuda görüşmeciler belirlenirken çalışma konusunun öğeleri hakkında; fikri, tecrübesi ve yaşantıları olan kişilerin örnekleme dahil edilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple rastlantısal olmayan örnekleme seçim tekniği olan kartopu örnekleme kullanılmıştır. Kartopu örneklemede araştırma amacına uygun belirlenen kişilerden örnekleme dâhil edilecek diğer kişilere ulaşılabilir.¹⁷

Çalışmada öncelikle araştırma konumuz hakkında deneyime, bilgiye ve tecrübeye sahip olacak kişiler belirlenerek bu kişilerden kartopu tekniğiyle diğer kişilere ulaşmaya çalışılmıştır. Katılımcılar belirlenirken, Şanlıurfa; Haliliye, Eyyübiye ve Karaköprü evreninden geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerle teması olmuş kişiler örnekleme grubuna dahil edilmiştir. İlk olarak çalışmaya dahil olacak bireylerin yaşanan değişimi deneyimlemiş olabilmeleri için 18 yaşın üstünde olmalarına dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra yaşanan deneyimler üzerinde etkisi olacağı için yaş, cinsiyet, eğitim durumu, iş durumu gibi faktörler açısından heterojen bir grup oluşturulmaya çalışılmıştır.

¹⁴ Kümbetoğlu, Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, s. 154.

¹⁵ Yıldırım, A. ve H. Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, (3. Baskı), Seçkin Yayınları, Ankara 2003, s. 159.

¹⁶ Neuman, Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, ss. 319-321.

¹⁷ Kuş, Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri, s.46.

Nitel ve nicel araştırmalar arasındaki bir fark ise istatistiki hesaplama yapma kaygısıdır. Nitel araştırmaların böyle bir kaygısı yoktur. Bu sebeple de nicel araştırmanın aksine nitel araştırmada örneklem büyüklüğü önemli değildir. Asıl önemli olan bir gruptan derinlemesine bir bilgi alabilmektedir. Örneklemin kaç kişiden oluşacağını ise araştırmanın sorusuyla ilgili en detaylı veriye ulaştığı an belirler.¹⁸ Bu doğrultuda araştırmada on yedi erkek ve on üç kadınla yapılan görüşmeler sonucunda yeterli veriye ulaşıldığının düşünülmesi sebebiyle saha süreci sonlandırılmıştır.

¹⁸ Kümbetoğlu, Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, s. 98.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavramsal Olarak Göç

Göçün bir hareketlilik türü olması sebebiyle göç olgusu anlatılmaya başlamadan önce hareketlilik kavramını açıklamamızın çalışmamız açısından faydalı olacağı düşünülmüştür. Hareketlilik, en genel tanımıyla; “kişilerin zamanda, fiziki mekanda veya sosyal yapıdaki her tür devinime veya göçüne işaret eder.”¹⁹ Hareketlilik hem zaman hem de mekanda gerçekleşebilmektedir. Ancak gerçekleşen hareketler arasında farklılıklar mevcuttur. Fiziki ve toplumsal hareketlilik olarak yapılabilecek olan bu sınıflandırmada, bu iki hareketlilik türü arasında farklılıklar bulunmaktadır. Toplumsal hareketlilik, bireyin veya grubun sosyal alanda sahip olduğu statü veya tabakanın değişimini ifade etmektedir. Bu değişim daha yüksek bir pozisyona doğru yani yukarı yönlü olabileceği gibi aşağı yönlü de olabilmektedir. Fiziki hareketlilik ise mekânsal değişim olarak ele alınmaktadır.²⁰ Yani bizim çalışma konumuz olan göç olgusu bu hareketliliği ifade etmektedir. Fakat çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği gibi göç hareketi sadece fiziki bir hareketlilik olmakla kalmamaktadır. Bu fiziki hareketliliğin doğurduğu çeşitli durumlar bazı sosyal hareketliliklere de dolaylı yoldan sebep olabilmektedir.

Her toplumsal olay veya olgu tek nedenle değil de farklı açılardan etkilenerек meydana gelebilir. Olaylara ilk bakışla yaklaştığımızda çok büyük toplumsal olayları bir bütün olarak görebiliriz. Bu bütünlük yüzeysel bakış açısı terk edilip incelendiğinde olayların veya olguların parçalı bir yapıya sahip olduğu görülecektir. Göç olgusu da incelenirken bakış açımız doğrultusunda başlangıçta çok büyük ve tek parça bir toplumsal olay olarak algılanabilir. Fakat olayın gerçekleştiği toplum ya da toplumları incelediğimizde bu olayın birden fazla neden ve sonuç barındırdığını ve bu neden sonuç ile beraber göçün çeşitlendiğini görebiliriz. Her olguda olduğu gibi göç olgusunda da tarih boyunca değişiklikler gözlemlenmektedir. Geçmiş zamanlarda yaşanan göçlerin sebep-sonuçları ile günümüzde yaşanan göçlerin sebep-sonuçları farklılık gösterebilir.

¹⁹ Fichter, Joseph H., Sosyoloji Nedir, (çev. Prof. Dr. Nilgün Çelebi),(1. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2012, s.180.

²⁰ Fichter, Sosyoloji Nedir, s.180.

Bu sebep sonuç farklılığı yanında çeşitli araştırmacılar tarafından da farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalar çalışmanın ilerleyen bölümlerinde incelenecektir.

Toplumun ekonomik, toplumsal, kültürel, politik ve demografik yapısıyla ilişkili ve bu yapılar üzerinde oldukça büyük etkiye sahip olan göç, çok yönlü bir karaktere sahip olması sebebiyle sosyologlardan iktisatçılara kadar herkesin ilgisini çekmeyi başarmış bir konudur. Toplumun her sahasında etkisi bariz bir şekilde görülen göç olgusu, akademik camiada üzerine oldukça fazla çalışma yapılmış bir alandır. Bu denli çeşitli alanların ilgisini çekebilmiş olan göç olgusu, her alanın uzmanının kendi perspektifinden bakarak yorumlaması neticesinde çeşitli kavramsal tanımlamalar kazanmıştır.²¹

Göç terimleri sözlüğüne göre:

Göç, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir.²²

Göç, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ise; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”²³ şeklinde tanımlanmaktadır. Her iki tanım da incelendiğinde göçün tanımlanmasında ortak vurgunun aidiyet duygusuna sahip olunan bir yerden başka bir yere hareket etmesi göze çarpmaktadır. Bu hareket, uluslararası kabul görmüş sınırları aşma şeklinde olabileceği gibi yaşadığı yerden çok da uzakta olmayan, aynı sınırlarda olan başka bir yere de olabilir. Yani göçün mesafe merkeze alınarak tanımlanmasından ziyade geniş anlamda göç hareketinin kendisi tanımlanmıştır.

Göç hareketi içerisinde olan birey ve toplumlara bakıldığında ilk olarak sadece mekânsal anlamda bir değişiklik içerisinde oldukları düşünülebilir. Ancak bu durum mekânsal değişikliğin bıraktığından daha derin izler taşımaktadır. Çünkü göç eden insanlar mekânsal boyutun ötesinde ilişkileri, kültürleri kısacası aidiyetlerinden koparak

²¹ Akkayan, Taylan, Göç ve Değişme (1.Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979, s. 22.

²² Göç Terimleri Sözlüğü, (2. Baskı) Uluslararası Göç Örgütü, Ankara 2013, ss. 35-36.

²³Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK), “Göç” (13 Eylül 2019).

daha başka bir ortama, bilinmeze doğru yolculuk etmektedir.²⁴ Göç eden ve göç alan toplumlar sosyolojik ve psikolojik açıdan incelendiğinde sadece göçmenlerin değil, hedef ülke konumundaki ülkede yaşayan toplumda da değişikliklerin meydana geldiği görülecektir. Etkileşimin karşılıklı olması sebebiyle göçmenler ve göçmenleri kabul eden toplum, yaşadıkları ilişki sonucunda karşılıklı birtakım kültürel değiş tokuş gerçekleştirmektedirler.

Yukarıda aktarılan tanımlamalardan yola çıkarak, göçün aidiyet bağlarıyla bağlı olunan yerleşim yerinden bir başka yere hareket şeklinde tanımlanması mümkün olabilmektedir. Ancak bu durumda hareketin mesafe ve zaman boyutuyla ilgili sorular ortaya çıkmaktadır. bu durumu da aşabilmek amacıyla ilk olarak “ mesafe ne kadar olmalıdır?” sorusuna cevap vermeye çalışılabilir. Bu soruya mahalli yer değiştirmeler dışında kalan durumların yeterli bir mesafe olduğu şeklinde cevap verilebilir. Zaman konusuna gelinecek olursa burada da turistik hareketler, iş ve tedavi amacı yapılan hareketler vb. kalıcılık niyeti taşımayan geçiciliği içinde barındıran hareketler göç olarak sayılamaz. Bir başka ifadeyle zaman konusu için niyetin önemli olduğunu yani kalıcılık niyeti taşıyan hareketlerin göç olarak tanımlanabileceği söylenebilir.²⁵

Bu açıklama ve tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere göç, kolay bir şekilde karar verilebilen bir hareket değildir. İnsanların aidiyet bağlarıyla bağlı oldukları bir yerden kopmalarının sadece mekan değişikliği olarak görülemeyeceği yukarıda anlatılmıştır. Bu hareket kaba anlamda mekan değişikliği olarak görülmekten vazgeçilerek aidiyetten kopuşun bırakacağı derin izler üzerinden okunması göçün zorluğunun anlaşılmasında büyük önem taşımaktadır. Bu durumda da akla şu soru gelmektedir; böyle derin izler barındıran bir harekete kalkışmanın sebepleri nelerdir? İşte bu sorunun çok çeşitli cevapları vardır. Fakat bu çalışmada ele alınan göç hareketi olan, Suriye’den Türkiye’ye doğru yapılan göç hareketinin sebebi, savaştır. Başka bir ifadeyle yıkılan hayatları, tahrip olan yaşamlarını yeniden kurma ve hayatta kalma çabası olarak düşünülebilir.

²⁴ Adıgüzel, Yusuf, Göç Sosyolojisi (2. Baskı), Nobel Kitap, Ankara 2018, s.3.

²⁵ Akkayan, Göç ve Değişme, s.22.

2.2.Hicret Kavramı

Canlı varlıkları ilgilendiren en önemli olgulardan biri de göç olgusudur. Göç tüm bu canlı varlıklar içinde zihinsel olarak en üst seviyede olan insanoğlunun yaşamında da çok önemli bir konuma sahiptir. Hatta bu önem, semavi dinlerde insanlığın dünya sahnesine çıkışının bir göç olayıyla gerçekleştiği ifade edilerek gösterilmiştir. Kur'an-ı Kerim'e göre Adem ile Havva Şeytan'a uymuşlardır ve bu sebeple bulundukları yerden (Cennetten) çıkarılarak yeryüzüne (dünyaya) gönderilmişlerdir.²⁶ Bütün bunlar doğrultusunda göçü kısaca tanımlayacak olursak “ asıl yerinden ulaşılmak istenilen yere hareket” olarak tanımlayabiliriz.²⁷ Bu tanımlamayla her ne kadar göçün genel bir tanımı yapılmış olsa da göçler çeşitli sebeplerine göre özel olarak isimlendirilebilmektedir. Yeryüzüne inişinde olduğu gibi yeryüzünde kaldığı süre içinde de insanlar çeşitli sebeplerle asıl yerlerinden başka yerlere hareket etmiştir. Bu sebeplere örnek olarak: doğal afetler, sürgünler, savaşlar; maddi ve manevi arayışlar verilebilir. Bu sebeplerle göçler farklı türlere ayrılarak isimlendirilebilirler. Ancak bazı durumlar göçleri çok daha özel bir göç haline getirebilmektedir. Bu özel göç türlerinden birisi de İslam terminolojisinde hicret olarak yer etmiş olan göç türüdür.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde Hicret kavramına baktığımızda bu kavram Ahmet ÖNKAL tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

Sözlükte “terk etmek, ayrılmak, ilgisini kesmek” anlamına gelen hecr (hicran) mastarından isim olan hicret “kişinin herhangi bir şeyden bedenen, lisanen veya kalben ayrılıp uzaklaşması” demektir; ancak kelime daha çok “bir yerin terk edilerek başka bir yere göç edilmesi” anlamında kullanılır. Terim olarak genelde gayri müslim ülkeden (darulharb) İslam ülkesine göç etmeyi, özelde ise Hz. Peygamber'in ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye göçünü ifade eder. Medine'ye göç eden Müslümanlara Muhacir, Resul-i Ekrem'e ve Muhacirlere yardım eden Medineli Müslümanlara da Ensar ünvanı verilmiştir.²⁸

Görüldüğü gibi İslam tarihinde Hz. Muhammed ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye hareketi bir göçtür. Ancak bu göç hareketi özel bir isimlendirme olan Hicret kavramı ile ifade edilmiştir. Bu kavram dinini daha iyi yaşamak için başka yere göç eden insanları da ifade etmektedir. Fakat İslam terminolojisinde özel bir dönemi ve bu

²⁶ Diyanet (Erişim 24 Ağustos 2019), el-Bakara 2/36.

²⁷ Karpat,Kemal, Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, (3.Baskı) Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s.71.

²⁸ Önkale, Ahmet, “Hicret” TDV İslam Ansiklopedisi c.17 (ed. Komisyon), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, ss. 458-462.

özel dönemde gerçekleştirilen göç hareketini ifade etmektedir. Bu tanımlama İslam kaynaklarının yanı sıra yabancı kaynaklarda da yer etmiştir. Yabancı kaynaklarda da yer alan hicret kavramı İslam kaynaklarında olduğu gibi Hz. Muhammed ve o dönem onun takipçileri olan Mekkeli Müslümanların göçü olarak tanımlanmaktadır. Bu kaynaklarda Hicret kavramı “Hegira” ve “Hijrah” gibi kavramlarla karşılık bulmaktadır. Hicret, A Dictionary of Religion and Ethic’de “Hegira” kavramıyla yer alır. Tam olarak ise “Muhammed’in Mekke’den Medine’ye çekilmesi.” şeklinde ifade edilir. Ayrıca 622 yılında gerçekleşen bu hareketin Peygamberin vefatından sonra Müslümanlarca olayların ve dokümanların tarihlendirilmesinde kullanıldığı aktarılmaktadır.²⁹ Başka bir yabancı kaynak olan Concise Dictionary of Religion’da ise hicret “Hijrah” kavramıyla yer almıştır. Bu kaynakta kavramın tanımı “Muhammed ve takipçilerinin 622’de Mekke’den Medine’ye yaptığı göç hareketidir.” şeklinde yapılmıştır. Ayrıca bu olayın Muhammed’in kariyerinde belirgin bir dönemeç ve Hicri takvimin başlangıcı olduğu ifade edilmiştir.³⁰ Görüldüğü üzere hicret kavramı, yabancı kaynaklarda İslam kaynaklarında olduğu gibi Hz. Muhammed ve Mekkeli Müslümanların Mekke’den Medine’ye gerçekleştirdikleri göç hareketini ifade eden bir kavramdır. Ancak bunun sadece Hicret kavramının bu anlamda kullanıldığı anlamına gelmeyeceğini belirtmek gerekmektedir. Hicret kavramı Kur’an-ı Kerim’de birebir aynı anlamda yer almamakta fakat aynı kökten gelen çeşitli birçok anlamda kullanılmaktadır. Bu kullanımlar Ahmet ÖNKAL tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

Kur’an-ı Kerim’de hicret kelimesi yer almamakla birlikte otuz bir yerde “hecr” kökünden gelen çeşitli türevlerin geçtiği görülür. Bunlar kullanışlarına göre “Kur’an-ı terk etmek” (el-Furkan 25/30), “bir kişiden veya gruptan ayrılmak” (en-Nisa 4/34; Meryem 19/46; el-Müzzemmil 73/10), “kötü şeyleri terk etmek” (el-Müddessir 74/5) ve terim anlamına uygun olarak “Allah uğrunda başka bir yere göç etmek” (meselâ bk. el-Bakara 2/218; Âl-i İmran 3/195; en-Nisâ 4/89; et-Tevbe 9/20) anlamlarına gelmektedir. “Hicret eden kimse” karşılığında da muhacir ve çoğul olarak muhacirin, muhacirat kelimeleri kullanılmakta (meselâ bk. en-Nisa 4/100; et-Tevbe 9/100,117; en-Nur 24/22; el-Mümtehine 60/10), bu ayetlerin çoğunda da Mekke’den Medine’ye göç eden Müslümanlar kastedilmektedir.³¹

Görüldüğü üzere Kur’an-ı Kerim’de Hicret kavramı terim anlamı dışında birçok anlamda kullanılmıştır. Ancak bu çalışmada Hicret kavramı ile terim anlamını kastedilmektedir.

²⁹ Mathews, S ve G, Smith, A Dictionary Of Religion And Ethics, (1. Baskı), The Macmillian Company, 1923, s. 200.

³⁰ Hexham, Irving, Concise Dictionary of Religion, (2.baskı) Volgestein Press, United States of America 1998 s. 104.

³¹ Önköl, “Hicret” TDV İslam Ansiklopedisi, ss. 458-462.

2.3.İslam Tarihi Açısından Hicret

Bu çalışmanın amacı, Hicretin tarihini bir İslam tarihi çalışmasında olduğu gibi detaylı ve derinlemesine aktarmak değildir. Asıl amaç çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için hicretin tarihi seyrini kısaca aktarmaktır. Bu sebeple detaylı ve derinlemesine bilgiler verilmekten ziyade hicret olayının genel çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Hicreti sadece Hz. Peygamber ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye göçü olarak düşünmek eksik olacaktır. Bu sebeple hicret öncesinde ve sonrasında gerçekleşen olaylarla bir bütün şeklinde incelenecektir.

Tarih boyunca gelen peygamberlerin hayatları incelendiğinde her peygamberin geldiği toplum tarafından bir şekilde baskıya maruz kaldığı görülmektedir. ancak bu baskılara karşı sabırla durarak amaçlarına ulaşmak için gayret gösterirler. Özellikle halktaki bu karşı durumu tetikleyen şey; sahip oldukları dini yapının yıkılacak olması korkusudur. Bu dini yapının toplumsal yapıyı da meydana getirdiği düşünülünce, ilk etapta peygamberlerin halk açısından bir tehdit olarak algılanma sebebinin ne olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Bu sebeple de Elçiler yoğun bir baskıya maruz kalırlar. Ancak bu baskının her türüsüne sabır göstermelerine rağmen baskıların dini yaşayışlarına engel olacak seviyeye gelmesiyle birlikte kendisine tabii olan insanlarla birlikte göç ederler.³²

Hz. Muhammed nübüvvetin başlangıcından önce halkı tarafından sevilen ve saygı gören biriydi. Halkı kendisine oldukça güvenmekteydi. Hatta bu güveni gösteren Emin sıfatını ona vermişlerdi.³³ Ancak peygamberliğin başlayıp Hz. Muhammed'in tebliğ faaliyetlerine başlamasıyla halkın bakışı değişmeye başlamıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi halkın dini yapısına karşı faaliyette bulunulduğunda zulüm, baskı, işkence gibi zorbaca karşı koyuşlar Hz. Muhammed'e de yapılmıştır. Bu zorbalıklar sadece Hz. Peygamber'e karşı değil, ona inanan, yeni getirdiği dine iman eden insanlara da yapılmıştır. Fakat bu baskılar karşısında Müslümanların da geleceğe yönelik plan yapmadığını düşünmek hatalı olacaktır. İntikam duygusuyla değil, idealleri ve

³² Demircan, Adnan, Nebevi Direniş Hicret, (3. Baskı), Beyan Yayınları, İstanbul 2017, s.35; Mahmut Topuz, İlahi Dinlerde Hicret,(1. Baskı), Çağlayan Yayınları, İzmir 1996, s.3-6.

³³ Hamidullah, Muhammed, İslâm Peygamberi, (çev. Dr. Mehmet Yazgan), Beyan Yayınları, İstanbul 2017, s. 43-44.

peygamberin gösterdiği hedef doğrultusunda hareket etmekteydiler. Bunların yanı sıra silahlı bir karşı koyuşun gerektirdiği şartlar da ellerinde bulunmamaktaydı.³⁴

Hız. Peygamber tebliğ faaliyetlerini yürüttükçe Müslümanların sayısı artıyordu. İslam'ın bu yayılışı Mekkeli müşriklerin Müslümanlar üzerinde uyguladıkları baskının dayanılmaz bir noktaya gelmesine sebep oluyordu. Bunun üzerine Hız. Muhammed ilk olarak Müslümanların çok az bir kısmının adil yönetimiyle bilinen Necaşi Ashame'nin hükmettiği Habeşistan'a hicret etmelerine izin verdi. Habeşistan'ın hicret bölgesi olarak seçilmesinin sebebi sadece hükümdarın adil olması değildir. Aynı zamanda Habeşistan'ın dilinin Arapça olması, Mekke'ye uzak olmanın yanı sıra ulaşımının zor olmaması ve Müslümanların mali sıkıntılarını çabucak giderebilecekleri düşüncesi Habeşistan'ın hicret bölgesi olarak seçilmesinde etkili olmuştur. Bu seçimin isabetli oluşunun göstergeleri arasında ilk Habeşistan hicretinden sonra Müslümanların yeni gruplar halinde Habeşistan'a hicret etmesidir. Bu yeni hicretler daha önce giden Müslümanların gittikleri bölgeden memnun olduklarını göstermektedir.³⁵ Çünkü göç teorilerinden bir olan Network ağı kuramı incelendiğinde insanlar göç eden yakınlarıyla bir ilişki kurmaktadırlar. Bu kurdukları ilişki neticesinde ve elde ettikleri bilgiler doğrultusunda göç etmeye karar verirler.³⁶ Bu sebeple bölgeye yapılan yeni hicretler o bölgeden memnun kalındığına işaret etmektedir. Ayrıca bir diğer gösterge de Mekkeli müşriklerin Necaşi Ashame'den Mekkeli Müslümanları geri istediklerinde Necaşi'nin her iki tarafı da dinleyerek adil bir kararla Müslümanları vermeyi reddetmesidir. Bu Hız. Muhammed'in Necaşi'nin adaletine güvenerek Müslümanların oraya hicretine izin vermesinin isabetli olduğunu göstermektedir.³⁷ Bu hicret, Müslümanların rahat etmek ve diledikleri gibi yaşamak amacıyla gerçekleştirdikleri bir hareket değildir. Burada zorluklardan uzaklaşmanın amacı, dini inançlarını daha iyi yaşamak istemeleridir. O sebeple mekân arayışı esnasında dini yaşayışı daha iyi gerçekleştirebilmek kıstas olarak alınmıştır.

³⁴ Özel, Ahmet, "Hicret" TDV İslam Ansiklopedisi c.17 (ed. Komisyon), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, ss. 462-466.

³⁵ Hizmetli, Sabri, İslam Tarihi İlk Dönem,(10. Basım), Ankara Okulu, Ankara 2016, s. 243-246; Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, s.104-107.

³⁶ Çağlayan, Savaş, " Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi" Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006/2 (17), ss. 67-91.

³⁷ Hizmetli, Sabri, İslam Tarihi İlk Dönem,(10. Basım), Ankara Okulu, Ankara 2016, s. 243-246; Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, (Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yazgan), Beyan Yayınları, İstanbul 2017, s.104-107.

Habeşistan'a gerçekleştirilen bu hicret, Müslümanların dinlerini rahat yaşayabilecekleri bir ortam sunmanın yanı sıra farklı kazanımlar elde etmelerini de sağlamıştır. Bu kazanımlar arasında Afrika'yı tanımaları da vardır. Bu kazanımın yanı sıra asıl hicret olan Medine'ye hicrete bir ön hazırlık yapılmış olması da önem arz eder.³⁸ Medine'ye hicretin de tıpkı Habeşistan'a yapılan hicret gibi bir ön hazırlığı olmuştur. Hatta Medine'ye yapılan hicret Habeşistan'a yapılan hicretten çok daha fazla bir ön hazırlık ve alt yapıya sahip olmuştur. Yani Medine'ye yapılan hicret de geliş güzel bir seçim olmamıştır.³⁹ Medine hicret edilecek yer olarak seçilmeden önce Taif düşünülmüştür. Ancak Hz. Peygamber oraya dini tebliğ etmek amacıyla gittiğinde Taif halkı, tebliğ faaliyetlerini yürütmesine izin vermemişlerdir. Hz. Peygamberle alay etmiş hatta fiziksel zarar verecek şekilde taş ve sopalarla saldırmışlardır.⁴⁰

Taif'te olduğu gibi Hz. Peygamber dini yaymak için her fırsatı değerlendirerek tebliğ faaliyetlerini yürütmeye devam etmiştir. Özellikle de hac mevsiminde farklı yerlerden gelen insanlar olduğu için bu fırsatı değerlendirerek gelen insanlara her fırsatta İslam dinini anlatmıştır. Hac mevsiminde tebliğ faaliyetlerini yürütürken Akabe adı verilen yerde Medineli bir gruba da İslam dinini anlatma fırsatı yakalamıştır. Bu grup Hz. Peygamberin anlattıklarını dinlemiş ve İslam dinine geçmişlerdir. Daha sonra Medine'ye döndüklerinde Hz. Peygamberin anlattıklarını onlar da Medinelilere anlatmışlardır. Bir yıl sonra aynı yere 12 kişilik daha kalabalık bir grup halinde gelmişlerdir. Bir sonraki hac mevsiminde ise 75 kişilik bir grup halinde gelerek Hz. Peygamber ve Mekkeli Müslümanları Medine'ye davet etmişlerdir. Bunun üzerine Müslümanlar küçük kabileler halinde Medine'ye hicrete başlamışlardır. Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicret etmeleri Mekkeli müşrikleri hareketlendirmiş ve hicret eden Müslümanlara engel olmaya çalışmışlardır. Bu sebeple Müslümanlar hicret ettikleri anlaşılmasın diye sadece yanlarına alabilecekleri kadar ihtiyaçları olan şeyleri alarak gizlice hicret etmişlerdir. Müslümanlar, mallarını bırakarak hicret etmeleri sebebiyle Medine'de zor durumda kalmışlardı. Fakat Medineli Müslümanlar (Ensar) Mekkeli Müslümanlara (muhacir) yardım elini uzatmış ve onları bu zorlukta yalnız bırakmamışlardır. Daha sonra Allah'ın izni üzerine Hz. Peygamber de Hz. Ebubekir ile

³⁸ Önkal, Ahmet, "Hicret" TDV İslam Ansiklopedisi c.17 (ed. Komisyon), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, ss. 458-462.

³⁹ Aydın, Mustafa, "Özel Bir Göç Biçimi Olarak Hicret", Sosyoloji Divanı Dergisi, 2015/6,ss.103-114.

⁴⁰ Hizmetli, Sabri, İslam Tarihi İlk Dönem,(10. Basım), Ankara Okulu, Ankara 2016, s.251-252.

birlikte gizlice hicret etmiştir. Müşrikler özellikle peygamberin gidişine engel olmak istiyorlardı. Bunun için suikast planı bile yapmışlardır. Bu suikast planı başarısız olunca yolculuğu esnasında engel olmak için arama faaliyetlerine girişmişlerdir. Ama tüm bu girişimler Hz. Peygamberin hicretine engel olamamıştır.⁴¹

Bütün bu zorluklar aşılarak gelinen yeni yerde ise muhacirler bambaşka zorluklarla karşılaştılar. Aidiyet bağlarıyla bağlı oldukları toplumdan koparak, alışkın oldukları hayattan vazgeçerek yeni bir sosyal ortama alışmaya çalıştılar. Bir yandan bu zorluklar aşılmaya çalışılırken diğer taraftan İslam devletinin temelleri atıldı. Müslüman toplumu siyasal, sosyal, hukuki ve ekonomik anlamda büyük gelişmeler gösterdi. Mekkeli müşrikler bu yeni kurulan devletin varlığını kabul etmemişler. Bu yapının yıkılması için birçok saldırı gerçekleştirmişlerdir. Ancak gerçekleştirdikleri bu saldırılar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. En sonunda hicretin 6. Yılında Medineli Müslümanların varlığını Hudeybiye antlaşmasıyla kabul etmişlerdir.⁴² Görüldüğü gibi hicret, Müslümanların bir güç haline gelip kendi varlıklarını kabul ettirmelerini sağlamıştır. Müslümanlar hicret ile yurtlarından kaçmış ve zulme karşı koyamamış gibi görünseler de esas itibarıyla güç toplayarak daha güçlü ve daha sistemli bir halde varlık göstermeye başlamışlardır.

Hicretin bu denli önemli işlevleri olması sebebiyle, Medine döneminin ilk yıllarında hicret bir iman meselesi olarak görülmekteydi. Kur'an-ı Kerim'de hicretin önemi üzerinde durulmuş ve hicret etmeyenler kınanmıştır. Nisa suresi 97. Ayet bunlardan birisidir.

Kendilerine yazık etmekte iken hayatlarını sona erdirdikleri kimselere melekler “Ne işte idiniz?” dediler (Onlar) “ O yerde zayıf görünenlerden idik” cevabını verdiler. Melekler ise “ Allah’ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!” dediler. İşte onların barınağı cehennemdir ve orası gidilecek ne kötü bir yerdir!⁴³

⁴¹ Topuz, Mahmut, İlahi Dinlerde Hicret,(1. Baskı), Çağlayan Yayınları, İzmir 1996, ss.149-164; Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, (Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yazgan), Beyan Yayınları, İstanbul 2017, ss.135-150.

⁴² Hamidullah, Muhammed, İslâm Peygamberi, (Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yazgan), Beyan Yayınları, İstanbul 2017, ss.166-177; Salih Suruç, Peygamberimizin Hayatı Medine Devri, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1995, ss.333-335.

⁴³ Diyanet, (Erişim 21 Eylül 2019), el-Nisa 4/97.

Bu ve benzeri naslar doğrultusunda İslam âlimleri Mekke fethedilene kadar hicretin farz olduğunu belirtmiş ve hicret eden Müslümanların Medine'den ayrılmasının haram olduğunu ifade etmişlerdir.⁴⁴

2.4.İslam Terminolojisinde Ensar Ve Muhacir Kavramları

Ensar ve Muhacir kavramları İslam tarihi içerisinde özel bir konuma sahip olan oldukça önemli kavramsallaştırmalardır. “Ensar kelimesi, “yardım etmek” anlamındaki nasr kökünden türeyen nasir veya nâsir sıfatının çoğulu olup ism-i mensubu ensaridir.”⁴⁵ Sözlük anlamı “yardım etmek”ten türetilmiş olmakla beraber İslam literatüründe yardım etmenin özel bir türü haline getirilmiştir. Kime yardım edildiğinde bu sıfat kazanılır? Hangi şartlar altında yardım edildiğinde bu sıfat verilmektedir? gibi sorulara cevap veren bir tanıma sahiptir. “İslam literatüründe ensar, Hz. Peygamber’i ve muhacirleri yurtlarında barındırmak ve korumak suretiyle onlara büyük yardımda bulunan Evs ve Hazrec kabilelerine mensup Yesribli (Medineli) Müslümanlar için kullanılmıştır.”⁴⁶ İslam tarihinde insanlığa büyük örnek teşkil eden bu ev sahipliği örneği, ev sahipliği yapanlara bu sıfatı kazandırmıştır.

Ev sahipliği yapan Müslümanlara verilen bu sıfatın yanı sıra göç ederek gelen misafir grup da çektikleri sıkıntılardan dolayı dinleri uğruna giriştikleri cesur yolculuktan dolayı “muhacir” sıfatını almışlardır. Sözlük anlamı olarak “göçmen”⁴⁷ şeklinde tanımlanan “muhacir” kavramı İslam literatüründe ise “Hicret eden kimse”⁴⁸ olarak tanımlanmaktadır. Yani dini sebeplerden dolayı bulunduğu yerleşim yerinden ayrılarak başka bir yere göç eden kimsedir. Her iki sıfat da çeşitli zorluklara göğüs gerilen ve dini sebeplerden ötürü çıkılan zorlu yolda kazanılmıştır.

2.5.Sosyolojik Açıdan Kardeşleştirme (Muahat)

⁴⁴ Önkol, Ahmet, “Hicret” TDV İslam Ansiklopedisi c.17 (ed. Komisyon), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, ss. 458-462.

⁴⁵ Algül, Hüseyin, “Ensar” TDV İslam Ansiklopedisi c. 11 (ed. Komisyon), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, ss. 251-252.

⁴⁶ Algül, Hüseyin, “Ensar” TDV İslam Ansiklopedisi c. 11 (ed. Komisyon), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, ss. 251-252.

⁴⁷ Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK), “Muhacir” (21 Eylül 2019).

⁴⁸ Önkol, Ahmet, “Hicret” TDV İslam Ansiklopedisi c.17 (ed. Komisyon), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, ss. 458-462.

Hicret sonrası yeni tanışılan ortama uyum ve eski toplumsal yapının hakimiyetinden kopuş insanlarda bir buhrana sebebiyet verebilmektedir. İslamın ilk döneminde de hicret sonrası böyle bir sorun ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber ortaya çıkan bu problemi aşmak ve kurumsal bir yapı ortaya koymak amacıyla “kardeşlik sözleşmesi” yapmıştır. Bu sözleşme sayesinde ensar ve muhacirler arasında bir kardeşlik tahsis edilmiştir. Bu sayede yeni göç ettikleri topluma muhacirler daha hızlı uyum sağlayabilmiş ve karşılaştıkları zorlukları daha kolay aşabilmişlerdir.⁴⁹ Gerçekleştirilen sözleşme sayesinde sosyal bütünleşmeyi sağlamak amaçlanmıştır. Sosyal bütünleşme kişilerin ve toplumdaki grupların anlamlı bir şekilde bir araya getirilerek sosyal gereksinimlerin sağlandığı ortamı ifade etmektedir. Bu ortamda tam anlamıyla bir benzerlik olmamaktadır. Farklılıklar korunmakta fakat bu farklılıklar ortak hedefler doğrultusunda yönlendirilmektedir.⁵⁰ Kardeşleştirme örneğinde de görüldüğü gibi ensar ve muhacirlerin farklılıkları yok sayılmamaktadır. Ancak Allah’ın rızası ve dini dilediğince yaşama gibi ortak hedefler doğrultusunda her iki grupta güdülenerek bir sosyal bütünleşme örneği sergilemişlerdir. Bu bütünleşmenin önemini kavramak amacıyla o dönemin şartlarının, toplumsal yapısının da bilinmesi gerekmektedir. Bu sebeple o dönemde hakim toplumsal yapıyı incelemek konuyu daha oturaklı bir hale getirecektir.

Hz. Muhammed’den önce Arabistan’ın toplumsal yapısının temelini “kabile” adı verilen kurum oluşturmaktaydı.⁵¹ Kabileyi kısaca aralarında kan bağı bulunan insanların bir araya gelerek oluşturdukları topluluk olarak tanımlayabiliriz. İslam öncesi dönemde hakim olan kabile anlayışında hak ve ödevler bulunmaktaydı. Ancak bu hak ve ödevler, sadece kan bağı vasıtasıyla birbirlerine bağlı olan kabile üyelerine karşı kabul edilmekteydi. Yani sadece kan bağı veya farklı yollarla kabileye dahil edilmiş olan fertlere karşı olabilmekteydi. Kabile dışından olan her birey veya grup kabile üyelerince düşman olarak algılanmaktaydı. Bu kolektif yapı sebebiyle kabileden herhangi bir kişiye karşı yapılan saldırı tüm kabileye yapılmış sayılırdı. Kendi sahip oldukları kolektif yapının karşı tarafta da mevcut olması sebebiyle, yapılan saldırıdan birey ya da

⁴⁹ Arslan, Mustafa, Sözleşme Kültürü ve İlk Müslüman Toplum,(2.Basım), Pınar Yayınları, İstanbul 2015, ss. 98-101.

⁵⁰ Fichter, Joseph H., Sosyoloji Nedir, (çev. Prof. Dr. Nilgün Çelebi),(1. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2012, s. 238.

⁵¹ Arslan, Mustafa, Sözleşme Kültürü ve İlk Müslüman Toplum,(2.Basım), Pınar Yayınları, İstanbul 2015, s. 77.

grup değil bütün kabile sorumlu tutulur ve hesap tüm kabileden sorulurdu.⁵² Hakim olan bu kabilecilik anlayışı toplumun tek parça haline gelmesine engel olmaktaydı. Toplum parçalı bir yapıya sahip olmakta; birlik, beraberlik sağlanamamaktaydı.⁵³ Bu durumda da toplumda daima bir mücadele hakim olmakta, kaos, gerginlik ve çatışma toplumun en derin yapılarına kadar işlemekteydi. Bu durumunda insanlarda daimi bir huzursuzluğun ve kabile dışındaki bireylere karşı güvensizliğin olduğu bir psikoloji oluşturmaktaydı. Bu psikoloji neticesinde insanlar, kendisini kabile dışında güvensiz hissetme hallerine sahip olacak ve bu da insanı kabileye daha bağlı hale getirecektir. Böylece bireyselleşme daha da düşük seviyeye gerileyecek, kolektif yapı hâkimiyetini arttıracaktır.

Bu parçalı yapının devam etmesinin en büyük etkeni her kabilenin diğer kabilelerle eşit olmasıdır. Bu eşitlik hiçbir kabilenin diğerinin üstünlüğü kabul etmemesi sebebiyle meydana gelmektedir. Kabile reisleri de aynı şekilde diğer kabile reisleriyle eşit konuma sahiptiler. Bunlardan dolayı toplum tek parça haline gelememektedir. Ancak her kabilede de diğer kabilelere karşı üstünlük elde etme arzusu bulunmaktadır. Bu üstünlüğü göstermek amacıyla kabileler arası büyük savaşlar yapılmaktaydı. Bu savaşlar uzunca süre de devam etmekteydi. Devam eden savaşlar sebebiyle ortama daima gerginlik ve bir kargaşa hali hâkimdi.⁵⁴

Böyle bir yapının halkın geleneğine bu derece sirayet etmiş, yerleşmiş bir yapının topluma hâkim olan kurumun rastgele oluştuğunu düşünmek doğru olmayacaktır. Kabileler yıllar içerisinde kendine özgü dini inanç ve kültürleriyle gelişerek ilerleyen, sonraki zamanlara doğru varlıklarını devam ettiren yapılardır. Daha sonraki nesillere aktarılan gelenekleri sayesinde belli kurallarını oluşturmuşlardır. Bu kurallar ise sadece kabile üyeleri için bir anlam ifade etmekteydi. Tıpkı bu kurallar gibi her kabilenin sahip olduğu tanrı da sadece o kabileye özgüydü. Ve bu tanrılar kabilenin sembolik birliğini ifade etmekteydi. Bu sebeple de kabileden ayrılış dinden de ayrılış anlamına gelmekteydi. Dini inanç da evrensel bir boyuttan yoksun olmaktaydı⁵⁵. Evrenselliğin

⁵² Mensching, Gustav, Din Sosyolojisi, (çev. Mehmet Aydın), (3. Baskı), Literatürk, Konya 2012, s. 33.

⁵³ Arslan, Mustafa, Sözleşme Kültürü ve İlk Müslüman Toplum,(2.Basım), Pınar Yayınları, İstanbul 2015, s.77.

⁵⁴ Arslan, Mustafa, Sözleşme Kültürü ve İlk Müslüman Toplum,(2.Basım), Pınar Yayınları, İstanbul 2015, s. 77-80.

⁵⁵ Arslan, Sözleşme Kültürü ve İlk Müslüman Toplum, s.78.

olmayışı, bireyin kabile dışına çıkmasının ya da çıkarılmasının dini inançtan da ayrılışı ifade etmesi anlamına gelmektedir. Bu durum da bireylerin kabile dışına çıkışı bireyleri ya da grupları sosyal destekten yoksun bıraktığı gibi manevi destekten de yoksun bırakmaktadır. Birey bir anda sosyal desteği kaybetmekle kalmamakta aynı zamanda manevi anlamda sığındığı dini inancından da yoksun olmaktadır. Bu da bağlılığı daha da artıran bir unsur olabilmektedir.

Böyle bir anlayışın hâkim oluşu kabile üyesi bireylere sosyal anlamda çok fazla olumlu destek sunmaktadır. Bireyler üyesi oldukları kabile tarafından dışarı karşı korunmakta, her türlü durumda haklı ya da haksız olduğuna bakılmaksızın kabilenin diğer üyeleri tarafından kabile dışı bireylere ya da gruplara karşı desteklenmekteydiler. Bu sebeplerden dolayı bireylerin bir kabileye mensup olmaları hayati öneme sahipti. Bazı durumda bireyler, doğdukları anda sahip oldukları bu kabilelerden atılabilmekteydiler. Böyle bir durumda bireylerin aynı sosyal ihtiyaçları karşılayabilmek adına yeni bir kabileye dâhil olmaları gerekmektedir. Bu dâhil oluşu sağlayan “himaye” mekanizması bireylerin bu ihtiyacına cevap verebilmekteydi. Arabistan’da var olan “himaye sistemi” sayesinde kabile dışına atılmış birey ya da gruplar başka bir kabileye dâhil olabilmekte, sosyal gereksinimlerini bu şekilde karşılayabilmekteydiler. Böylece kabileler doğal yollar dışında büyüme gösterirdi. Bu kabilelere dâhil oluşun yanı sıra bazen de birkaç kabile birleşerek bir konfederasyon halini alabilirdi. Bu hali sağlayan mekanizma ise “hîlf” adı verilen antlaşma, yemin gibi anlamlara gelen bir mekanizmadır. Bu mekanizma sayesinde kabileler ortaklıklar kurmakta çeşitli antlaşmalar yoluyla büyüme göstermektedir. Ancak bu büyüme himaye sisteminden farklı olarak tek kabile çatısı altında değil, ortak amaçlar doğrultusunda hedefe yürüme şeklinde farklı kabilelerin varlıklarını koruması ile olmaktaydı.⁵⁶

Tüm bu toplumsal yapıları göz önünde bulundurarak hicret olgusunu incelemek; insanların aidiyet bağlarını daha iyi anlamamızı, var olan sosyal yapıyı kavrayarak hicretin basit bir göç hadisesi olmadığını görmemizi, yaşanan zorlukları, karşılaşılabilecek problemleri göze alışları ve bu sebeple tarihteki öneminin ne denli büyük olduğunu idrak etmemizi sağlayacaktır. İnsanlar kabilelerine haliyle de kabilenin getirdiği kültüre, geleneğe ve dine bu derece bağlıyken yeni gelen dine inanmış ve bu

⁵⁶ Arslan, Mustafa, Sözleşme Kültürü ve İlk Müslüman Toplum,(2.Basım), Pınar Yayınları, İstanbul 2015, s. 78.

din uğruna tüm bu aidiyetlerini geride bırakarak büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Bu anlamda hicret, yaşanan yerin terk edilmesinin ötesinde aidiyetten kopuşu ve bir kaostan ortasında kalışı da ifade etmektedir. Basit anlamda bir göç hadisesi olarak konuya yaklaşmak, toplumsal durum göz ardı edilerek konuyu irdelemek bu tarihi olayın önemiyetinin anlaşılmasına engel olacaktır. Aynı şekilde hicret sonrası oluşturulan yeni yapının; eski yapılardan, kurumlardan, geleneklerden tam bir kopuş olduğu akla gelebilecektir. Fakat hicret sonrasında hem Müslümanlar arasında hem de Müslümanlar ve diğer dini gruplar arasında yapılan anlaşmaların İslamiyet öncesi Araplar'ın geleneğinde zaten var olan “hîlf” mekanizmasıyla mevcut olduğu görülecektir. İslamiyet'in insanlara sıfırdan indirilmiş, eski kültürden destek almamış bir din olduğunun düşünülmesi yanlış bir düşünce olacaktır. Aksi durumun yani indigi kültürden bağımsız bir din olduğu fikriyle gelmiş olsaydı eğer zaten objektiflik kazanması güçleşecekti. Evrensellik iddiasıyla gelen bir dinin de böyle bir eksiklik taşıması mümkün değildir.⁵⁷

Bu sözleşme kültürünün hâkim olduğu toplumsal hayatta Hz. Muhammed'in kullandığı bir diğer eski gelenekte var olan yapı da ‘muahat’ yani kardeşleştirmedir. Bu kardeşleştirme sayesinde hicret edenler ve hicret edenlere ev sahipliği yapan Müslümanlar kardeş ilan edilmiştir. Eski gelenekte de var olan bu yapı yeni kurumsallaşmada da kullanılmıştır. Bu durum hem insanların eskiyle bağı olan bir kuruma daha çabuk ısınmalarını sağlamış hem de yeni kurulan düzene daha hızlı ayak uydurmalarına yardımcı olmuştur. Zaten İslamiyet, her din gibi, doğduğu kültürle etkileşim haline girmiştir. Bu etkileşim neticesinde topluma yeni birtakım şeyler katarken kendisi de toplumda bulunan kurumları kendine uygun olarak revize edip kullanmıştır. Aksi durumda bu kadar hızlı bir gelişim ve ilerlemenin kaydedilmesi, bu düzeyde bir nesnelleşmenin olabilmesi mümkün olmayacaktır.

⁵⁷ Arslan, Sözleşme Kültürü ve İlk Müslüman Toplum, s.168-169.

2.6.Göç Ve Kimlik

Kimlik kavramı, sosyal bilimlerin yanı sıra siyaset ve kültür alanlarının da üzerinde en çok durduğu kavramlardan birisidir. Kimlik kavramına duyulan ilgi günümüzde oldukça büyük bir artış göstermiştir. Sosyolojiden antropolojiye kadar pek çok bilim dalında bu kavram hakkında çalışmalar yürütülmüş ve yürütülmeye de devam etmektedir. Bu alanların kavramın üzerine yoğunlaşarak onu kendi perspektiflerinden yorumlaması kavramın hem kendi gelişimini hızlandırmış hem de kavrama verilen önemi gözler önüne sermiştir. Kavramın bu şekilde farklı bilim dalları tarafından incelenmesi birçok farklı tanımlamayı da beraberinde getirmiştir.⁵⁸ Kimlik kavramının farklı bilim dalları tarafından tanımlanmasının bu kavrama kazandırdığı zenginlikten faydalanmak ve bu kavramı zihnimizde daha oturaklı bir hale getirebilmek amacıyla aşağıda bu tanımlamaların bir kısmına değinilecektir.

Antropolojik tanımlama incelendiğinde kimlik kavramının insana ait bir olgu olduğunun altının çizilmesinin yanı sıra biyolojik faktörler göz önünde bulundurularak insanların diğer canlılardan farklı olarak böyle bir olguya nasıl sahip olduğu üzerinde durulmaktadır. Kimlik oluşumunda asıl etkenin kültür olduğunu ve bu kültürel yapının oluşmasını ve aktarımını sağlayan en temel unsurun dil olduğu belirtilmiştir. Bu unsurun diğer canlılardan insanı ayıran bir özellik olduğu ve bu özellik sayesinde insanın kimliğe sahip olduğu belirtilmiştir.⁵⁹

Psikolojik tanımlama incelendiğinde ise bir önceki tanımlamada olan tüm canlılar içerisinde sadece insana odaklanmaktan ziyade bütün insanlar içerisinde bir insanın biricikliğine odaklanıldığı gözlemlenmektedir. Bütün insanların her birinin bir birey olarak biricik ve eşsiz olduğu vurgulanan bir bakış açısının mevcut olduğu görülmektedir. Bu tanımlamada da kimlik oluşumunun toplumsal yönü göz ardı edilmez fakat asıl üzerinde durulan nokta bireysel farklılıkların oluşturduğu “biricik insan” kavramıdır. Eşsizlik ve farklılık bu tanımlamanın odak noktasını oluşturmaktadır.⁶⁰

⁵⁸ Dalbay, Ramazan Saim, “Kimlik ve Toplumsal Kimlik Kavramı” Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2018/2 (31), ss.161-176.

⁵⁹ Emiroğlu, K. Ve S. Aydın, Antropoloji Sözlüğü, (1. Baskı), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003, ss.469-470.

⁶⁰ Bakırcıoğlu, Rasim, “Kimlik” Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü (1. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2012, s.750.

Kimlik kavramıyla ilgilenen bir diğer bilim dalı olan felsefe alanında kimliğin nasıl tanımlandığını gözlemleyebilmek adına Ahmet Cevizci'nin "Felsefe Sözlüğü" adlı eserinden faydalanılmıştır. Bu eserde Cevizci "kimlik" kavramını " Kişinin toplumsal, politik, kültürel varlığını tanımlayan ona farklılık veya belirlilik kazandıran varoluşuna anlam yükleyen yapı ya da nitelik."⁶¹ olarak tanımlamıştır. Tüm bu alanların her birinin kendi perspektifinden kimlik kavramını tanımladıkları ve bu kavramı açıklarken kendi alanları doğrultusunda açıklama yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu durum da yukarıda belirttiğimiz gibi kavramın daha zengin bir hal almasını sağlamıştır. Bizde burada son olarak bizim asıl üzerinde duracağımız nokta olan kimliğin sosyolojik yönünü aktarmaya çalışacağız.

Gordon Marshall tarafından da kimlik kavramı sosyolojik bağlamda ele alınmıştır. Marshall " Sosyoloji Sözlüğü" adlı eserinde kimlik kavramını şu şekilde tanımlanmıştır:

Kimlik terimi (aynılığı ve sürekliliği içeren Latince idem kökünden gelen) uzun bir tarihi olduğu halde, yirminci yüzyıla kadar popüler bir terim olarak kullanılmaya başlanmamıştı. Kimlik tartışmaları esas olarak iki biçime bölünmektedir: psikodinamik ve sosyolojik. İki geleneğin de temel savlarından birisi, kavramla ilgili özcü anlayışlara şiddetle karşı çıkmaktır. Özcü anlayışlarda, kimliğin tutarlı ve yaşam boyunca az çok aynı kalan eşsiz bir nüve ya da öz ("gerçek ben") olduğu varsayılıyordu. Buna karşın hem sosyolojik hem psikanalitik kuramlar vurguyu değişik derecelerde, kimliğin yaratılmış ve kurulmuş karakterine yapmışlardır.⁶²

Bizim özellikle burada üzerinde duracağımız konu, kimlik olgusunun sosyolojik boyutu olması sebebiyle konunun daha fazla uzatılmaması adına psikodinamik gelenek aktarılmadan sosyolojik gelenekte kimlik kavramının nasıl tanımlandığı aktarılacaktır.

Sosyolojik gelenekteki kimlik kuramı sembolik etkileşimcilikle bağıntılıdır ve William James ile George Herbert Mead'ın tartıştığı pragmatik benlik kuramından çıkmıştır. Benlik, insanların iletişim ve dil aracılığıyla kendi doğaları ve toplumsal dünya üzerinde düşüncelerini sağlayan insana özgü bir yetenektir. Gerek James, gerekse Mead'e göre, benlik iki aşamalı bir süreçtir: Bilen, içteki, öznel, yaratıcı, belirleyen ve bilinmeyen "ben" ile diğer insanlarca daha çok bilinen, dıştaki, belirlenmiş olan ve toplumsal aşamayı yansıtan "beni/bana" (me). Burada özdeşleşme, isimlendirmeye, kendimizi toplumsal düzeyde kurgulanmış kategorilere koymakla ilgili bir süreçtir (ve dil bu süreçte merkezi bir yer tutar). Erving Goffman ile Peter Berger'in daha sonraki çalışmalarında, kimliğin "toplumsal olarak ihsan edilmiş, toplumsal olarak sürdürülmüş ve toplumsal olarak dönüştürülmüş" bir şey olduğu açıkça ifade edilmiştir.⁶³

⁶¹ Cevizci, Ahmet, Felsefe Sözlüğü, (6. Baskı), Say Yayınları, Ankara 2017, s.261.

⁶² Marshall, Gordon, Sosyoloji Sözlüğü, (çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü), (1. Baskı), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, s. 405.

⁶³ Marshall, Sosyoloji Sözlüğü, s. 405.

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere kimlik, toplumsal deneyim sürecinde diğer bireylerle kurulan iletişim neticesinde oluşmaktadır. Ancak sadece bu iletişim neticesinde kimliğin inşa sürecini tamamladığını söylemek eksik hususlar bırakacaktır. Bununla beraber bireyin benliği oluşurken toplumsal eyleme yönelik tavırların farklı yönlerden benimsenmesi gerekmektedir. Böylece bireyin grubun tavırlarını benimsemesiyle kimlik inşası gerçekleşecektir.⁶⁴ Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere kimlik üzerinde toplumsal etkenler oldukça büyük öneme sahiptir. Toplumsal etkenler, zamana, mekana bağlı olarak farklılıklar gösterebildiği gibi toplumdan topluma da farklılık gösterebileceği göz ardı edilmemelidir. Bunun yanı sıra özellikle üzerinde durulması gerek bir hususta, toplumun zaman içerisinde üreteceği yeni kültürel öğelerde aynı şekilde kimlik inşasında aktif rol oynayabilmektedir.⁶⁵ Tüm tanımlamalar göz önünde bulundurulduğunda bireyin kimlik oluşumunun ya da var olan kimliğinin kültürel aidiyetten bağımsız olamadığı görülecektir. Bireysel kimlik oluşurken toplumda var olan kurumların oluşturulan kimlikler üzerinde büyük etkileri olmaktadır. Toplumsal kurumlardan bağımsız; toplumdan, aidiyetlerden, dilden ve kültürden ayrı bir kimlik oluşturmak mümkün görülmemektedir.

Kimlik kavramının farklı alanlarda incelenmesi bu kavramın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Peki kimlik kavramı neden bu kadar önemlidir? Bu olgu insanlar açısından ne ifade ediyor? Bu soruları cevaplandırabilmek adına sosyal kimlik ve kişisel kimlik yaklaşımlarına bakılmalıdır. Genel anlamda bu yaklaşımlar ele alındığında insanların kimliğe değer vermesinin sebebi çeşitli gereksinimlerinin bu olgu tarafından sağlanmasıdır. İnsanların yaşamdan doyum sağlaması bu olgu sayesinde olmaktadır. Bu doyumu sağlayan gereksinimler arasında; insanların kendilerine değer vermesi, başka insanlardan farklı olduklarını ve belirgin özelliklerinin farkına varmaları, zaman ve mekanda sürekli olarak var olabilme, başka insanlara, gruplara kendilerini yakın hissetme ve bu gruplara ait olma veya gruplar tarafından kabul görme gibi ihtiyaçlarını karşıladığı görülecektir. Bu sayılan ihtiyaçlar insanların yaşamda doyuma ulaşmalarını sağlamakta ayrıca çeşitli zorlukları da bu destekler sayesinde aşmalarını sağlamaktadır. Bu sayılanların temel ihtiyaç olduğu göz önünde bulundurulursa;

⁶⁴ Mead, George Herbert, (çev. Yeşim Erdem), (1. Baskı), Heretik Yayınları, Ankara 2017, ss. 165-181.

⁶⁵ Sinanoğlu, Ahmet Faruk, “Yeniden Yapılanma Sürecinde Üst Kimliğin Belirginleşmesi: Sünnilik ve Alevilik” Hikmet Yurdu Dergisi, 2008/1 (2), ss.25-35.

insanlar için kimliğin neden bu kadar önemli olduğu ve farklı bilim dallarının bu olgu üzerinde neden durduğu daha net anlaşılacaktır.⁶⁶ Peki bu kadar önemli bir olgu olan kimlik daima süreklilik içerisinde devam etmekte midir? Doğal yaşam şartlarında her durum bir takım faktörler tarafından tehdit edilirken kimlik için de böyle bir tehdit söz konusu mudur? Eğer kimliği tehdit eden faktörler varsa bu sürekliliği bozan faktörler nelerdir? Kimlik sürekliliğini kaybettiğinde yeniden inşa edilebilmesi mümkün müdür? Biz bu çalışmamızda göç konusunu incelememiz sebebiyle bu soruları göç olgusu perspektifinden cevaplandırmaya çalışacağız.

Her toplumun farklı dinler ve kültürlerle etkileşime girmesi sebebiyle sosyo-kültürel değişimler göstermektedir. Bu değişimlerle ifade edilmek istenilen ise toplumun yapısında ve kültüründe ortaya çıkan değişimlerdir. Toplumsal yapı çeşitli öğelerden oluşmaktadır. Yapı kavramı devamlılık ve düzenliliği içerisinde barındırmaktadır. Aynı zamanda değişime de açıktır. Bu sebeple yapı görece istikrarlı ilişkiler için kullanılmaktadır. Bu doğrultuda yapının bir bütünlük sergilediği söylenebilecekken değişimden uzak olmadığını da ifade etmek gerekmektedir.⁶⁷ Bu sosyo-kültürel değişime sebep olabilecek pek çok olay vardır. Örneğin, nüfus artışı, fiziksel çevre, teknolojinin gelişmesi, ekonomideki değişimler ve bu çalışmanın temelini oluşturan göç olgusu sosyo-kültürel değişimlere sebep olmaktadır. Ancak toplumsal değişim bu hususlarla sınırlandırılmayacak kadar büyük bir olaylar zincirini içermektedir.⁶⁸ Toplumsal değişimin bu denli fazla olayla gerçekleşebildiğini görmekle beraber bu çalışmada üzerinde durulan olgunun göç olgusu olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Göçün farklı grupları bir araya getirme gücü, yeni doğacak etkileşimleri de beraberinde getirmektedir. Göç neticesinde göç edilen toplumlarda nüfus artışı olmakta, farklı din, dil ve ırka mensup insanların bir araya gelmesine sebep olmaktadır. Aynı zamanda ekonomik anlamda da değişime sebep olabileceği göz önünde bulundurulacak olursa, göçün toplumsal değişimdeki önemi daha iyi anlaşılabilir.

Tarih boyunca her olguda olduğu gibi göç olgusu da değişim ve dönüşüm göstermiştir. Gelişen iletişim ve ulaşım araçları sayesinde göç hareketi kolaylaşmıştır.

⁶⁶ Hortaçsu, Nuran , Ben Biz Siz Hepimiz Toplumsal Kimlik ve Gruplararası İlişkiler, (1. Baskı), İmge Kitabevi, Ankara 2007, ss. 16-17.

⁶⁷ Sinanoğlu, Ahmet Faruk, "Toplumsal Değişim ve Din" Hikmet Yurdu Dergisi, 2008/1 (2), ss.23-39.

⁶⁸ Sinanoğlu, "Toplumsal Değişim ve Din", ss.23-39.

Bu kolaylaşma neticesinde birçok insan daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak amacıyla bulundukları yerleri terk etmişlerdir.⁶⁹ Bu terk ediş sadece gönüllü bir şekilde gerçekleşmemiştir. Gönüllü terk edişlerin yanı sıra zorla yerinden edilen bireyler de bulunmaktadır. Ülkemiz açısından bakacak olursak BM Mülteci Örgütü verilerine göre 31 Temmuz 2019 tarihi itibarıyla ülkemizde 4 milyon göçmen bulunmaktadır.⁷⁰ Bu göçler sadece bir hareket olarak görülmemelidir. Yukarıda değindiğimiz kimlik olgusu üzerindeki etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu göçlere bağlı olarak kimlik ve aidiyet duyguları da değişim göstermiştir. Aidiyet duygusu bireyin sadece içinde yaşadığı gruba ve insanlara karşı beslediği bir duygu değildir. Birey bu duyguyu aynı zamanda içinde yaşadığı fiziki ortama karşı da beslemektedir. “Ev” ve “yurt” kavramları bu baği en çok gösterebilecek kavramlardır. İnsanlar göç neticesinde aidiyet bağlarıyla bağlı oldukları bu mekânlardan kopmaktadır. Bu mekânların bireyin kimlik inşası üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğu takdirde kopuş neticesinde bireyin nasıl bir kriz yaşayabileceği tahmin edilebilecektir.⁷¹

Ancak bu göçmen gruplar gittikleri yerlerle de zaman içerisinde bir uyum ve alışma süreci yaşamaya başlamaktadırlar. Bu süreci tamamlamaları sonucunda yeni bir kimlik inşa etmiş olurlar. Fakat bireyler bu uyum sürecini tamamlasalar bile kendilerini tanımlamakta zorlanmaktadırlar. Çünkü eski sahip oldukları kimliklerinden tam anlamıyla kopamamışlardır. Her ne kadar yeni ortama uyum sağlayabilmiş olsalar da eskiden kopmadıkları için kendilerini tanımlamada zorluk yaşamaktadırlar. Ancak küreselleşmeyle beraber çok kültürlü yapıların artması ve insanların tek bir yere ait hissetme duygusunun üstesinden gelmesi üzerine yeni bir kavram ortaya çıkmıştır: “Hibrit Kimlik”. Hibrit kavramsal olarak iki veya daha fazla şeyin bir araya gelerek oluşturduğu şey olarak tanımlanır. Bu kavram asimilasyon sürecinden farklı olarak bireylerin kendi kimliklerini kendilerinin oluşturacağı ve tek bir aidiyetin olabileceği sınırını kaldırmaktadır. Bu sayede bireyler daha özgün kimlikler oluşturmakta ve

⁶⁹ Çağırkan, Barış, “ Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplamlar, Yeni Kimlikler” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2016/5 (8), ss.2613-2623.

⁷⁰ Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR), “UNHCR Türkiye İstatistikleri” (15 Eylül 2019).

⁷¹ Çakmak, Fatma, “ Zorunlu Göç Sürecinde Mekânın Kaybı ve Evin Yitimiyle Başlayan Yersiz Yurtsuzluğun Ürettiği Bir Travma Olarak “Kimliğin Anomileşmesi”” Turkish Studies Social Sciences, 2018/13, ss.349-364.

kendilerini daha net ifade edebilmektedirler.⁷² Bu kavramı daha iyi anlayabilmek adına Amin Maalouf'un kendisini tanımlayışını aktaralım:

1976'da Lübnan'ı terk edip Fransa'ya yerleştiğimden beri, son derece iyi niyetli olarak, kendimi “daha çok Fransız” mı, yoksa “daha çok Lübnanlı” mı hissettiğim ne kadar çok sorulmuştur bana. Cevabım hiç değişmez: “Her ikisi de!” Herhangi bir denge ya da haktanırılık endişesi yüzünden değil, ama cevabım farklı olsaydı, yalan söylemiş olurum. Beni bir başkası değil de ben yapan şey, bu şekilde iki ülkenin, iki üç dilin, pek çok kültür geleneğinin sınırında bulunuşumdur. Benim kimliğimi tanımlayan da tam olarak budur. Kendimden bir parçayı kesip atmış olsaydım, daha mı gerçek olurum?⁷³

Maalouf'un kendini bu tanımlayışında gördüğümüz gibi bireylerin uyum sürecinin ardından yeni kimlik inşasında eski bağlarından kopmaları mümkün değildir. Daima eskiden ait olduğu yeri ve bu kültürel aidiyetlerini yeni inşa ettiği kimliğin içerisinde de taşıyacaktır. Kimlik krizlerinin aşılp yeni kimlik inşasını kolaylaştırmak, bu eski kimlikle olan bağı kesip atmak değildir. O bağı içerisinde taşımaya devam ederek yeni aidiyetleri eskileriyle harmanlamaktır. Çağımızın, çok kültürlülüğün hâkim olduğu, farklı kültürlerle buluşmanın kolay olduğu bir çağ olduğu göz önünde bulundurulursa aslında bu kimlik barışıklığının ne kadar önemli olduğu daha net anlaşılabilecektir.

2.7. Göç Teorileri

Göçü, daha iyi bir yaşam şansı arayışında olan bireyin veya bireylerin başka bir yere göçmeye karar vermesi, bulunduğu yerle arasında bulunan aidiyet bağına koparması ve göç ettiği yeni ülkede çabucak adapte olması gibi basit bir bireysel eylem olarak düşünmek güçtür. Göç ve yerleşme, göçmenin göç ettikten sonra yaşayacağı hayatı ve sonraki kuşakları da etkileyen çok daha uzun soluklu bir süreçtir. Göçün kolektif bir eylem olması sebebiyle göç alan ve göç veren ülkedeki bütün bir toplum bu hareketten etkilenir.⁷⁴ Bu zorlu eylem birçok sonuç doğurmaktadır. Hareketin hedefi konumunda olan ülkeler de, hareketin kaynağı olan ülkeler de bu göç hareketinden oldukça fazla etkilenmektedir. Böyle zorlu bir süreci bireylerin göze alabilmesi için ya da bu göç hareketini düşünebilmesi için, birey ya da bireyleri etkileyen faktörler olmalıdır. Yani bu harekete kalkışmanın sebebi olmalıdır.

⁷² Çağırkan, Barış, “ Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplamlar, Yeni Kimlikler”, ss.2613-2623.

⁷³ Maalouf, Amin, Ölümçül Kimlikler, (çev. Aysel Bora) , (48. Baskı) , Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019, s.9.

⁷⁴ Castles, S. Ve M. Miller, Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri , (çev. Bülent Uğur Bal-İbrahim Akbulut), (1. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s.30

Göçün sebepleri konusunda tam bir görüş birliğinden söz etmek mümkün değildir. Bu sebeple göç sürecini açıklamak için farklı teoriler öne sürülmüştür. Devletlerin sahip olduğu nüfus konusu, MÖ 6. yüzyılda Çinlilerin dikkatini çekmeye başladığı günden bu yana devlet teorilerinin asli ögesi olmaya devam etmiştir. Coğrafyacı ve harita uzmanı George Ravenstein bu konuda ilk defa 1885 ve 1889'da Londra'da "Göç Yasaları" konulu ilk tebliği sunarak tartışmaları hareketlendirmiştir.⁷⁵ Ravenstein'in bu tebliğiyle hareketlenen tartışmalardan sonra göç hareketiyle ilgili birçok teori ortaya çıkmıştır. Bu çeşitlilik konulara farklı açıdan yaklaşmamızı sağlayarak bizlere farklı bakış açıları sunabilir. Ancak incelenen göç hareketine tek bir kuramdan bakmak var olan bu zenginliğin kullanılamamasına sebep olacaktır.

Herhangi bir göç hareketini sağlıklı bir biçimde analiz etmek için göçle ilişkili geliştirilen çeşitli kuramlara bakılmasında yarar vardır. Bu kuramlar sayesinde göç hareketini sınıflandırabilir sebep ve sonuçlarını daha iyi analiz edebiliriz.

2.7.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Ravenstein, 1881 İngiliz nüfus sayımı verilerini kullanarak başladığı çalışmanın sonucunda göç kanunlarını ortaya koymuştur. Ravenstein'in ortaya koyduğu bu teori göçün genel geçer kanunlarını içermektedir.⁷⁶ Bu alandaki çalışmaların başlamasına öncülük etmiş olan Ravenstein çeşitli maddelerle göçmenleri cezbeden yerlerin özelliklerinden göçlerde hangi cinsiyetin ağır bastığından, göç dalgasının yeni dalgalar oluşturup oluşturmadığından söz etmiş ve bunların genel geçer kanunlar olduğunu ileri sürmüştür.

Ravenstein'in göç kanunu maddeleri şunlardır:

- 1) Göçmenlerin çoğu kısa mesafedeki yerlere göç ederler. Bu durum, gidilen yerde göç dalgaları oluşturan yer değişimi ile sonuçlanır. Oluşturulan göç dalgasının yönü, göçmenleri içine alacak büyük endüstri ve ticaret merkezlerine doğrudur. Her dönemde bazı bölgeler diğer bölgelere göre sanayi ve ticaret yönünden daha gelişmiş olmaktadır. Bu gelişmişlik bireylere

⁷⁵ Abadan-Unat, N., Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, (2. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s.20

⁷⁶ Yalçın, Cemal, Göç Sosyolojisi,(1.Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2004, s. 22

daha fazla iş imkanı ve bunun yanında yaşadığı bölgeye göre daha fazla fırsat ve imkan sunması sebebiyle bireyleri kendine doğru göçe çekmektedir.

2) Ekonomik imkânlar yönünden cazip olan kent, çevresindeki kırsal bölgelerden göçmenleri kendisine çeker. Bu yakın kırsal bölgelerde oluşan boşluğu uzak bölgelerden gelen göçmenler doldurur ve böylece adım adım bir dalga meydana gelerek ülke genelinde hissedilir.

3) Bu yayılma süreci emme sürecinin tersi olmasının yanı sıra benzer özelliklerde sergiler. Bu iki sürecin benzer olduğu nokta her ikisinin de aynı amaca ulaşmak istemesidir. Bu yayılma sürecinde ki amaç incelendiğinde göçün kendi başına amaç olamayacağı açıktır. Yayılma sürecindeki asıl amaç daha iyi imkânlarla sahip bölgeye göçmek ve oranın imkânlarından faydalanmaktır. Bunun yanında emme sürecin de ise amaç kentte gerekli olan işçi ihtiyacını çevreden göçmen çekerek karşılamaktır. Bu sebeple her iki sürecinde amaç yönünden uyum gösterdikleri gözlemlenebilmektedir

4) Her göç dalgası kendisine rakip yeni bir göç akımı meydana getirir.

5) Uzun mesafelere göç eden bireyler genellikle büyük endüstri ve ticaret merkezlerini tercih ederler. Bu gelişmişlik düzeyi uzak mesafeden çok fazla zorlukla gerçekleştirilebilecek göç hareketlerini bireylerin göze almasına sebep olabilmektedir.

6) Kentteki bireylerin göç etmeye meyli kırsal bölgelere kıyasla daha azdır.

7) Kadınlar, erkeklere göre daha fazla göçmen konumundadır.⁷⁷

Kanunlardan da anlaşılacağı gibi Ravenstein, dönemine ait ekonomik temelli bilgiler üzerine bu kanunları inşa etmiştir. Bu durumda çok etmenli olan göç olgusunun anlaşılması noktasında eksiklik oluşturmaktadır. Castles ve Miller, Ravenstein'in göç kanunlarını tarihsel değil de bireysel tercihlere dayanması sebebiyle eleştirmişlerdir.⁷⁸ Çok açık bir şekilde görülmektedir ki Ravenstein'in tek faktörlü göç olgusu göçün günümüzdeki yapısının anlaşılması için yetersizdir.⁷⁹ Genel anlamda Ravenstein'in bu

⁷⁷ Yalçın, Göç Sosyolojisi, s.23.

⁷⁸ Castles, Ve Miller, Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri , s.31.

⁷⁹ Çağlayan, Savaş, “ Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi” Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006(17): ss. 67-91

alışmasında ortaya koyduğu kanunlara baktığımızda derinlikten ve güçlü bir analizden yoksun olduğu gözlemlenmektedir. Ancak daha sonraki çalışmalara öncülük yaptığı göz önünde bulundurulduğu takdirde bu çalışmanın önemi anlaşılabilir.

2.7.2. İtme Çekme Kuramı

İtici ve çekici faktörler göçü açıklama da özellikle de sebeplerini açıklamada çokça başvurulmuş iki önemli argümandır. Lee'nin itme çekme kuramı ilhamını Ravenstein'in göç hakkındaki kuramlarından almıştır.⁸⁰ Lee'ye göre göç olayında dört temel faktör vardır. Aynı zamanda bu kurama göre, hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde itici ve çekici faktörler vardır. Bunlar:⁸¹

1. Yaşanan yerde ilgili faktörler
2. Gidilmesi düşünülen yerde ilgili faktörler
3. İşe karışan engeller
4. Bireysel faktörlerdir.

Bu itici ve çekici faktörler bireyden bireye farklılıklar gösterebilir. Bireyler kendi durumlarına göre yaşadıkları ve gitmeyi düşündükleri yerlerin pozitif ve negatif yönlerini düşünürler. Bazı faktörler ise birey için herhangi bir anlam ifade etmeyebilir yani "nötr" dır. Birey tüm bu faktörleri göz önünde bulundurarak göç sürecine karar verir.

İtme çekme teorisini yeniden gözden geçiren Petersen ise bu itici ve çekici faktörlerin 5 tip göç ortaya çıkardığını iddia etmiştir. Bunlar:⁸²

- 1) İlkel Göçler: Çevrenin itmesi sonucu ortaya çıkan göçler.
- 2) Zorlama Göçler: Yönetime sahip olan gücün bir topluluğu göçe zorlaması.
- 3) Yöneltilmiş Göçler: Sosyal ve politik durumun oluşturduğu baskılar sonucu göçe zorlanan fakat buna karşılık kendi kararlarını vererek yani inisiyatifi elinde bulundurarak hareket eden bireylerin göç tipidir.

⁸⁰ Özyakışır, Deniz, Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama,(1.Baskı) Nobel Yayıncılık, Ankara 2013, s.50

⁸¹ Yalçın, Göç Sosyolojisi, s.31.

⁸² Yalçın, Göç Sosyolojisi, s.34.

- 4) Serbest Göçler: Göç kararının tamamen bireylerde olduğu göç tipidir.
- 5) Kitleseel Göçler: Teknolojik gelişmelere bağılı olarak gelişen ulaşım sonucu bu göç tipi ortaya çıkmıştır. Bu bölgeden başka bölgeye çok sayıda insanın göç etmesi anlamına gelir.

Lee'nin itme çekme kuramı çerçevesinde beş tip göç ortaya koyan Petersen'in bu göç tipleri yüzeysel bir bakışla incelendiğinde, bu göç tiplerinin her birinin itici ve çekici faktörlerin kapsamadığı düşünülebilir fakat derinlemesine bir inceleme yapılırsa bu göç tiplerinden her birinin itici ve çekici faktörlerin tamamını içinde barındırdığı gözlemlenebilir. Örneğin “serbest göçler” için bakacak olursak ilk başta tanımı gereği sadece bireysel faktörlerin etkili olduğu diğer faktörlerin etkili olmadığı düşünülebilir. Fakat bireylerin yaşadıkları yerle ilgili herhangi bir problem olmadığı ya da yaşadıkları yerlerden daha fazla imkâna ve avantaja sahip olacakları yereler olmadığı takdirde birey veya bireylerde göç etme isteği uyanmayacaktır. Bunun yanında birey göç sürecinde tamamen kendi isteğiyle göçe karar verebilir. Fakat aidiyet bağlarıyla bağılı olduğu yerden kopmanın verdiği huzursuzluk, maddi imkânsızlıklar ve hukuki engellerle karşılaşabilir. Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere Petersen'in ortaya koyduğu her göç tipi Lee'nin ortaya koyduğu faktörlerin tamamını barındırmaktadır.

2.7.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Samuel A. Stouffer tarafından mesafe sorunu bağlamında ele alınan “ Kesişen Fırsatlar” adlı çalışmaya göre hareketlilik ve mesafe arasında zorunlu bir ilişki gerekli sayılmaktadır. Ancak mesafelerden daha önemli olduğu düşünülen fırsatlar öne çıkmaktadır. Buna göre belirli bir mesafeden göç eden bireylerin sayısı, gittikleri yerlerde ki fırsatların sayısı ile doğru orantılı “ Kesişen fırsatlar” ın sayısı ile ters orantılıdır. Bu orantıyı daha iyi anlamak amacıyla biraz daha açacak olursak bir kentte bulunan iş imkânının çokluğu o bölgeye göç edecek insan sayısını artırmaktadır. Fakat diğer bölgelerden gelecek göçlerden önce bu kentte yaşayan işçilerin bulundukları bölgedeki imkânlarına talip olma durumları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu imkânlardan faydalanan yerli işçi sınıfının sayısı diğer bölgelerden göç edecek insan sayısı ile ters bir orantı oluşturacaktır. Çünkü iş imkânlarına talip olan birey sayısı arttıkça insanların iş bulabilme ve fırsatlara erişebilme oranlarında bir düşüş

gerçekleşecektir. Bu faktör de göç etmeyi düşünen bireyin göç hareketine bakışını olumsuz yönde etkileyecektir. Bu durum da göstermektedir ki kentteki fırsatlara talip yerli işçi sayısı ne kadar fazla ise dışarıdan gelecek göçmen sayısı o düzeyde az olacaktır. Yani iş imkânının ve fırsatların çokluğu göçmen sayısını arttırırken bu imkâna talip olan yerlilerin çokluğu da bu sayıyı azaltmaktadır. Bu yüzden göç edilen yerdeki istihdam ve olanaklarının veya diğer ekonomik fırsatların sayısı göç eden kişi sayısını doğrudan olumlu yönde etkiler.⁸³ Görüldüğü üzere ekonomik temelli olan bu kuram, bir bölgede oluşturulan iş imkânı ve oluşturulan bu iş imkânlarının nicel çoğunluğa karşılık yerleşik işçilerin sayısının yaşanacak göçün boyutunu belirleyeceğini öne sürer. Bu teoride göç eden insan sayısı ile göç edilen yerdeki fırsatların yani iş imkânlarının çokluğunun orantılı olduğu öne sürülmüştür. Yani göç edilen yerdeki iş imkânı ve bu fırsatlara talip olan mevcut işçi sayısı göç edecek insan sayısını belirlemektedir. Ve bu aynı fırsata yönelen insanların hedeflerinin kesişmesi “kesişen fırsatlar” kavramıyla ifade edilmiştir. Bu kuramda tam olarak “kesişen fırsatlar” kavramıyla anlatılmak istenen iş imkânlarının olduğu yerlerdeki işçi gücü ile göç etmek isteyen bireylerin hedeflerinin kesişmesidir. Bu fırsatların kesişmesi durumunda yani iş gücünün çokluğu ya da azlığı göç eden insan sayısını belirlemektedir. Görüldüğü üzere bir bölgede oluşturulan iş imkânı ve bu iş imkânlarının oluşturduğu cazibe, kuramın temel işleyiş biçimini oluşturur.

2.7.4. Bağımlılık Okulu: Merkez-Çevre Kuramı Ve Dünya Sistemi Kuramı

Modernleşme ekolü, Batı, kapitalist değerlerin ve uygulamaların üçüncü dünya ülkelerinin modernleşmesine katkı sağlayacağı ve onlara kendi kendilerine yetecek düzeye gelmelerine yardımcı olacağını iddia ederek “Denge Kuramı”nı öne sürmüşlerdir. Ancak modernleşme ekolü tarafından geliştirilen bu kuram ve ondan türeyen göç modelleri özellikle az gelişmiş ülkelerin sorunlarının çözülmesinden ziyade, mevcut sorunlara yeni sorunlar ilave etmesi sebebiyle eleştirilere maruz kalmıştır.⁸⁴ Bu eleştiriler yeni tezlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu ortaya çıkan tezler bağımlılık kuramının genel çerçevesini oluşturmaktadır.

⁸³ Özyakışır, Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama, s. 48.

⁸⁴ Özyakışır, Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama, s.52.

Bu kuram, merkez çevre kuramı olarak adlandırılmaktadır ve Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi bir çok düşünür tarafından geliştirilmiştir. Kuramda dünya, merkez ve çevre olarak ikiye ayrılmaktadır ve bu ikili birbirine ekonomik temelde bağımlıdır. Ve bu bağımlılık sayesinde varlıklarını devam ettirebilmektedirler. Modern ekonomiyle birlikte kapitalizmin de gelişmesine koşut bir durum olarak bağımlılık ekonomik temelli kapitalist bağlara dönüşmüştür. Oysa tarihsel perspektiften bakılırsa, kolonyal dönemde sömürgecilik ve kolonyal bağlar merkez ve çevre ülkeler arasındaki bağımlılığın temelini oluşturmuştur. Bu doğrultuda net bir vurgu yapmak gerekirse, merkez çevre kuramının modern dünyadaki temel işleyişi, kapitalizm ve ulus-devlet temellidir. Bazı düşünürler dünyada tek bir sistemin hüküm sürdüğünü iddia ederek dünyadaki görüntünün, gerek imparatorluk olsun gerek sömürgecilik olsun aynı sistemin farklı görüntüleri olduğunu ifade etmişlerdir. Tarihsel perspektiften bakıldığında var olan görüntüler farklı olsa da, dünyada var olan daima tek bir olgu ve tek bir sistemdir. Birçok düşünür de tek bir sistem olarak var olan bu süreci “Dünya sistemi” olarak adlandırmışlardır.⁸⁵

Kuramın oluşturduğu şema doğrultusunda merkezdeki kapitalist ağlar, kapitalist olmayan toplumların çevre dokularına sızarak çevredeki nüfusun merkeze doğru göçüne sebep olmaktadır. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere bu kuramda dünya merkez-çevre olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ancak Wallerstein bu kuramı biraz daha ileriye taşıyarak bu iki gruba uymayan özellikler barındıran ülkeleri yarı-çevre olarak adlandırmıştır. Böylece kuramda dünya üçe ayrılmış olmaktadır. Bu yarı-çevre ülkelerin merkez ülkeler arasına girme çabasının olmayışının yanında çevre ülkeye dönüşmeme çabası da diğerlerinden bu grubu ayıran özelliğidir. Ancak bu çabalara rağmen sömürülme söz konusu olduğunda yarı-çevre de zarar görmektedir. Çünkü merkez ülkeler çıkarlarını daima üstte tutmaya çalışmaktadırlar.⁸⁶

Bütün bunlar doğrultusunda altı varsayım ortaya çıkmaktadır bunlar :⁸⁷

1. Gelişmiş dünyanın kapitalist piyasa sisteminin çevre ülkelere sızması, göç akımını harekete geçiren doğal bir süreçtir.

⁸⁵ Çağlayan, Savaş, “ Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi” Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006(17): ss.67-91.

⁸⁶ Yalçın, Göç Sosyolojisi, s39.

⁸⁷ Abadan Unat, Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, s.33-34.

2. Kapitalist yatırım sonucunda çevre ülkelerde köklerinden kopmuş, göçe hazır bir nüfus oluşmaktadır.
3. Geçmişte sömürgecilik yapmış olan devletlerle onların eski sömürgeleri arasında göç meydana gelmektedir.
4. Uluslararası göçü frenlemenin bir yolu, hükümetlerin denizaşırı yatırım alanları ile çok uluslu şirketlerin faaliyetlerini denetlemeleridir.
5. Kapitalist ekonomiler, çevre ülkelere yaptıkları yatırımları korumak için gerektiğinde siyasal askeri müdahaleler yapmaktadırlar. Bu müdahalelerin başarısız olması durumunda merkez ülkelere yönelen sığınmacı akımları oluşmaktadır.
6. Uluslararası göç, ülkeler arasındaki ücret ve istihdam koşullarından çok az etkilenmektedir.

2.7.5. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri teorisi, göçün, göç alan ve göç veren ülkeler arasında önceden var olan bağlantılar üzerinden ortaya çıktığını ileri sürer. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nin Meksika'yla olan göç ilişkisinin temeli, Amerikalı işletmecilerin ucuz işçiye olan ihtiyacına ve iki ülke arasındaki kültürel etkileşime bağlanabilir. Ancak buna karşın ABD'nin Kore ve Vietnam'la olan göç ve göçmen ilişkisinin temelinde Amerikan askeri işgali yatmaktadır.⁸⁸ Buna benzer tarih boyunca dünya üzerinde gerçekleşmiş örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Göç sistemleri teorisinde makro ve mikro yapılar ve bu yapılar arasındaki etkileşimin şekillendirdiği bir yaklaşım görülmektedir. Makro yapılar dünya piyasasının ekonomi politikası, devletlerarası ilişkileri ve göç veren-alan ülkeler tarafından göç yerleşimini kontrol etmek amacıyla düzenlenen kanunlar ve uygulamalar gibi çok geniş bir yelpazeyi kapsar. Mikro yapılar ise göçmenlerin kendilerine ait olan inanışlarını, davranışlarını ve kendi aralarındaki etkileşim ağını gösterir. Ayrıca mikro yapılar göçmenlerin kendi aralarında göç ve yerleşim sorunlarıyla baş edebilmek için geliştirdikleri ağlardır. Bu yapı literatürde “göç zinciri” kavramıyla tanımlanmaktadır.⁸⁹ Çağımızda yaşanan göç ve göçmen ilişkisinin iç içe geçmiş olması göz önünde

⁸⁸ Castles, Ve Miller, Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, s.36.

⁸⁹ Castles, Ve Miller, Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, s.36.

bulundurulduğunda, herhangi bir göç için tek faktörlü ve tek bakış geliştirmek hatalı olacaktır. Bu yüzden bu kuram iki ülke ya da iki bölge arasında yaşanan göçün daha iyi anlaşılmasında kullanılabilir.

2.7.6. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

İlişkiler ağı kuramı, temelini göçmenleri göç ettikleri ülkelerde ve ülkeler arasında kurdukları sosyal ağlara dayandırır. Bu teorinin diğer kuramlardan ayrılan noktası, göçü göçmen ve göçmenlik üzerinden anlamlandırmaya çalışarak bu noktada temellendirmesidir. Göçe etki eden bu ağlar, sosyal temellere oturtulmuş zayıf ve güçlü ağlardır. Bu sosyal ağlar her yeni göçmen tarafından daha da genişletilip güçlendirildiği için potansiyel göçmenler, göç edilen ülkede hâlihazırda kurulmuş ağlardan ve etnik topluluklardan kolaylıkla faydalanabilmektedir. Göç araştırmaları göçmenlerin göç edilecek yeri seçmelerinde bu ağların önemli ölçüde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ağ faktörü göç kararına üç şekilde etki etmektedir: Birincisi, göçün gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine; ikincisi, ne şekilde gerçekleşeceğine, kalıcı mı yoksa dairesel bir biçimde mi olduğuna; üçüncüsü ise: göçmenlerin yeni ortamdaki deneyimlerine göre etki etmektedir.⁹⁰ Bu ağın göçmenlere sunduğu çeşitli olumlu katkılar vardır. Bir göçmenin gideceği bölgeyi seçmesinde etkili olmanın yanında o göçmenin hedef ülke hakkında çeşitli bilgiler edinmesine ve bu bilgiler ışığında göçe karar vermesine yardımcı olur. Göçe karar sürecinin ardından ise hedef ülke konumundaki ülkede önceden bulunan bir tanıdığın olması güven vermenin yanı sıra göç sürecinde ortaya çıkacak maliyet ve risklerinde azalmasını sağlayabilir. Bu gibi faktörler göçmenlerin göç edecekleri ülkeyi seçmesinde oldukça önemli bir konuma sahiptir.

2.8.Göç Kaynaklı Uyum Siyasetleri

Göç, sadece coğrafi anlamda bir mekân değişikliği sürecini ifade etmemektedir. Bu coğrafi değişikliğin yanı sıra, siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal alanda toplumsal yapının önemli değişiklikler geçirmesine sebep olan bir nüfus hareketidir. Bunlardan dolayı göçmenler, mekânsal anlamda yer değiştirerek farklı bir kültürel yapıya sahip

⁹⁰ Özyakışır, Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama, s.59

topluma gelerek sosyal alanlarında da büyük farklılıklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ancak bu durum sadece göçmenler için geçerli değildir. Göçmenler yeni geldikleri topluma ve mekana eskiden yaşadıkları toplumun kültürünü de taşımaktadır. Etkileşimin karşılıklı olması sebebiyle kendileri yeni kültürle tanıştıkları gibi geldikleri toplumu da kendi kültürlerine maruz bırakmaktadırlar. Yani geldikleri toplumu yeni bir kültürle tanıştırmış olmaktadır. Bu durumda da göçün farklı kültürleri bir araya getirerek karşılıklı etkileşime sokabilme gücünü görmüş olmaktadır. Bu, farklı kültürleri bir araya getirmekle kalmamakta onlar arasında değiş tokuşlar yaptırmaktadır. Bu sayede ortaya yeni fikirler çıkmasına vesile olmaktadır. Ancak bu etkileşim süreci kolay bir süreç olmamaktadır. Etkileşimin zorlu olup olmamasını belirleyen şey ise göçmen kültürün ve ev sahibi kültürün profil olarak birbirlerine yakınlık durumudur. Birbirlerine yakın profillere sahip kültürlerin etkileşimleri diğerlerine göre daha kolay olmaktadır.⁹¹

Göçmenler böyle bir kültürel aidiyetle geldiklerinde ve bu aidiyet geldikleri toplumun her sahasını da etkileyebileceği için göç ettikleri ülkeler ve toplumlar tarafından uygulanan birtakım uyum politikalarıyla karşılaşmaktadırlar. Bu uygulanan politikalar genellikle göçmenleri olumsuz yönde etkilemiştir. Geldiklerinde zaten var olan aidiyetleri, kültürleri ve değerleriyle yeni girdikleri toplumun kültür ve değerleri arasında sıkışmaktadırlar. Bu sıkışmışlığın doğurduğu bir kimlik buhranı ve kargaşası bireyi hakimiyeti altına almaktadır.⁹²

2.8.1.Adaptasyon

Adaptasyon ile göçmenlerin sahip oldukları etnik kimlikler, üst kimlikler bünyesinde toplanmasına çalışılmaktadır. Bu sayede göçmenlerin yerel kimliklerinin kullanımı önlenmeden farklılıklarını sürdürmelerine izin verilmektedir. Fakat bireylerin

⁹¹ Tümtaş, Mim Sertaç, Cem Ergun, “Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2016/21(4), ss. 1347-1359.

⁹² Emîni, Filiz Tufan, Göç Sonrası Sorunların Çözümünde Sivil Toplum Stratejisi, (1. Baskı), Ekin Yayınevi, Ankara 2018, ss. 39-40.

yerel geleneklere ve adetlere uyum göstermeleri için davranışlarında bir takım değişimlere gitmeleri zorunlu kılınmaktadır.⁹³

2.8.2.Asimilasyon

Bu yol ile göçmenlerin sahip oldukları gelenek ve pratiklerinden koparak, geldikleri toplumun değerlerine ve normlarına uygun bir biçimde şekillenmeleri amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım yeni toplumsal yapıyla uyum sağlamanın göçmenin dil, kültür, yaşam tarzı ve giyim şeklinin değiştirilmesi ve yeni topluma göre bunların tasarlanmasıyla mümkün görülür.⁹⁴ En geniş anlamıyla ele alacak olursak asimilasyon; göçmenlerin geldikleri ülkede bulunan yerel halkın içerisinde eriyerek, o ülkenin bir parçası olmasıdır. Kemal Karpat göçlerin entegrasyonla başlayıp daha sonra asimilasyonla sonuçlandığını ifade etmektedir.⁹⁵

2.8.3.Çok Kültürlülük Ve Çok Kültürcülük

Çok kültürlülük, bir toplum içerisinde dinsel, tarihsel, etnik ve cinsel özelliklerinin farklılıklar taşımasından dolayı günlük yaşamları birbirine benzemeyen bireylerin meydana getirdiği çeşitliliği ifade etmektedir. Çok kültürcülük ise bu farklılıkları barındıran toplumda bireylerin farklılıklarını rahat bir şekilde yaşamaları ve bu yaşayışların bireylerin hakkı olduğunun politik düzeyde temellendirilmesidir. Bu iki kavram da birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Fakat bu kullanım doğru olmamaktadır. Çok kültürlülük toplumda var olan durumu belirtirken, çok kültürcülük ise bu durumu politik sahada resmiyete oturtmaktadır.⁹⁶

⁹³ Emni, Göç Sonrası Sorunların Çözümünde Sivil Toplum Stratejisi, ss.40-41.

⁹⁴ Giddens, Anthony, Sosyoloji, (çev. Hüseyin Özel), (1. Baskı), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2012, s.545.

⁹⁵ Karpat, Kemal Haşim, Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, (3. Baskı), Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s. 27.

⁹⁶ Anık, Mehmet, Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi, (1. Baskı), Açılım Kitap, İstanbul 2012, ss. 75-77.

2.8.4.Entegrasyon

Bir toplumda yaşayan farklı kültürlerin birbirlerini tamamlama, kaynaşma ve ahenk oluşturması durumu olarak kısaca tanımlanabilir. Göç eden kişiler göç ettikleri yerde bulunan toplumla daima etkileşim içerisinde olacaklardır. Ayrıca bu etkileşimin ötesinde göç eden insanların sahip oldukları kültürel yapının yerel halkın sahip olduğu kültürel yapıya zaman içerisinde uyması ve bu iki grup arasında bir bütünleşmenin gerçekleşmesi beklenmektedir. Fakat bu bütünleşmenin toplumun önceden sahip olduğu bütünlüğü bozmaması önem arz etmektedir. Bu uyum toplumdaki farklılıkların tamamıyla ortadan kaldırılmadan var olan farklılıkları yönlendirir. Toplum içerisinde sosyal mesafe küçüldükçe üyeler arası etkileşim artacak ve böylece sosyal entegrasyon yükselecektir.⁹⁷ Farklılıkların önemsiz görülmediği durumda entegrasyon artacaktır. Bununla beraber entegrasyonda artış sağlamak için ev sahibi kültür göçmenlere yardımcı olmalıdır. Bunu da gelen göçmenleri damgalamadan, onlarla farklılıklarını zenginlik olarak görüp iletişim kurmakla yapabilir. Ancak göçmenlere de bu durumda bir rol düşmektedir; onlar da kendi grupları içine kapanmadan, etkileşimden kaçınmadan hareket etmeli, etkileşim kurmaktan uzak durmamalıdır.⁹⁸

2.8.5.Akültürasyon

Akültürasyon göç eden insanların başka bir kültürün egemen olduğu bir topluma gelmeleri sonucu ev sahibi olarak nitelendirilebilecek toplumun kültürüne benzeşme sürecidir. Göçmenlerin bu yeni toplumun dili ve kültüründen kopuk bir şekilde yaşamaları çeşitli sıkıntılar doğuracağı gibi, kendi dil ve kültürlerinden kopuşları da arzu edilen bir durum değildir. Ayrıca akültürasyon ve asimilasyon kavramları karıştırılmamalıdır. Akültürasyon, belli bir düzeyde aynışmayı ve benzeşmeyi ifade ederken, asimilasyon, bu benzeşmenin son halini ifade etmektedir. Bu doğrultuda akültürasyonun varabileceği son düzeyin asimilasyon olduğu söylenebilir.⁹⁹

⁹⁷ Emni, Göç Sonrası Sorunların Çözümünde Sivil Toplum Stratejisi, ss. 42-44.

⁹⁸ Türkkahraman, Mimar, Hüseyin Tutar, “ Sosyal Değişme, Bütünleşme ve Çözülme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi” Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 2009/1 (1), ss.1-16.

⁹⁹ Yavuz, Sefer, “ Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2013/6 (26), ss.610-623.

2.9.Uluslararası Koruma Çeşitleri

2.9.1.Mültecilik Ve Sığınmacılık

İnsanlar yaşamları ve sahip oldukları hayat standartları tehlikeye düştüğü durumlarda göç hareketine kalkışabilmektedirler. İnsanların karşılaştıkları şiddet ve zorbalıklardan, ekonomik anlamda girdikleri buhranlardan ve buna benzer zoraki sebeplerden dolayı göç etmeleri “zorunlu göç” şeklinde kavramsallaştırılmıştır.¹⁰⁰ Genel algıya bakıldığında mülteciliğinde “zorunlu göç” grubuna dahil edildiği görülmektedir. Bu algının büyük oranda doğruluk payı olmakla birlikte mültecilerin net bir şekilde zorunlu göçmen ya da gönüllü göçmen olarak ayrılması oldukça zordur.¹⁰¹ Burada da bireylerin gönüllü ya da zorunlu göçmen olarak sınıflandırılması ve bu sınıflara üyelerin dâhil edilmesini zorlaştıran durum göçün çok yönlü yapısıdır. Araştırmacılar aynı göçmenleri farklı sınıflara dâhil edebilmektedir. Bu durum araştırmacıların bakış açılarının farklılığından kaynaklanabilmektedir. Bunun yanında bu farklılık, araştırmacıların göçmenlerin göç etme sebep sonuçlarını incelerken odaklandıkları sebep ve sonuçların farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu sınıflandırmalarda karşılaşılan zorlukların yanında kavramsal karışıklıklar da meydana gelebilmektedir. Özellikle sığınmacılık ve mültecilik kavramları karıştırılan kavramlardır. Bu kavramlar arasındaki karışıklığı önlemek amacıyla aşağıda kavramların hukuki boyutta birbirlerinden ayrıldığı noktalara ve tanımlamalara değinilecektir.

Mültecilik dünya ülkelerinin, özellikle de Avrupa ülkelerinin, oldukça önem verdiği konulardan birisidir. Bu konuyu evrensel düzeyde hukuki literatürde bir zemine oturtmak amacıyla çalışmalar yapılmıştır. 1951 yılında Cenevre’de imzalanıp 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe giren “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme” bu konuyu hükümlerinde tanımlamıştır.

1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti

¹⁰⁰ Bartram, Davit, vd. Göç Meselesinde Temel Kavramlar,(çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay), (1. Baskı), Hece Yayınları, 2017, s. 151.

¹⁰¹Bartram, Göç Meselesinde Temel Kavramlar, s. 229.

yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır.¹⁰²

Aktarılan bu tanımlamada görüldüğü üzere ülkede haksız sebeplerle görülen cezalar, adaletsiz muameleler ve insani şartlar göz ardı edilerek yapılan zulümlerden ülkedeki iktidarın vatandaşlarını koruyamaması veya bu durumu vatandaşına bizzat iktidarın yaşatması durumunda bireylerin bulundukları ülke dışında bir ülkeye göç etmesi durumunda ortaya çıkan hukuki statüdür. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen bu sözleşme Türkiye tarafından da kabul edilmiştir. Türkiye, coğrafi kısıtlılıklar şartıyla bu tanıımı kabul etmiş ve 1994 İltica ve Yönetmeliği'nde , “Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle” başvuranlara mülteci, “Avrupa dışından gelenler” ise sığınmacı olarak tanımlanmıştır.¹⁰³ Daha sonra ise 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nda da bu coğrafi sınırlılıklar korunmuştur.

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeye vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.¹⁰⁴

Tanımda da görüldüğü üzere Türkiye sadece Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle göç eden bireylere mülteci statüsü vermektedir. Böylece bu düşülen şerh neticesinde coğrafi kısıtlama gelmiştir.

2.9.2.Şartlı Mültecilik

Sığınmacı ifadesi 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun’u ile yerini “şartlı mülteci” kavramına bırakmıştır. Bu konuda mülteci kavramı kullanılmaya devam edilirken sığınmacı yerine şartlı mülteci kavramı kullanılmıştır.

¹⁰² Cenevre’de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun (1961, 5 Eylül). Resmi Gazete (Sayı: 10898). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>

¹⁰³ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (1994, 30 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 22127). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf>

¹⁰⁴ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.pdf>

Şartlı mülteci:

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sırasında verilen statüyü ifade eder. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.¹⁰⁵

Mültecilik ve şartlı mültecilik kavramları karşılaştırıldığında mültecilik; bireyin korunma talebinin, korunma talep edilen ülke tarafından uygun görülmesi sonucunda verilen bir statüyken, şartlı mültecilik; statü belirleme işlemleri sırasında bireye verilen statüdür. Şartlı mültecilik bireyin mülteci olarak kabul edilmesi veya reddedilmesi sonucunda biteceği gibi bireyin üçüncü ülkeye geçişiyle de bitmektedir. Bunlardan anlaşılacağı üzere şartlı mülteci statüsünün oluşturulmasındaki amaç, bireylerin yaşayacakları statü geçişi sürecinde bireylere hangi hukuki durumlarla muamele yapılacağı ve bireylerin hangi haklara sahip olacağının belirlenmesidir.

2.9.3.İkincil Koruma

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun’u ile bu kavram da açıklanmıştır.

Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde:

- Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek.
- İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza ve muameleye maruz kalacak.
- Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.pdf>

¹⁰⁶ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.pdf>

2.9.4. Geçici Koruma

Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlere tanınan statü iltica edilme sonucu gerçekleşen kalıcılık talebine cevap vermemektedir. Çünkü Türkiye'nin kullandığı uygulama bir geçicilik unsuru barındırmaktadır. Savaşın bitmesi sonucunda zorunlu misafirliğin bitmesi durumu söz konusudur. Bu uygulamadan dolayı Türkiye'yi geçici ev sahipliği yapan bir ülke olarak değerlendirmek mümkündür. Bu geçici ev sahipliğinin hukuki dayanağı ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. Maddesinde yer alan "Geçici Koruma" tanımlamasıdır.

YUKK'da Geçici Koruma şu şekilde tanımlanmaktadır;

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen ve sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.pdf>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞANLIURFA

3.1.Şanlıurfa Tarihine Genel Bir Bakış

Şanlıurfa'nın doğusu Mardin, batısı Gaziantep, kuzeyi Adıyaman, Kuzeybatısı Diyarbakır, güneyi ise Suriye sınırı tarafından çevrelenmiştir. Suriye sınırı 1921, 1926, 1929 yıllarında gerçekleştirilen Ankara Antlaşması ve 1930 yılında gerçekleştirilen Halep Protokolüyle belirlenmiştir. Şanlıurfa sahip olduğu coğrafi konum sebebiyle tarih boyunca çok sayıda devlet ve beyliğin hükmü altına girmiş ayrıca farklı kültürlerin kaynaşma alanı olmuştur.¹⁰⁸

Urfa'nın birçok farklı medeniyet ve dine ev sahipliği yaptığı bilinmekle birlikte şehrin kimler tarafından ve ne zaman kurulduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁰⁹ Elde edilen tarihsel veriler çerçevesinde bakıldığında M.Ö 1. bin tarihinden başlayarak Asurların, Medlerin ve Perslerin hakimiyeti altında bulunmuştur. M.Ö. 332'de de Makedonyalıların hakimiyeti altına girmiştir. Makedonyalıların hakimiyeti İskender'in ölümüne kadar sürer. Daha sonra M.Ö 312 yılında Seleukosların eline geçen şehre M.Ö 302 yılında Seleukos Nikator tarafından su bakımından zengin olan anlamına gelen "Edessa" adı verilmiştir. Günümüzdeki adı olan Urfa ise Sümercede şehir anlamına gelen "URU" ve balık anlamına gelen "HA" kelimelerinin birleşiminin zaman içerisindeki değişiminden meydana gelmiştir.¹¹⁰

Seleukosların zayıflamasının ardından Süryaniler tarafından M.Ö 132 tarihinde Osrhoene şehir krallığı kuruldu. Osrhoene krallığı M.S. 216 tarihinde Romalıların Edessa'yı işgal etmesiyle zayıflamış ve ardından 244 yılında ortadan kalkmıştır. Osrhoene Krallığı Hristiyanlık tarihinde oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Bu önemin sebebi V. Abgar Ukkama adındaki Osrhoene kralının Hristiyanlığı halkıyla birlikte kabul ettiğini belirten mektubu Hz. İsa'ya göndermesi ve Hz. İsa'nın Urfa'yı

¹⁰⁸ Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, (2. Baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Yayınları, Ankara 2002, s. 3.

¹⁰⁹ Turan, Ahmet Nezihi, "Şanlıurfa" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C.38 (ed. Komisyon), (1. Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2010, ss. 336-341.

¹¹⁰ Kürkçüoğlu, A. ve S. Kürkçüoğlu, Şanlıurfa Kültür ve Turizm Varlıkları, (1. Baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Yayınları, Şanlıurfa 2017, s. 22-23.

kutsayan bir mektupla birlikte yüzünü sildiği mendilde çıkan portresini krala göndermesi şeklinde ki rivayettir. Uzun yıllar Roma İmparatorluğunun elinde olan Urfa, 260 yılında Sasaniler tarafından Roma İmparatorluğunun elinden alınır. 273 yılında ise Romalılar tarafından yeniden alınır. Roma imparatorluğunun ikiye bölünmesinin ardından ise Doğu Roma İmparatorluğunun elinde kalmıştır. Bu bölge İslam ordularının fethine kadar Bizans ve Sasani çekişmesinin devam ettiği bir bölge olmuştur.¹¹¹

Urfa 639 yılının ikinci yarısında Hz. Ömer tarafından gönderilen İyâd b. Ganem'in kumandanlığını yaptığı İslam ordusu tarafından ele geçirilmiştir. Daha sonra Emevilerin hükmü altına giren Urfa, Emevi ve Abbasilerin mücadelesine de sahne olmuştur. Emevilerin yıkılışının ardından Abbasilerin hükmü altına girmiştir. İlerleyen yıllarda ise Hâmdaniler, Numeyroğulları, ve Mervanilerin hakimiyeti altına girmiştir. 1031 yılına gelindiğinde ise yeniden Bizans topraklarına dahil edilmiştir. 1087 yılında ise Büyük Selçuklu Devleti Urfa'yı Bizans'ın elinden almıştır. Böylece Urfa Türklerin hakimiyetine girmiştir. Bu tarihten sonra ise sırasıyla Haçlıların, Zengilerin, Eyyubilerin, Akkoyunluların ve Safevilerin eline geçmiştir. Daha sonra ise Yavuz Sultan Selim döneminde 1517'de Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir.¹¹²

Osmanlı hâkimiyeti altındayken 1865 yılına gelindiğinde Halep Vilayetine bağlı bir sancak olmuştur. 1912 yılında ise bağımsız bir sancak halini almıştır. Uzun yıllar Osmanlı hâkimiyeti altında olan Urfa, 1. Dünya savaşının sonuna gelindiğinde 24 Mart 1919'da İngilizlerin işgali altına girmiştir. 30 Ekim 1919 tarihinde ise İngilizler bölgeyi Fransızlara bırakmışlardır. Şehir halkının birleşerek oluşturduğu Mudafai Hukuk Cemiyetine civardaki aşiretlerin de desteğinin gelmesiyle 7 Şubat 1920'de Fransızlara şehri terk etmeleri için bir ultiatom gönderilmiştir. Fransızların bu ultiatoma uymaması neticesinde savaş başlamıştır. Bu savaş 11 Nisan 1920 tarihine kadar sürmüş ve Fransızlar şehri terk etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye Cumhuriyetinin ilanından 6 ay sonra 20 Nisan 1924'te Urfa il olmuştur. “Şanlı” unvanını ise 22 Haziran 1984'te resmi gazetede yayınlanması ile almıştır. 8 Nisan 2016 yılına gelindiğinde ise Milli

¹¹¹ Kürkçüoğlu, A. ve S. Güler, Tarih ve Turizm Şehri Şanlıurfa, (1. Baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Yayınları, Şanlıurfa 2010, s. 5.

¹¹² Osmanlı Urfası, (1. Baskı), Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, İstanbul 2018, ss. 8-24.

Mücadelede göstermiş olduğu başarı sebebiyle İstiklal Madalyası TBMM tarafından verilmiştir.¹¹³

3.2.Şanlıurfa'nın Sosyo-Kültürel Yapısı

Şanlıurfa'nın sosyo-kültürel yapısına bakıldığında geleneksel bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu sahip olunan geleneksel yapı, çok farklı kültürlerin bu coğrafyada yaşayıp etkileşime girmesi neticesinde oluşmuş bir yapıdır. Tarih boyunca çok farklı dillere ve dinlere ev sahipliği yapmış olan Şanlıurfa, çok farklı kültürlerin bir arada yaşayabildiği bir coğrafya olmuştur.¹¹⁴

Farklı kültürlerin birlikteliği ve etkileşimi neticesinde oluşan kültürde etkisi büyük olan temel bir yapı da dini inançlardır. Bu dini inançlar içerisinde de en etkili olan din ise İslam dinidir. İslam dini günümüz kültürel yapısının oluşmasında büyük bir referans konumundadır. Şanlıurfa'nın kültürel yapısı incelendiğinde dini motiflerin bu yapı içerisinde oldukça önemli bir konuma sahip olduğu şehrin “Peygamberler Şehri” olarak tanımlanmasından da görülebilmektedir.¹¹⁵

Şanlıurfa, insanlar arası ilişkiler açısından incelendiğinde, kan bağlarıyla oluşturulan birlikteliklerin ön planda oldukları görülmektedir. Bu durum da bireysellikten ziyade kişileri üyesi olunan aile ve aşiret gibi yapılarla özdeşleştirilmesine sebep olmaktadır. Böyle bir durum ise toplumsal ilişkilerin birey düzeyinde değil, ait olunan grup düzeyinde olmasına neden olmaktadır. Özellikle geçmişte çok büyük oranda görülebilen bu ilişki türü günümüze doğru gelindiğinde etkisini çeşitli sebeplerle yitirmeye başlamış olsa bile henüz varlığını sürdürmeye devam etmektedir.¹¹⁶

İnsanların bu kolektif yapıdan bireyselliğe doğru geçişinde etkili olan faktörlerin başında kırdan kente göç gelmektedir. Bunun yanı sıra Şanlıurfa'ya yapılan çeşitli yatırımlar sayesinde göç alması, üniversite, gelişen iletişim ve ulaşım araçları

¹¹³ Kürkcüoğlu, A. ve S. Kürkcüoğlu, Şanlıurfa Kültür ve Turizm Varlıkları, (1. Baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Yayınları, Şanlıurfa 2017, s. 22.

¹¹⁴ Abuzar, Celil, “Şanlıurfa’da Toplumsal Değişme ve Harran Üniversitesinin Bu Değişime Etkisi” Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2004/10(13), ss. 65-84.

¹¹⁵ Abuzar, Celil, “Şanlıurfa’da Değişen Toplumsal Yapıda Taziye Geleneği” Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2010/10(2), ss. 259-274.

¹¹⁶ Güneydoğu Anadolu Projesi Sosyal Eylem Planı, T.C. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Ankara 1999, ss. 4-6.

sayılabilir. Bu sayılan faktörlerinde etkisiyle Şanlıurfa geleneksek yapıdan modern yapıya doğru bir dönüşüm gerçekleştirmeye başlamıştır. Ve bu dönüşüm günümüzde de devam etmektedir.¹¹⁷

Şanlıurfa katılımcıların bir kısmı tarafından farklı kültürleri bir arada barındıran kadim kültüre sahip bir coğrafya olarak tanımlanmaktadır. Ama farklı kültürden insanların bir arada yaşamasının yanında kültürel farklılıklarını da belli oranda koruduklarını ve farklı kültürlere de saygılı oldukları belirtilmiştir. Bunun yanı sıra farklı etnik kimliğe sahip insanlardan oluşan şehrin bu etnik kimlik farklılıklarından dolayı bir kargaşa yaşamadığı, birlik beraberlik içerisinde karşılıklı etkileşim ve saygı içerisinde uzun yıllardır yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcı 28'in ifadelerine bakıldığında; Şanlıurfa'nın farklı kültürlere ev sahipliği yaptığını ve bu kültürlerin bir arada yaşamakla birlikte varlıklarını korumaya devam ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca bu farklılıklardan da halkın rahatsız olmadığını ifade etmiştir.

Böyle kadim bir geçmişe sahip olan Şanlı Urfa'nın kültürü de çok farklılık arz ediyor. Biraz evvel söylediğim gibi mesela burada siz her insanın kendi kültürünü yaşatmaya çalıştığını ve diğerlerinin bundan bir rahatsızlık duymadığını çok rahatlıkla görebiliyorsunuz. Şanlıurfa'nın cadde ve sokaklarını gezdiğiniz zaman insanları, kılık kıyafetlerinden, onların hangi meşrebe ait olduğunu çok rahatlıkla fark edebiliyorsunuz. Kültüründen ödün vermemiştir.¹¹⁸

Bu konuya etnik köken açısından bakan Katılımcı 4 ve Katılımcı 15 ise asla bu tür farklılıkların Şanlıurfa halkı tarafından sorun haline getirilmediğini bilakis birlikteliğin daima pekiştirilerek devam ettiğini dile getirmişlerdir.

Şimdi ağırlıklı olarak tabi Urfa'nın geçmiş tarihini hepimiz biliyoruz ama biz şu anki haliyle anlatalım. Zaten Türk, Kürt, Arap dediğimiz kesimlerin yüz yıllardır binlerce senedir zaten coğrafyamızda huzur içerisinde yaşadığı bir bölgedir Urfa. Hz. İbrahim'in memleketidir nihayetinde yani bu peygamberin bereketi de var bu bölgede yüz yıllardır huzur içerisinde yaşayan bir halklar topluluğudur.¹¹⁹

Büyük bir çoğunluğu Kürtlerdir sonra Araplar daha sonra da Türkler geliyordur herhalde. Zaza'da var gerçi Türkmen köyleri var da onlar en son sıra da kalıyor. Ama genelde çoğunluk Kürtler ve Araplardır özellikle burayla Mardin için böyle. Keşke Türkiye'de burayı örnek alsaydı yani burada çünkü herkes yaşıyor Araptır işte Kürttür, Zazasıdır yani bir gün kimse kimseye sen Arapsın, sen Kürtsün diye kavga çıkmaz.¹²⁰

¹¹⁷ Abuzar, Celil, "Şanlıurfa'da Değişen Toplumsal Yapıda Taziye Geleneği" Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2010/10(2), ss. 259-274.

¹¹⁸ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

¹¹⁹ Katılımcı 4, Yüz yüze görüşme, 22.02.2020.

¹²⁰ Katılımcı 15, Yüz yüze görüşme, 15.03.2020.

Kendi hikayesi üzerinden farklılıkların sorun olmadığını belirten Katılımcı 19, babasının dört farklı etnik kökeninde diline hakim olduğunu belirterek birlikteliğin ne denli yüksek olduğunu ve bu birliktelikten duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.

Kürdü de var, Lazı, Çerkez'i, Abaza'sı, her milletten insan var ama yoğunluk Arapla Kürt üstüne yani Arapla Kürt kökenli insanlar daha çoğunlukta ve bu insanlar bir arada yaşar. Benim babam mesela dört dili de bilir Arapça, Kürtçe, Türkçe birde Zazaca dördünü de bilir. Yani babam gibi çok insan var bu 4 dili bir arada bilen yani bu adama baktığınız zaman Kürt müdür, Arap mıdır anlayamazsın iki dili de üç dili de anadili gibi konuşuyor. Yani diyorum ya milletler birbirine karışmış, burada kardeşlik şeyi var, kimse kökeninden dolayı bu Kürttür bu Türktür bu Araptır diye birbiriyle şey yapmaz.¹²¹

Katılımcılardan bazıları ise bu kültürü koruduklarını ifade etmenin yanında aslında farklı kültürlerle kapalı bir yapıya sahip bir şehir olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle bu tutumun ileri yaşlarda ki kişilerde görüldüğünü ifade etmişlerdir.

Yani Urfa'nın kültürü ben kendimi bildim bileli hep aynı hiç değişmedi. Belli kalıpları var, belli, geleneksel bakış açısı var. Tabuları var, bazıları yaşı büyük olan insanlarda özellikle yıkılmaz tabular, bazıları da değişime açık şekilde ataerkil bir yapıya sahip. Urfa kültürü genel olarak erkekler her zaman ön plandadır bunun böyle olması gerektiğini düşünürler. Mesela özellikle yaşlı bir amcaya sorduğunuz zaman kaç çocuğunuz var diye kızları saymazlar erkekleri söylerler: İşte on çocuğu varsa yani 6'sı erkekse 6 çocuğum var dördünü saymaz kız olduğu için böyle bir yapısı var. Böyle bir geleneksel bakış açısı var. Biraz içe dönükler çok dışa dönük değiller. Bu anlamda farklı kültürlerle, farklı yaklaşımlara çok kolay alışamıyorlar. Benim gördüğüm gözlemlediğim bu şekilde¹²²

Evet Urfa'nın kültürü Türkiye'nin diğer şehirlerine göre bence biraz daha içe kapanık, kendi içinde yoğurulan bir kültüre sahip.¹²³

Bazı katılımcılar ise kırsaldan kente göç eden insanların bulunduğu bölgelerde özellikle geleneklere bağlılığın daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Kırsaldan göç eden bu insanların arada kalmış bir kültürel yapı oluşturduklarını ifade etmişlerdir. Ve bunun yanı sıra kırsaldaki feodal ilişkilerin kente taşınmasıyla kolektif yapının da kentte kısmen görüldüğü ve bu sebeple de halkın birbirini tanıyabildiği bir yapıya sahip olduğu ifade edilmiştir.

Yani Şanlıurfa kültürü kendi toplumun geçmişten gelen kuralları vardır, Bu kurallar üzerine yaşar yani biraz içine kapalı bir toplumdur. Çok böyle aşırı yenilikleri takip etmiyor. Esas yoğun nüfusun olduğu bölgeler var Eyyubiye, Yakubiye, Harran kapı dediğimiz kırsal kesimden göç etmiş zamanında aileler buraya yerleşmiş. Ne tam şehirli olmuş ne de tam kırsal ikisi arasında sıkışmış bir kültürü şehir hayatına uydurarak o şekilde devam etmiş.¹²⁴

¹²¹ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹²² Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

¹²³ Katılımcı 16, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

¹²⁴ Katılımcı 11, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

Yani Urfa çok şehirleşmemiş bir kentti, yani biraz köyle şehrin karışımı olan gettosu varoşu yüksek olan bir şehirdi. Ve bundan dolayı feodal ilişkilerinden dolayı da neredeyse herkesin birbirini tanıdığı ya da tanıyabildiği bir şehirdi.¹²⁵

Özellikle dikkat çekilen noktalardan birisi de din olgusudur. Şanlıurfa'nın kültürel yapısının oluşumunda dini inançların oldukça büyük bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştik. Bu dini inançlar içerisinde de İslam dininin oldukça büyük bir etkiye sahip olduğu ifade edilmişti. Katılımcıların ifadelerinin de bu doğrultuda olduğu görülmektedir. Özellikle "Peygamberler Şehri" tanımlaması sıklıkla yapılmaktadır.

Şanlıurfa kadim şehirlerden birisi Mezopotamya'da yaşamın en eski belirtilerini taşıyan illerden bölgelerden bir tanesi. Peygamberler şehri, aynı zamanda peygamberlerin atası İbrahim Aleyhisselam bu bölgede yaşamış, bu bölgeden göç etmiş.¹²⁶

Urfa yani zaten peygamberler şehri sayısını tam bilemeyeceğim ama çok sayıda peygamber biliyorsunuz buraya gelmiş buradan göçmüş artı bir sürü büyük evliyalar ve âlimler yetişmiş.¹²⁷

Dini referansların toplumun kültüründe önemli bir konuma sahip olduğunu düşünen Katılımcı 18'in aşağıdaki ifadesinde bu dini referanslara dayanan misafirperverlik ön plana çıkarılarak peygamberler şehri vurgusu yapıldığı görülmektedir.

Urfa'nın kültürü çok şehre göre çok farklı ama çokta güzeldir, misafirperverliği nadir bulunan şehirlerdendir. İnsanı çok sıcaktır, misafirperverdir, doğaldır en güzeli doğaldır sıcakkanlıdır, barındırmayı sever insanları yani nasıl anlatılabilir peygamberler şehri denilince zaten Urfa'nın kendisi ortaya çıkıyor. Paylaşım demektir, Urfa denince sadece akla gelen paylaşım paylaşabilmek, kardeş olabilmek güzellikleri bir arada yaşayabilmektir.¹²⁸

Farklı kültür ve dinlere hoşgörülü yaklaşıldığı fikrinin aksine Katılımcı 12 çocukluğu döneminde Şanlıurfa'nın daha hoşgörülü bir yapıya sahip olduğunu, farklı dinden insanların daha rahat yaşadığını ifade etmiştir. Günümüzde ise insanların bu hoşgörüyü kaybettiğini ve iyice içine kapandığını ifade etmiştir. Hatta bunun sadece dini açıdan değil farklı kültür ve etnik kimliğe sahip insanlara karşı bile olduğunu ifade etmiştir.

Şimdi çocukluğumdaki Urfa çok daha farklıydı muhafazakar bir şehirdi ama şey değildi böyle dindar değildi de yani dindarlık daha bireyseldir daha baskı yoktu. Muhafazakarlıktan insanlar kapanırdı, muhafazakar olduğu için bir geleneksel kurallar vardı şimdi bu muhafazakar kural muhafazakarlığın altında dindar görünüm arttı. Yani dindar görünüm var ama gerçek bir dindarlık yok, farklı dinlere saygı kalmadı eskiden öyle değildi. İşte benim çocukluğumda beni göz doktoruna götürdükleri doktor Yahudiydi ama şimdi bir Yahudi doktor burada çalışabilir mi düşünemiyorum hayır çalışamaz. Çünkü şeyler çok daraldı ret var bir birini bir ret var yani

¹²⁵ Katılımcı 10, Yüz yüze görüşme, 03.01.2020.

¹²⁶ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

¹²⁷ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹²⁸ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

sadece Müslüman olmak Yahudi fobisi çok fazla olmaya başladı. Ermenilere karşı öyleya Antep yakın zamanda şeyi açtı bu sanıyorum faaliyete giren bir kilise var ama Urfa’da bunun olması mümkün değil. Çünkü çok ciddi bir direnç var başka dinlere karşı, başka ırklara karşı mesela bu çok rahatsız edici, hoşgörü kalmadı bana göre.¹²⁹

3.3.Şanlıurfa İl Profili

3.3.1.Nüfus

Tablo 1: Şanlıurfa 2019 Yılı Toplam Nüfusu Ve Cinsiyete Göre Dağılımı¹³⁰

Kadın	Erkek	Toplam
1027650	1045964	2073614

2019 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre Şanlıurfa nüfusu 2.073.614’tür. Nüfusun 1.027.650’i (%49,6) kadın, 1.045.964’ü (%50,4) erkektir.

3.3.1.1. Yaş ve Cinsiyete Göre Şanlıurfa Nüfusu

Tablo 2: Yaş ve Cinsiyete Göre Şanlıurfa Nüfusu, 2019¹³¹

Yıl Year	Yaş grubu Age group		Şanlıurfa
31.12.2019	Toplam-Total	Toplam-Total	2 073 614
		Erkek-Male	1 045 964
		Kadın-Female	1 027 650
	0-4	Toplam-Total	299 436
		Erkek-Male	153 631
		Kadın-Female	145 805
	5-9	Toplam-Total	274 590
		Erkek-Male	140 492

¹²⁹ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

¹³⁰ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “ İbbs-Düzey1, İbbs-Düzey2, İl ve İlçe Nüfusları” (Erişim 18 Temmuz 2020).

¹³¹ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus” (Erişim 18 Temmuz 2020) .

	Kadın-Female	134 098
10-14	Toplam-Total	244 683
	Erkek-Male	125 011
	Kadın-Female	119 672
15-19	Toplam-Total	212 910
	Erkek-Male	109 846
	Kadın-Female	103 064
20-44	Toplam-Total	718 187
	Erkek-Male	360 859
	Kadın-Female	357 328
45-64	Toplam-Total	242 378
	Erkek-Male	121 451
	Kadın-Female	120 927
65+	Toplam-Total	81 430
	Erkek-Male	34674
	Kadın-Female	46756

Tablo 3’de görüldüğü gibi, Şanlıurfa nüfusu çocuk ve genç yaş gruplarında yoğunlaşmaktadır. Bu durum yüksek doğurganlıktan kaynaklanmaktadır. Erkek nüfusu 0-64 yaş aralığında görece daha ağırlıklı olmakla birlikte 65 yaşın üzerindeki nüfusun içindeki kadın nüfus payı görece yüksektir.

3.3.1.2. Nüfus Yoğunluğu

Tablo 3: 2019 Yılı Nüfus Yoğunluğu¹³²

Bölge Adı	Kilometrekareye Düşen Kişi Sayısı
Türkiye	108
Güneydoğu Anadolu	119
Şanlıurfa	111

¹³² Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Nüfus Yoğunluğu” (Erişim 18 Temmuz 2020) .

Tablo incelendiğinde Türkiye’de kilometrekareye düşen kişi sayısının 108 olduğu, bölgesel olarak bakıldığında Güneydoğu Anadolu bölgesinde 119, Şanlıurfa özelinde bakıldığında ise kilometre kareye düşen kişi sayısının 111 olduğu görülmektedir.

3.3.1.3. Kaba Doğum Hızı (Binde)

Tablo 4: Türkiye ve Şanlıurfa Kaba Doğum Hızı(Binde)¹³³

Yıl	Türkiye	Şanlıurfa
2017	26,2	32,9
2018	15,4	31,4
2019	14,3	29,5

Son üç yıla ait veriler incelendiğinde hem Türkiye’de özelde de Şanlıurfa da doğum hızının düşmekte olduğu görülmektedir. Ancak tabloya bakıldığında ülke genelindeki doğum hızının düşüşünün Şanlıurfa’daki doğum hızından çok daha fazla olduğu ve aradaki farkın 2017 yılından 2019 yılına geldiğinde çok arttığı görülmektedir.

3.3.2. Göç İstatistikleri

Tablo 5: Göç Alma Verme Hızı¹³⁴

Bölge	Yıl	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Göç Hızı %
Şanlıurfa	2019	2073614	41841	60885	-19044	-9,1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2019	8975618	168902	224293	-55391	-6,15

¹³³ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “ Kaba Doğum Hızı (Binde): İkamet Yerine Göre” (Erişim 18 Temmuz 2020) .

¹³⁴ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre illerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı” (Erişim 18 Temmuz 2020).

Şanlıurfa, net göç hızı düşük olan bir ildir. 2019 yılı verisine baktığımızda bulunduğu Güneydoğu Anadolu bölgesine oranla daha düşük bir göç hızına sahip olduğu görölmektedir. Ancak bu göç hızının içerisinde Suriyeliler dâhil edilmediğini göz önünde bulundurmak faydalı olacaktır. Suriyeli göçmenler Geçici Koruma Kapsamında bulunmaktadırlar.

3.3.2.1. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyeliler

Tablo 6: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Ülke Genelindeki Sayıları ve En Çok Bulunduğu İller¹³⁵

Bölge	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı
Türkiye	3.594.981
İstanbul	502.674
Gaziantep	448.917
Hatay	433.235
Şanlıurfa	420.705

Geçici koruma kapsamında Türkiye’de 3.594.981 Suriyeli bulunmaktadır. İller için bakacak olursak ise en çok geçici koruma kapsamındaki Suriyelinin bulunduğu iller sıralamasında Şanlıurfa 4. sıradadır.

¹³⁵ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “ Geçici Koruma” (Erişim 18 Temmuz 2020) .

3.3.3.Eğitim

Tablo 7: Eğitim Durumuna Göre Nüfus (15 Yaş üstü), 2018¹³⁶

Bölge	Okuma yazma bilmeyen/ Toplam	Okuma yazma bilmeyen/ Erkek	Okuma yazma bilmeyen/ Kadın	Lise veya dengi mezunu oranı (%) / Toplam	Lise veya dengi mezunu oranı (%) / Erkek	Lise veya dengi mezunu oranı (%) / Kadın	Yüksek okul veya fakülte mezunu oranı (%) / Toplam	Yüksek okul veya fakülte mezunu oranı (%) / Erkek	Yüksek okul veya fakülte mezunu oranı (%) / Kadın
Türkiye	2197257	325116	1872141	24,1	27,4	20,82	15,9	17,12	14,68
Şanlıurfa	132465	18518	113947	14,29	18,12	10,48	8,69	10,68	6,71

2018 verilerinden oluşturulan 8 numaralı tabloyu incelediğimizde ülke genelinde okuma yazma bilmeyen kişi sayısının 2.197.257 olduğunu, Şanlıurfa için ise bu sayının 132.465 olduğunu görmekteyiz. Erkek ve kadınlar için bakacak olursak okuma yazma bilmeyen kadınların sayısının erkeklere göre hem ülke genelinde hem de Şanlıurfa özelinde fazla olduğu gözlemlenmektedir. Lise ve üniversite düzeyleriyle ilgili verileri incelediğimizde ise Şanlıurfa'nın eğitim düzeyi olarak Türkiye ortalamasının çok gerisinde kaldığını görmekteyiz.

3.4.Şanlıurfa Ekonomisi

Şanlıurfa ekonomisinde ağırlıklı olarak gerçekleştirilen faaliyetler; tarım, enerji, turizm ve hayvancılıktır. Bu faaliyetlerin yanı sıra Atatürk Barajında gerçekleştirilen balıkçılığın da ekonomiye katkısı olmaktadır. Ayrıca sanayi faaliyetleri de yürütülmektedir.¹³⁷ Bu faaliyetler içerisinde sağlanan istihdamın sektörel dağılımının incelendiği Tablo 9'a bakıldığında en büyük paya sahip olan sektör %47 ile hizmet

¹³⁶ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), "Eğitim Durumuna Göre Nüfus(15 Yaş ve Üzeri) " (Erişim 18 Temmuz 2020) .

¹³⁷ Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, "Ekonomik Yapı" (Erişim 18 Temmuz 2020).

sektördür. Tarımın sağladığı istihdam oranı %37,5’dir. Üçüncü sırada ise %15,5 ile sanayi sektörü gelmektedir.

*Tablo 8: 2019 Yılı İstihdamın Sektörel Dağılımı (15+)*¹³⁸

Bölge	Tarım	Sanayi	Hizmet
Türkiye	18,2	25,3	56,5
Güneydoğu Anadolu	24,9	21,7	53,4
Şanlıurfa, Diyarbakır	37,5	15,5	47

Kalkınma ajanslarına verilen bölgesel kalkınma planı hazırlama görevinde verilecek bölgenin belirlenmesi için üç kademeli bir bölge sistemi oluşturulmuştur. Ekonomik, sosyal, nüfus ve coğrafi yönden birbirine benzeyen komşu iller aynı gruba alınarak oluşturulan ve “Düzey 2” adı verilen sistem de bu kademelerden biridir. Bu kademelendirme neticesinde “Düzey 2”de Şanlıurfa ve Diyarbakır aynı grupta olmaları sebebiyle çalışmamızda çeşitli verilerde iki ilin verileri ortak verilmiştir.¹³⁹

Tablo 9’da görüldüğü üzere Tarım sektörünün istihdam oranı hem ülke genelindeki tarım sektörünün payının sahip olduğu orandan hem de Güneydoğu Anadolu bölgesindeki tarımsal istihdamın oranından oldukça yüksektir. Fakat aynı durum sanayi sektörü için geçerli değildir. Sanayi sektörünün istihdamdaki payı hem ülkeye kıyasla hem de bölgeye kıyasla görece daha düşüktür.

*Tablo 9: 2018 yılı Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla*¹⁴⁰

Bölge	Kişi başına GSYH(TL)	Kişi başına GSYH(\$)
Türkiye	45750	9693
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	23126	4899
Şanlıurfa	16194	3431

¹³⁸ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “İktisadi Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilenler (NACE Rev.2) [15 Yaş ve Üzeri]” (Erişim 18 Temmuz 2020) .

¹³⁹ Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), “ Şanlıurfa İli İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2019 Yılı Faaliyet Raporu”, Şanlıurfa s. 3.

¹⁴⁰ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (2009 bazlı)” (Erişim 18 Temmuz 2020) .

Tüik kaynaklı 2018 yılı verilerini aktarıldığı tablo incelendiğinde Türkiye genelindeki kişi başına düşen GSYH ya bakıldığında 45.750 lira olduğu görülmektedir. Bu tutar Güneydoğu Anadolu bölgesinde 23.126 liraya gerilerken Şanlıurfa özelinde baktığımızda 16.194 liraya kadar gerilemektedir.

Tablo 10: 2019 Yılı İşgücü İstatistikleri (15+)¹⁴¹

Bölge	İstihdam Oranı (%)	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı(%)
Türkiye	45,7	53	13,7
Şanlıurfa, Diyarbakır	35,7	46,5	23,4

Tablo 11’i detaylı incelediğimizde istihdam oranı ve işe katılma oranın Şanlıurfa ili için Türkiye ortalamasının altında kaldığını görmekteyiz. Aynı şekilde işsizlik oranlarını da karşılaştıracak olursak işsizlik oranının da Türkiye ortalamasının çok üstünde olduğunu söylememiz mümkündür.

Yapılan görüşmelerde katılımcılar genel itibariyle Şanlıurfa’nın tarım ve hizmet sektörlerinde yoğunluk kazandığını ifade etmektedirler. Katılımcı 27 ve Katılımcı 24’ün aşağıda verilen ifadelerini incelediğimizde halkın çoğunun tarım ve hizmet sektörlerinden geçimini sağladığını ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca Katılımcı 24 Buna bağlı olarak istihdamında olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir.

Bir iki tane organize sanayi bölgesi var genelde insanlar işte hizmet sektörü diyelim, tarımdır diyelim, günlük mevsimlik işçidir diyelim, işte mevsimlik işçi derken yani günlük işçi işte insanlar sabah bir yere yevmiye ile alırlar, tarlaya götürüp çalıştırır, akşam evine götürür. Ayrıca diğer kaba fiziksel şey dediğimiz duvar ustasıdır, sıvacıdır boyacıdır şudur budur bunlarla geçimini sağlardı.¹⁴²

Nüfusa oranla sanayi istihdamda en düşük birim bana göre ana unsur tarım. Tarım olduğu için tabii gelir de zaman zaman çok ciddi adaletsizlikler var ve Urfa nüfusu kendi içerisinde çok ciddi olarak işsizliği yaşıyor, istihdam problemleri yaşıyor ve sermaye birikimi yok.¹⁴³

Bu doğrultuda öne çıkan bir diğer konuda mevsimlik tarım işçiliğidir. Aşağıda yer verilen Katılımcı 17 ve Katılımcı 20’nin ifadelerinde bu konu vurgulanmaktadır. Şanlıurfa halkının önemli bir geçim kaynağının ise farklı şehirlere tarım işçisi olarak gidilmesi olduğu aktarılmıştır.

¹⁴¹ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “İşgücü İstatistikleri” (Erişim 18 Temmuz 2020) .

¹⁴² Katılımcı 27, Yüz yüze görüşme, 12.01.2020.

¹⁴³ Katılımcı 24, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

Urfa en çok tarımla geçinir çünkü yani Nisan'dan sonra bizim Urfalıların çoğu artık şeye gider Konya ondan sonra Antalya böyle sürekli altı ay, yedi ay sürekli dışarıda kalırlar çalışırlar. Kış boyunca da dört ay buradalar aslında ekonomi üzerinde tarım üzerinde çalışma yaparlar, yani işçiler.¹⁴⁴

Geçim tabii ki burası biraz daha tarım şehri, hayvancılık çok az miktarda var ama genel itibariyle tarım şehri. Ama sanayide yavaş yavaş özellikle tekstil ve ayakkabıcılık alanında biraz daha gelişmeler var. Ama şey değil bir de artı Urfa zaten yıllardır mevsimsel tarım işçisi de veren bir şehir.¹⁴⁵

Özellikle makineleşmenin artmasıyla birlikte belli başlı el emeği isteyen tarımsal faaliyetler dışında kalan faaliyetlerin makineler vasıtasıyla yapılmasının istihdamı azalttığını ifade eden Katılımcı 14 istihdam olanağı sunacak olan sanayi sektörünün artık ilerlemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Tarım şehrinden Sanayi şehrine geçmek için çalışıyor ikisin arasında kalmış bir şehir. Aslında sanayileşmek istiyoruz fakat niye sanayileşmek istiyoruz tarım şehri zaten Atatürk barajı bulunmakta ondan sonra Türkiye'nin buğday ambarı dediğimiz yani araziler Harran ovası burada, Ceylanpınar ovası burada, Atatürk barajıyla da kanallar götürüldü Suruç ovası hepsi sulamaya açık. Fakat hani şey bu saatten sonra teknoloji ilerlediği için pamuk toplamak bunun gibi pek çok şey artık elle değil makinayla oluyor, emek yoğun tarım çalışması şeyde var mesela biber, domates toplama işlerin de olabilir ama onun dışında pek fazla bir şey kalmadığından dolayı sanayiye geçmek istiyoruz. Burada üçüncü organize sanayide kuruldu ama yani Türkiye sanayisinde alması gereken payı daha alamadı.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Katılımcı 20, Yüz yüze görüşme, 19.02.2020.

¹⁴⁵ Katılımcı 17, Yüz yüze görüşme, 21.02.2020.

¹⁴⁶ Katılımcı 14, Yüz yüze görüşme, 04.03.2020.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR GÖÇMEN KİMLİĞİ OLARAK “SURİYELİ”

4.1. Algılama ¹⁴⁷

4.1.1. Din ve Dindarlık

İnsanlık tarihi boyunca toplumlar incelendiğinde dinden uzak bir toplumun yaşamadığı gözlemlenmektedir. Çünkü din, insanla birlikte doğmuş ve onun var olduğu her yerde var olmaya devam edecektir.¹⁴⁸ Bu sebeple ne kadar ilkel dönemler incelenirse incelenir daima bir din olgusuyla karşılaşılacaktır.¹⁴⁹ Tarihin ilk dönemlerinden beri bir arada yaşamış olan toplum ve din bu yaşayış neticesinde birbirini etkileyen iki unsur olmuşlardır. Sistematik bir inceleme yapılacak olursa dinin topluluk üzerine olan etkisinin birinci derece etki olduğu görülecektir.¹⁵⁰ Din toplum içerisinde farklı işlevleri yerine getirmektedir. Bu işlevlerden birisi de insanların içinde yaşadıkları dünyaya kendi penceresinden bakmasını sağlayan kavramsal alt yapıyı sunmaktır. İnsanlar bu sayede gündelik hayatta yaşadıkları olaylara da din penceresinden bakmaktadır. Böylece din de bu bakışta oldukça önemli bir konuma sahip olmaktadır.¹⁵¹

Katılımcılar gelen göçmenleri tanımlarken dini referanslardan faydalanmaktadırlar. Bu tanımlama da göçmenlere din temelli bir bakışın mevcut olduğunu göstermektedir. Hatta çalışmamız neticesinde dinin bu tanımlamada ve algılayışta oldukça önemli bir konuma sahip olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle gelen göçmenlerin aynı dini inanışa sahip olması sebebiyle dini bakışın onlara olan yaklaşımı şekillendirdiği ifade edilmektedir.

¹⁴⁷ Arkonaç, Sibel Ayşen, Psikoloji: Zihin Süreçleri Bilimi, (2. Baskı) Alfa Yayınları, İstanbul 1998, ss. 65-107.

¹⁴⁸ Freyer, Hans, Din Sosyolojisi, (çev. Turgut Kalpsüz), (1. Baskı), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2013, s. 31.

¹⁴⁹ Giddens, Anthony, Sosyoloji, (çev. Hüseyin Özel), (1. Baskı), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2012, s. 79-80.

¹⁵⁰ Wach, Joachim, Din Sosyolojisi, (çev. Ünver Günay), (1. Baskı), Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1990, s. 17.

¹⁵¹ Mardin, Şerif, Din ve İdeoloji, (27. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul 2019, s. 66.

Yani şimdi sonuçta buraya gelen kesim Müslüman bir kesimdir. Sonuçta kültür olarak, dini vecibeleri yerine getirme olarak tamamen bizle aynı boyutta. Yani dinini aynı şekilde yaşayan insanlardır ya onlara da o şekil bakılır tabii.¹⁵²

Yani karşı tarafı misafir etme hususunda şöyle düşündüğümüz zaman mesela Allah korusun, Türkiye'de bir sıkıntı olsaydı biz Rusya ya da farklı bir ülkeye din kardeşi olmadığımız, aynı inanişaya sahip olmadığımız bir ülkeye göç etmek zorunda kalacak olsaydık tabii ki de aynı şekilde bizi karşılamayacaklardı. Dolayısıyla dinin burada çok büyük bir etkisi var gibi.¹⁵³

İlk etapta çok fazla sorun çıkmamasının nedeni dediğim gibi gelen göçmenlerin de Sünni olmasından dolayıydı onun dışında mesela Hatay'da hani sıkıntılar çıktı çünkü orada mezhepler farklı mezhepler yaşıyor.¹⁵⁴

Suriyeli Türkiyeli değil de din bayrağı çatısı altında birleşmemiz gerekiyor ki zaten şu dönemde yaşadığımız sıkıntıda bu.¹⁵⁵

Dini olarak bir zıtlık bir kutuplaşma olmadı.¹⁵⁶

Şuan düşündüğümüz zaman dinimizin ve yani bir gereği olarak aslında kardeş ülke olduğundan tabii ki olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum.¹⁵⁷

Dinin insanlara yüklediği çeşitli sorumluluklar bulunmaktadır. Bu sorumlulukları yerine getirme arzusu da göçmenlere bakışı etkilemektedir. Katılımcıların söylemlerinde var olan bu sorumluluk ise “mazluma yardım etme” olarak ifade edilmektedir. Bu durumun bir sorumluluk olarak görülmesinin yanında bir de acıma duygusunu barındırdığı gözlemlenmektedir. Acıma duygusu ve sorumluluk hissetme bir arada olduğunda katılımcıların algılarını şekillendirmede rol oynamaktadır.

Yani şunu söyleyeyim hani bunlar Arap'tır işte gelenler Arap'tır biz de Urfalılar Araplar daha çok yardım edelim tarzında bir yönelimi biz çok görmedik. Yani ama yapılan yardımlar daha çok yani Allah rızası için işte zorda kalmış kardeşlerimize kucak açalım mantığıyla yani olduğunu düşünüyorum.¹⁵⁸

Bizim dinimiz zaten merhamet dinidir rahmani bir dindir yani Allah'ın adıyla da anılan bir dindir şimdi siz mağdur edilmiş insanlara bu şekil bakmazsanız zaten kendi dininizle çelişirsiniz.¹⁵⁹

Suriye'den gelen insanların yüzde yüzü hayatını çoluk çocuğunu kurtarmak için gelmiştir. Bu insanlara bunun dışında yaklaşmak, bunun dışında yaftalamak, burada ne işleri var demek ne inancımızla bağdaşır ne insani değerlerle bağdaşır.¹⁶⁰

Din tabii ki etkiledi. Bu kesinlikle zor bir durum. El açılmalı.¹⁶¹

¹⁵² Katılımcı 21, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

¹⁵³ Katılımcı 17, Yüz yüze görüşme, 21.02.2020.

¹⁵⁴ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

¹⁵⁵ Katılımcı 9, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

¹⁵⁶ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

¹⁵⁷ Katılımcı 6, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹⁵⁸ Katılımcı 25, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

¹⁵⁹ Katılımcı 23, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹⁶⁰ Katılımcı 24, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

¹⁶¹ Katılımcı 30, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

İnsanlar dini vecibelerini yerine getirdikleri durumda ya da dinin tanımladığı iyi insan modelini temsil ettikleri zaman çeşitli sıkıntıların aşılabacağı inancına sahiptirler. Katılımcılar da aynı şekilde İslam dininde var olan “sadaka” ibadetini ön plana çıkararak göçmenlere yardımın sadaka yerine geçtiğini ve sadakanın çeşitli badirelerin önüne geçmeye vesile olduğunu ifade etmişlerdir. Ve böylece katılımcılar tarafından aslında gelen göçmenlerin bir yük olarak görülmemesi gerektiği, Allah tarafından gönderilmiş bir mükâfat olarak görülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bir başka yönünden size söyleyeyim yani normalde yük gibi görünen bu kesim belki Türkiye'nin 15 Temmuz hadisesi gibi birçok badirenin de belki atlatılmasına sebep oldu. Yani biz manevi olarak da bunu biz bereketini gördük.¹⁶²

17 Aralık 25- Ocak olaylarında ve o darbede emellerine ulaşılsalardı ne olacaktı Türkiye'nin hali ya niye düşünmüyorsunuz bunlar bizim ülkemizin sadakası sadakası.¹⁶³

Katılımcılar gelen göçmenleri tanımlarken dini temellerinde bulunan kavramlardan faydalanmaktadırlar. İslam tarihinde yaşanmış olan Hicret olayı ile günümüzde göçmenlerin zorunlu göçü bağdaştırılmaktadır. Bu bağdaştırma neticesinde dini tanımlamalar da kendini göstermektedir. Geçmişte var olan “Ensar” ve “Muhacirlik” olguları günümüz için sıklıkla kullanılmaktadır. Katılımcılar göçmenleri Muhacir olarak görmekte ve kendilerini de Ensar olarak tanımlamaktadırlar. Bu sayede de göçmenlere sergilenen tutumda temel faktörünün de din olduğunu ifade etmektedirler.

Genellikle Urfa halkı yabancılara kucak açar. Bu yüzden Ensar olduk.¹⁶⁴

İşte burada Şanlıurfa'nın yerli halkı muhacirleri bağrına bastı. Tıpkı Medine'deki Ensar'ın Mekke'den gelen muhaciri bağrına bastığı gibi.¹⁶⁵

Muhacir bunlar yani ortada kalmışlar, adam namazında ibadetini yapan adam düşünür yani bu adamlar ortada kalmışlar yani bir vicdanen yani bunlara yardımcı olmamız lazım, sonuçta muhacir gelmişler, biz de Ensar görevini yapmamız lazım.¹⁶⁶

Savaşın başlamasıyla da bura göç aldı. İlk nokta da Urfalılar da hakikaten bir Ensarlık vazifesiyle bu muhacir kardeşlerimizi bağrına bastı.¹⁶⁷

Suriyeli olsun bir başka yerden olsun. Biz her zaman ensar olduk bir Müslüman her zaman ensar olmayı başarabilmiştir.¹⁶⁸

¹⁶² Katılımcı 4, Yüz yüze görüşme, 22.02.2020.

¹⁶³ Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

¹⁶⁴ Katılımcı 22, Yüz yüze görüşme, 02.03.2020.

¹⁶⁵ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

¹⁶⁶ Katılımcı 20, Yüz yüze görüşme, 19.02.2020.

¹⁶⁷ Katılımcı 1, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

¹⁶⁸ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

Geldiklerinde Ensar muhacir olayı vardı. Kanal 7'nin de bayağı bir şeyi var burada sürekli o kanallarda falan çıkardı.¹⁶⁹

Uluslararası bakarsan sığınmacı aslında bizde de geçici koruma altında ki kişiler diyoruz biz bunlara. Ama bizim inancımıza göre de muhacir bunlar bizde ensar görevimizi yapmak zorundayız.¹⁷⁰

Dini temeldeki ensar-muhacir olgusunun ne denli büyük bir öneme sahip olduğunu Katılımcı 19'un maddi durumunun yeterli olmaması sebebiyle yardım edemeyişinden duyduğu hüznünde görüldüğü gibi Katılımcı 5'in İslam tarihindeki kardeşleştirme olayını günümüze taşımaya çalışarak tanıdığı yerli ailelere gelen göçmen ailelerin sorumluluğunu vermeye çalıştığını ifade etmesinde görülmektedir.

Vallahi ben diyordum, keşke durumum olaydı da birkaç taneyi ben kendim ev vereydim. Ben bakaydım, Peygamber Efendimizin Ensar meselesi vardır. Biliyorsun bunlar bize göre Muhacirdi. Vatanlarını milletlerini bile bile mi terk ettiler ki işte bir zalim var orada zulüm ediyordu ondan kaçtılar geldiler. Yani bunun için ya ben onları hep Muhacir gözüyle gördüm ki benim gibi Urfa'da Muhacir gören çok insanda var.¹⁷¹

Ondan sonra ben ders arkadaşlarımla tanıştırdım, götürdüm hayır dedim ders işlemek değil dersi uygulamaktır. Aliye abla Aliye Hoca hayır götür değil hepinizin birer muhacir ailesi olacak ben o aileye benim bir akrabamı aile ettim ve hala eşinin yanında ona iş buldum.¹⁷²

Katılımcıların bir kısmı ise Ensar-Muhacir ilişkisinin asr-ı saadette olan ilişki gibi olamamasından rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Ama tam olarak tarihten aldığı referansı yaşatamazsa da bu bakış açısının büyük bir öneme sahip olduğunu ve büyük bir rol oynadığını ifade etmişlerdir.

İlk başta Ensar Muhacir tabi asr-ı saadet dönemindeki Peygamber efendimiz dönemindeki işte Medinelilerin Mekkelileri evlerine alması gibi onla karşılanamaz bu durum. Ama şimdi dini anlamda tabii ki ilk başta böyle acıma duygusuyla olsun, ne bileyim din kardeşi görerekten olsun, ilk başta insanlar böyle evlerini açtı kucaklarını açtı.¹⁷³

Yani tabii bende bu kanıdayım Ensar ve Muhacir o dönemdeki gibi yaşanmamış olsa da maalesef, olması gerekenin olduğunu düşünüyorum.¹⁷⁴

Katılımcıların dindarlık durumlarının göçmen algısındaki etkisinin yanında göçmenlerin dindarlık durumları da katılımcıların üzerinde durduğu bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. Göçmenlerin dindarlık durumları söz konusu olduğunda katılımcılar yerel halkın dindarlık durumundan yola çıkarak bir yorumlamaya gitmektedirler. Bazı

¹⁶⁹ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹⁷⁰ Katılımcı 14, Yüz yüze görüşme, 04.03.2020.

¹⁷¹ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹⁷² Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

¹⁷³ Katılımcı 2, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

¹⁷⁴ Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

katılımcılar, Şanlıurfa halkının dindarlık düzeyiyle göçmenlerin dindarlık düzeyini karşılaştırma yoluna başvurarak göçmenlerin dindarlık düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna vardıkları gözlemlenmiştir.

Dindarlık bizimkilerden çok farklı mesela namaz kılarlar ama giyim konusunda çok rahatlar. Mesela en basitinden biz de mümin kişi makyaj yapmaz, giyimine dikkat eder. Ama onlarda bu durum tam olarak böyle değil.¹⁷⁵

Yani birçok yönden normalde bir Müslüman'da bulunması gereken hasletlerin sadece şey boyutu var, nasıl söyleyeyim yüzeysel boyutu var.¹⁷⁶

Yani din anlayışları beni yanılttı şahsen ben açık konuşmak isterim Suriye yani zihninde çok farklıydı. Kendi normal gündelik yaşantılarında şey çok süslü olduklarını, dünyalık şeylerinin çok yoğun olduklarını gördüm din algıları bizim zihnimizdeki gibi değilmiş, öncelikleri çok daha farklı.¹⁷⁷

Yukarıda görüldüğü üzere göçmenlerin dindarlık düzeylerinin belli oranda daha düşük olduğunu belirten katılımcıların yanı sıra bazı katılımcılar bu düzeyin çok daha düşük olduğunu ifade etmektedirler.

Ayrıca onların dindar kesimi çok azınlıkta kalıyor çünkü bazen kıldıkları namazlarda bile bizim bildiğimiz İslamiyetle uyuşmayan bağları var. Bunun dışında onların din açısından yani bizim kadar sağlam olduklarını düşünmüyorum.¹⁷⁸

Gelenler Sünniydi. Yani ama düşünsel olarak seküler düşünüyorlar yani çok böyle dindar falan değiller. Yani bu bizim dinden anladığımız şey işte tarikat, cemaat, namaz kılma yok. Adamların öyle bir kaygısı yok.¹⁷⁹

Bazı katılımcılar ise yine yerel halkın dindarlık düzeyinden yola çıkarak yaptıkları karşılaştırma sonucu, göçmenlerin dindarlık düzeyinin yerel halkın dindarlık düzeyiyle aynı seviyede olduğu çıkarımını yaptıklarını belirtmişlerdir. Ancak şunu da göz önünde bulundurmak gerekecektir; bu katılımcılar yerel halkında dindarlık düzeyinin yeteri kadar iyi olmadığını düşünmektedirler. Katılımcıların ifadelerinin tecrübelerinin sonucunda şekillenmesi sebebiyle farklılık arz etmektedir. Bu sebeple göçmenlerin dindarlık düzeylerinin yerel halkın dindarlık seviyesinin üstünde olduğunu düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Ancak tüm bunlarla beraber bir genellemeye varmaktan ziyade katılımcılar tarafından çok farklı dindarlık düzeylerin gelen göçmen grubunda bulunduğu ifade edilmektedir.

Din olarak hemen hemen böyle devasa bir farklılığın olduğunu düşünmüyorum.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Katılımcı 22, Yüz yüze görüşme, 02.03.2020.

¹⁷⁶ Katılımcı 4, Yüz yüze görüşme, 22.02.2020.

¹⁷⁷ Katılımcı 11, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

¹⁷⁸ Katılımcı 3, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

¹⁷⁹ Katılımcı 10, Yüz yüze görüşme, 03.01.2020.

¹⁸⁰ Katılımcı 27, Yüz yüze görüşme, 12.01.2020.

Genel olarak İslamiyet'i benimsemişler ama yine bizimkiler gibi yarım yamalak.¹⁸¹

Dindarlık konusunda da dindar görünüyorlar, her şeye zaten haram deyip duruyorlar. Bir şarkı çalma olayına bile neredeyse dini açıdan tahammül edemez seviyedeler.¹⁸²

Katılımcıların bir kısmı ise gelen göçmenlere bakışlarında dinin bir etkisi olmadığını ifade etmişlerdir.

Ben bu konuya insani ve vicdani konuda baktım din bu açıdan bakış açımı etkilemedi.¹⁸³

Din bakışımı hiç etkilemedi tamamen kendi yapımla kaynaklı.¹⁸⁴

Dini yakınlığın etkisi yok. Çok dine yakın birisi değilim gerçekten bunu söylemem gerekiyor.¹⁸⁵

4.1.2. Ekonomik Koşullar Işığında Geliştirilen Bakış

İnsanlar bir üretim-tüketim ilişkisine girdikleri andan itibaren sosyolojik ve ekonomik ilişki içerisine girmiştir. İlkel dönemlere gidildiğinde bile ekonomik ilişkiler ve toplumsal ilişkilerin bir arada bulunduğu görülmektedir. Günümüz içinde aynı durum söz konusudur. Yani ekonominin toplumdan soyut düşünülmesi mümkün değildir.¹⁸⁶

Bu durum göz önünde bulundurularak göç hareketlerine bakıldığında da göç hareketlerinin ekonomik koşullara etki edebileceği çıkarımında bulunulabilir. Bu sebeple de bireyler gelen göçmenlere ekonomik durumlarının değişikliği gölgesinde bir bakış geliştirebilirler. Çalışmamızda da katılımcıların göçmenlere bakışında ekonominin oldukça önemli bir konuma sahip olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların göçmenlerin Şanlıurfa'nın ekonomik yapısında sebep oldukları değişiklikleri farklı görmeleri ve hissetmeleri sebebiyle göçmenlere bakışları da bu doğrultuda farklılık göstermektedir.

Her birey ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla maddi harcamalar yapmaktadır. Göç hareketiyle beraber nüfusun artması neticesinde harcama yapanların da arttığı bu sebeple de harcanan paranın arttığı düşünülmektedir. Bu harcamaların da Şanlıurfa

¹⁸¹ Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

¹⁸² Katılımcı 8, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

¹⁸³ Katılımcı 7, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹⁸⁴ Katılımcı 15, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

¹⁸⁵ Katılımcı 16, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

¹⁸⁶ Çağlak, Uğur, "Türkiye'de Ekonomi Sosyolojisine Dair Bir Literatür Denemesi" Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2013(29), ss. 99-126.

içinde yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, Şanlıurfa esnafının bu durumdan karlı çıktığı düşünülmektedir.

Baya bir hareketlenme oldu, baya bir kar oldu, hareket oldu, bunu bir esnaf olarak söylüyorum.¹⁸⁷

Spotçu Suriyeliler var ama genelde hitap ettiğimiz kesim farklı. Aynı şekilde hitap etmiyoruz. Aslında bizim en büyük müşteri kitlemizde onlar genelde. Çünkü dikiş tutturamıyorlar. Bir yerde sürekli değişim sürecindeler ve genelde maddi açıdan biraz daha onları zorlayacak olan ürünleri yani sıfır ürünleri kendi meslek açımdan söyleyeyim. Sıfır ürünleri almaları biraz daha zor olduğu için bizim sektöre biraz daha fazla rağbet gösteriyorlar.¹⁸⁸

Suriyelilerin en fazla alış verişi yaptığı fiyat ve bütçe ve çeşit işte tekstili var, kadın var, çocuk var, genci var, sporu var, her türlü kıyafet bulabiliyor, her yaş için bütün Türkiye'de Suriyelilerin en fazla tercih ettiği gidin bakın en fazla Suriyelidir. Onunla birlikte bir tane daha lcwaikiki normunda olan mağazalar var yani bize ait olan mağazalar en fazla müşterileri Suriyelilerdir ve bu bir kazançtır.¹⁸⁹

Aslında Şanlıurfa ekonomisine katkısı oldu zararı olmadı kim ne derse desin. Altı yüz bin insan her biri günde bir lira harcarsa günlük altı yüz bin lira buranın esnafına girer altı yüz bin çarpı ne desen otuz desen ne yapar on sekiz milyon para demek biliyor musunuz on sekiz milyon buraya geliyor.¹⁹⁰

Katılımcıların bir kısmı ise göçmenlerin istihdam sağladığını yeni iş kolları kurduğunu ve bu sayede ekonomiye olumlu etkilerinin olduğunu dile getirmişlerdir.

Suriyelilerden maddi durumu iyi olanlar iş yerleri açtılar buralarda insanları istihdam ettiler.¹⁹¹

Hatta mesela değişik meslekler oradan getirdiler burada lokantada açtılar, berber de açtılar böyle eli bu işe yatkın olanlar bir şeyler yapmaya başladılar.¹⁹²

Göçmenlerin, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla iş piyasasına girmeleri gerekmektedir. Bu iş piyasasına girmek durumunda kalan göçmenlerin, mevcut işgücü ihtiyacını karşılamamanın ötesinde işverenlere ucuz iş gücü imkânı sundukları görüşmecilerce ifade edilmektedir. Ve bu durumunda ekonomiye zarar vermekten ziyade işverenlere daha fazla kazanç sağladığı düşünülmektedir.

Ben şunu söyleyeyim aslında eğer biraz daha sistematik, koordineli bir çalışma olmuş olsa, nihayetinde bir işgücü piyasası oluştu belki bazı Urfalıları olumsuz etkilemiş olabilir ama işveren açısından organize sanayi bölgesi olsun, tarım bölgeleri olsun, inşaat işleri olsun bu konuda gerçekten Urfalı işverenleri olumlu etkilediğini düşünüyorum ben.¹⁹³

¹⁸⁷ Katılımcı 22, Yüz yüze görüşme, 02.03.2020.

¹⁸⁸ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹⁸⁹ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

¹⁹⁰ Katılımcı 14, Yüz yüze görüşme, 04.03.2020.

¹⁹¹ Katılımcı 8, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

¹⁹² Katılımcı 20, Yüz yüze görüşme, 19.02.2020.

¹⁹³ Katılımcı 25, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

Ona bakarsan bizim kodamanların işine bile geldi. Beleş iş gücü kazandılar, ucuz iş gücü kazandılar, işlerine geldi diyeceksin bu Urfalı'nın işini etkilemedi mi, çalışanların iş gücünü etkilemedi mi valla çalışkan olsunlar çalışsınlar iş arayana her zaman iş var.¹⁹⁴

Şöyle katkıları olmuştur, özellikle insan gücü olarak faydalandığımız noktada ciddi anlamda daha çok aslında.¹⁹⁵

Yani işverenler açısından bence çok güzel oldu. Çünkü bir maaşa üç, dört tane adam çalıştırdı.¹⁹⁶

Göçmenlerin Şanlıurfa ekonomisine bir nebze de olsa katkısı oldu. İş gücü olarak daha fazla insan olduğu için maliyet daha da düştü. Bu insanlarımıza, Urfa'mıza bir katkıdır.¹⁹⁷

Çok ekonomiyle içli dışlı değilim ama çok olumsuz olmamıştır herhalde. Belki bir işgücü piyasası ucuzlamıştır.¹⁹⁸

Şanlıurfa'nın işgücü sıkıntısı olduğunu ve gelen göçmenlerinde bu ihtiyacı karşıladıklarını düşünen katılımcılarda bulunmaktadır. Hatta bu ihtiyacı karşılamaları sayesinde Şanlıurfa ekonomisine pozitif yönde katkı sağlandığını ifade etmişlerdir.

Bununla beraber tabii işte şuanda ara eleman sıkıntısı var, ciddi ara eleman sıkıntısı var yani özellikle meslek gruplarında bizim kendi vatandaşlarımız çocuklarını okula gönderdikleri için sanayi veya farklı meslek grupları şuanda eleman bulamıyor. Gelen muhacirlerin gençleri veya yetişkinleri burada çalışıyorlar. Ben genel çerçeveye şöyle baktığımız zaman, evet yani bazı olumsuzluklar olabilir ama ekonomik olarak da ben açık söyleyeyim katkısı olduğunu düşünüyorum.¹⁹⁹

Ekonomik yapıya bence şöyle tabii ki katkıları olduğunu düşünüyorum işgücü anlamında ciddi anlamda bir katkı sağladılar.²⁰⁰

Yani Suriyelilerin zannettiğimiz kadar ekonomiyi çökertmediği bilakis göçün bazı yerlerde ekonomiyi canlandığı da var. Mesela kırsalda insanlar çalıştıracak eleman bulamıyorlardı ama şu anda Suriyeliler her köyde Suriyeli var bu insanlar o kırsalın emeğe dayalı ihtiyaçlarını karşılıyorlar.²⁰¹

Ama 3 yıldan sonra insanımızın da burada tabii işgücüne ihtiyacı olmasından yani buradaki esnafın da iş gücüne ihtiyacı olmasından kaynaklı gelen insanların işte bir şekilde esnafın yanında işte çalışmaya başladı.²⁰²

Bir şehrin iktisadi durumu, o şehrin rahat bir barınma imkanı sunulacağı insan sayısını belirleyen faktördür. Şanlıurfa'nın hali hazırda tarım şehri olması, sanayi alanında yeni yeni gelişim sağlaması ve genç nüfusunun fazla olması sebebiyle iş imkanlarının kısıtlı olduğu bazı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Gelen

¹⁹⁴ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

¹⁹⁵ Katılımcı 9, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

¹⁹⁶ Katılımcı 30, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

¹⁹⁷ Katılımcı 3, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

¹⁹⁸ Katılımcı 15, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

¹⁹⁹ Katılımcı 1, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

²⁰⁰ Katılımcı 23, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁰¹ Katılımcı 24, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

²⁰² Katılımcı 4, Yüz yüze görüşme, 22.02.2020.

göçmenlerin ise ucuz işgücü imkanı sağlaması sebebiyle yerli halkın iş bulmasını güçleştirmesi ve işsizliği arttırması göçmenlere bakışı olumsuz yönde etkilemiştir.

Türkiye’de ne bu kadar yabancıyı ekonomik olarak rahatlatabilecek bir ekonomik güç var, ne büyük bir sanayi var. Bu adamları işçi olarak çalıştırabilirsin buradaki adam işçi olarak işte çalıştığı zaman senin benim vatandaşımın işini elinden alır.²⁰³

Suriyeli kardeşlerimizin daha uygun fiyata çalıştırılması onlar tercih edilince bizdeki işsizlik oranı da arttı yani bu da bir karşı karşıya getirme, olumsuz duygu beslemeye sebep oldu.²⁰⁴

Çünkü Urfa’nın gelen insan göçünü istihdam edeceği iş gücü yoktu hani işte biz 10 tane fabrika daha açalım gelen Suriyeliler şu fabrikalarda çalışsın böyle bir imkânı yoktu.²⁰⁵

Yani eğitimsiz göçmenlerin burada kalması ekonomik sorunlara sebep oluyor. Tabi onlarda fizik gücüne dayalı iş yapıyor, buradaki yurttaşlar da fizik gücüne dayalı iş yapıyor. Bu yani yevmiye dediğimiz şeyi gündelik dediğimiz parayı minimize ediyor.²⁰⁶

Adam işsiz yani on tane başvurabileceği iş yeri varken on tane işe girebilecekken mesela bir Suriyeli daha düşük işgücüne çalıştığından dolayı onlar Suriyeli tercih ediyor.²⁰⁷

Benim babamda esnaf ve mesela şimdi şöyle gelenlerin Suriyeli olması ve daha uyguna çalışmaları yüzünden işsiz kalan milletimiz de oluyor.²⁰⁸

Suriyeliler geçimini devam ettirebilmek için neredeyse bedavaya çalışabilecek insanlar.²⁰⁹

Bizim istihdamımızı mesela örnek vermek adına söylüyorum bir kişinin günlük ücreti seksen lira ise onlar daha ucuza çalıştırıp kendi ülkemın insanların işsiz kalma seviyesini yükselttiğini düşünüyorum.²¹⁰

Yani böyle işsizliğin yoğun olduğu bir yer, bir de biraz evvel söylediğim gibi 450 bin 500 bin Suriyelinin burada olduğunu düşünelim, bunların bir kısmı işte şuanda piyasada çalışmak zorunda. Dolayısıyla bizim işsiz oranımızı biraz artırmış, böyle olunca da tabii dedikodular yayılıyor.²¹¹

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde ön plana çıkan bir diğer görüş ise göçmenlerin ekmeğe ortak olması durumudur. Bu ekmeğe ortak olma durumunun ekonomik anlamda olumsuzluklar doğurmakta olduğu düşünülmekte ve bu da göçmenlere bakışı olumsuz noktada etkilemektedir. Hatta çeşitli toplumsal olayların da bu ortaklığa bağlandığı gözlemlenmektedir.

Göçmenler geldikten sonra değişiklikler tabi ara ara medyada da gördüğünüz gibi oldu ama bunun temeli şey değil, farklı etnik kökenden ya da ırktan kaynaklanmıyor ben bunu tamamıyla aslında ekonomik nedenlere bağlıyorum. Böyle tabii ki oldu, ara ara oluyor her an

²⁰³ Katılımcı 21, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

²⁰⁴ Katılımcı 11, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²⁰⁵ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

²⁰⁶ Katılımcı 10, Yüz yüze görüşme, 03.01.2020.

²⁰⁷ Katılımcı 2, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

²⁰⁸ Katılımcı 6, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁰⁹ Katılımcı 27, Yüz yüze görüşme, 12.01.2020.

²¹⁰ Katılımcı 7, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²¹¹ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

olabilecek bir potansiyel de var diyebilirim ama bunun sebebi sadece ekonomik koşullar, işsizlik benim en azından tecrübelerime dayanarak bunu söyleyebilirim.²¹²

Ona bu şekilde bakabiliriz bir evin içerisinde 7 kişinin zamanında aldığı yedi ekmek nasıl daha rahat doyurabiliyorsa 14 kişinin 7 ekmekle doyması biraz daha sıkıntılı olabilir.²¹³

Katılımcıların bir kısmının ise ekonomik duruma rızık temelli baktıkları görülmektedir. Çalışan kişinin çalışmasının karşılığını alacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu sebeple gelen göçmenlerin Şanlıurfa ekonomisine bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Valla sana bir şey söyleyeyim inanır mısın ben Urfa’da kriz görmüyorum. Bak alanda biri olarak, fakiri olsun, zengini olsun çünkü zaten fakiri fakirdi tembel bir toplum fakirlerde tembel çünkü çalışan aç kalmaz.²¹⁴

Onlar gelince bir değişme oldu mu, bence olmadı bir tık çabalayan şey yapan emeğinin hakkını alır zaten onlar da bunu yaptılar, akıllılık ettiler, kendi işlerini kurdular, ilerlediler.²¹⁵

Herkesin rızkı kendinedir sonuçta çabalayana rabbim çabaladığı kadar verir.²¹⁶

4.1.3. Güvenlik

Güvenlik kavramının tanımı için TDK’ye bakıldığında “Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet.” şeklinde tanımlanmaktadır.²¹⁷ Toplumsal hayatın yaşanabilir olması için en ilkel toplumlardan en gelişmiş topluma kadar her toplum daima bir düzene ihtiyaç duymaktadır. Bu düzenin sağlanabilmesi ve toplumda yaşamın sürdürülebilir olması için de güvenli bir ortamın olması gerekmektedir. Çünkü güvenlik, bireylerin günlük yaşamlarını rahat bir şekilde sürdürebilmesinin yanında geleceği planlamada da oldukça önemli bir konuma sahiptir.²¹⁸

Topluma baktığımızda ise “biz” kimliğinin ve bu “biz” kimliğini yeniden üretebilme süreci için tehdit oluşturduğu düşünülen durumlar bir güvenlik kaygısı

²¹² Katılımcı 17, Yüz yüze görüşme, 21.02.2020

²¹³ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

²¹⁴ Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

²¹⁵ Katılımcı 16, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²¹⁶ Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²¹⁷ Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK), “Güvenlik” (12 Mayıs 2020).

²¹⁸ Ağır, Osman, Murat Sezik, “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları” Birey ve Toplum Dergisi, 2015/5(9), ss. 95-123.

oluşturmaktadır.²¹⁹ Katılımcılarla güvenlik algıları hakkında konuşulduğunda bir yabancının var oluşundan, “biz” in dışında olan bir unsurun topluma girmesinden kaynaklanan bir kaygının oluştuğu gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra şahit oldukları çeşitli olayları anlatarak bu kaygılarının bir temel üzerine oturtmaya çalışmışlardır.

Yani şimdi söyle sadece kendi Kürtlerin olduğu bir yerde yaşadığın zaman ve Kürtlerin özelliklerini tamamen bildiğin zaman orası sizin için güvenlidir. Çünkü Neden tanıdık insanlar bilindik insanlar ama yabancı insanlar geldiği zaman tabii ki de güvenlik düşüyor.²²⁰

Onlar geldikten sonra kavgalar biraz daha arttı. Mesela bir ara özellikle bir Suriyeliyle ağız dalaşına girdin mi hemen etrafına toplanıyorlar.²²¹

Yani böyle korkuyordum bağırarak konuşuyorlar ve böyle delici bakışları var bu yüzden kendimi çok güvende hissetmiyordum.²²²

Şunu diyebilirim ki aç adam her şeyi yapar, aç adam da her şeyi beklersin.²²³

Fakat mesela bir Suriyeliden gelen bir canlı bomba olduğunu düşünün canlı bomba gitti, İstanbul'u patlattı, patlattı ya aklımıza şu geliyor tüm Suriyeliler böyle ya da bir Suriyeli gördüğümüz zaman aman bizi de mi patlatacak gibi bir genelleme yapmamıza sebep oluyor. Bu da bizim yolda rahatça yürümemize ya da bir Suriyelinin yüzüne baktığımız zaman yönümüzü dönmemize sebep oluyor.²²⁴

Katılımcı 10 ise göçmenlerin gelişile kendisinde bir güvenlik kaygısının oluşmaya başladığını ve hatta bu kaygının gündelik hayat pratiklerine yansıdığını belirterek duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.

Ben eşimle birlikte beraber işyerinde çalışıyorum, eşimle beraber gece on bir, on bir buçukta iş yerimizi kapatıp eve gidiyorduk. Şimdi kendimi çok güvende hissetmedim yani eşimin gecenin o saatinde çünkü aracımız yok, biz yürüyerek eve gidip geliyoruz evde bir hayli iş yerine uzak yürüme mesafesi eşimin o saatte benimle yürüyerek eve gelmesini kabullenemedim onu gece erken gönderiyorum gece tek başıma çalışıyorum. Eve gidiş saatim ortalama on bir, on bir buçuk, on iki, on iki buçuğa denk geliyor gecenin bir vaktidir yani ben caddelerin eski Urfa'nın Urfa olmadığını, yani benim açımdan artık bir güvenlik sorunu teşkil ettiğini düşünüyorum.²²⁵

İnsanın yabancı olduğu bir yere gittiği zaman daha ılımlı tutum ve davranışlarının olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple gelen göçmenlerin güvenlik kaygısı oluşturmadıkları ifade edilmiştir. Bir takım münferit olayların olduğu fakat bunlarında sıradan durumlar olması sebebiyle kaygı düzeylerini etkilemediğini ifade eden katılımcılar olmuştur.

²¹⁹ Rumelili, Bahar, Sibel Karadağ, “Göç ve Güvenlik: Eleştirel Yaklaşımlar” Toplum ve Bilim Dergisi, 2017(140), ss. 69-92.

²²⁰ Katılımcı 6, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²²¹ Katılımcı 22, Yüz yüze görüşme, 02.03.2020.

²²² Katılımcı 16, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²²³ Katılımcı 2, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

²²⁴ Katılımcı 7, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²²⁵ Katılımcı 10, Yüz yüze görüşme, 03.01.2020.

Suriyelilerin suç işleme oranını aslında girip bakarsanız emniyete çokta büyük suçları yok yani gerçekten emniyete kayıtlı öyle münferit elbette ki olaylar var yani bizim kendi vatandaşımız kadar suç işlemiş değiller bunlar. Çünkü her ne olursa olsun onlar vatandaşlıkları yok, bunlar ürkekler ve korkuyorlar gözlerinden o korkularını görebiliyorsunuz. Ondan dolayı bunların öyle hani Suriyeliler şunu yaptı, bunu yaptı diyorlardı, ben onlara inanmıyorum birkaç tane elbette her memleketin iyisi olur, kötüsü olur ahlaklısı olur, ahlaksızı olur birkaç tane kötünün yaptığını bütün Suriyelilere mal etmek yanlışdır diye düşünüyorum.²²⁶

İnsan yabancı bir yere gitti mi kolay kolay suça karışmıyor zaten ben de onların karışmadığını düşünüyorum.²²⁷

Allah’a şükür Urfa’da ufak bir iki vaka haricinde öyle bir toplumsal olay olmadı.²²⁸

Benim duyduğum gördüm, şahit oldum, bizzat bir olay olmadı.²²⁹

Yani işte Suriyeli gidip Türklerle kavga etti gibi bir olayımız olmadı şuna kadar güzel bir şekilde geçiniyoruz.²³⁰

Eğer gerçekten iddia edildiği gibi algı operasyonları yapıldığı gibi bu insanlar suç makinesi ise, hırsızlarsa arsız iseler bu insanların suç işleme oranı neden yüzde birde bizim yerli halkımızın yüzde üç buçuktur. Dolayısıyla bu gerçek dışıdır, peki bu yüzde bir doğal bir şey mi, yüzde bir bu dünya ortalamasının çok çok altındadır.²³¹

Katılımcıların bir kısmı kaygı duymadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun sebebi olarak ise yetkililer tarafından alınan tedbirlerin olduğunu dile getirmişlerdir.

Hepsinin parmak izi var. Hepsinin kimlikleri var, kimlikleri olmayanlar kampın dışına çıkarılmıyor, hatta yavaş yavaş kamptaki insanlara da kimlik verilmeye başlandı. Bundan dolayı asayiş ilk geldikleri etapta çok fazla etkilediler ama şuanda asayişle ilgili herhangi bir sıkıntı kalmadı.²³²

Güvenlikte sorun oluşturmadı oluşturmamasının ana nedeni nedir? Bizim Türkiye olarak, emniyet olarak her konuda tedbirlerin tabii alınmasıdır.²³³

İşte bir iki cinayet olayı falan oldu kişisel husumetlerden kaynaklanan gerek Vali Bey, gerek Emniyetin uyguladığı gerek STK’ların olayın üzerine gitmesi oradaki provakatif eylemlerde biraz daha böyle sanki birkaç şehirde bunları yapınca onlar o şeyler terk ettiler gibi.²³⁴

Birkaç yıl önce yaşanan o olay çıkınca karşı karşıya gelindi ve eğer bastırılmasaydı daha da artabilirdi yani algı olarak da artabilirdi.²³⁵

Katılımcıların bir kısmı ise her şehirde yaşayan insanlar arasında problemler olabileceğini bunun gayet doğal olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bu tür münferit olayları genelleyerek tüm Suriyelileri suçlamanın hatalı olacağını dile getirmişlerdir.

²²⁶ Katılımcı 14, Yüz yüze görüşme, 04.03.2020.

²²⁷ Katılımcı 15, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

²²⁸ Katılımcı 1, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

²²⁹ Katılımcı 8, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²³⁰ Katılımcı 20, Yüz yüze görüşme, 19.02.2020.

²³¹ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

²³² Katılımcı 3, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

²³³ Katılımcı 4, Yüz yüze görüşme, 22.02.2020.

²³⁴ Katılımcı 24, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

²³⁵ Katılımcı 11, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

Ben şöyle söyleyeyim çok genel bir ifade kullanacağım kesinlikle güvenlikte bir sorun olmadığını düşünüyorum kesinlikle dediğim gibi o lokal olayları yani ben insan gerçekten hayret verici bir şey Urfa'da yedi yüz bin belki altı yüz bine yakın söz konusu nüfusa karşın gerçekten büyük çapta böyle atıyorum her sene dört beş olay bekler değil mi insan, yok yani bizim en azından rast geldiğimiz yok.²³⁶

Bence olmadı, çok fazla yok yani belki bulunduğumuz bölgeden de kaynaklanıyor olabilir ama her ilin, her kentin, her bölgenin yapılarına bakıldığı zaman iyisi de var, kötüsü de var, bunu genellemek yanlıştır.²³⁷

Şimdi münferit olaylar oldu. Diyelim ki kendi memleketinizde de komşunuzla kavga ettiğiniz de münferit bir olay çıkabilir bu gayet doğal. Hani bu Suriyelilerle de oldu, iş anlaşmazlıkları oldu, kadınla ilgili alıp verme, kız isteme vesaire, çocukla ilgili kavgalar oldu ya bunları da ben doğal olarak karşılıyorum. Çünkü birlikte yaşıyoruz olacak, iş anlaşmazlığı da olacak, kız alıp verme ile ilgili olacak, çocukların kavgası yüzünden de olacak bu gayet doğal.²³⁸

Ya işte diyorum bu Suriyelidir diye zulmediliyor bu Suriyeli kalkıp bir Türk'le dalaşıyor iki Türk dalaştığı zaman hiçbir şey olmaz ama bir Suriyeli bir Türk'e bir şey dediği zaman Suriyeliler böyle yapıyor, yok çete kurmuşlar yok bilmem ne yapmışlar bunlar yanlış şeyler.²³⁹

Katılımcıların bir kısmı ise güvenlik kaygısı yaşamamanın yanında asıl güvenlik kaygısını göçmenlerin yaşadığını ifade etmişlerdir. Yaşanan çeşitli münferit olaylar halk tarafından büyütülerek Suriyelilere karşı bir nefret söylemine dönüşmüş hatta yer yer bunların eyleme dönüştüğü de görülmüştür. Bu sebeple göçmenlerin daha büyük bir güvenlik kaygısı içinde oldukları ifade edilmiştir. Bunu da bizzat şahit oldukları veya duydukları olaylarla temellendirmeye çalışmışlardır.

Mesela geçen yıldır sanırsam Eyyübiye'de İmam Keskin diye tabir edilen resmiyette Osmanlı Mahallesi orada Suriyeli bir komşuyla Urfalı olan bir komşu kavga etmişti. Cinayetle sonuçlanmış işte Suriyeli iki tane Urfalıyı öldürmüş. Burada aslında bireysel olarak yani suçlu tek bir aile iken şehrin hemen hemen merkezde yaşayan yüzde elli kısım tamamen bütün Suriyelilerin dükkanlarını ve iş yerlerini ya da yalnız buldukları yerde insanlara saldırdılar. Dükkanların camlarını indirdiler, kimi dükkanları yağmaladılar, bir hafta on gün şehir merkezindeki hiçbir Suriyeli dükkanlarını açmadı. Böyle çok fazla olay oldu diyebilirim.²⁴⁰

Tabii ki ilk etaplarda çok fazla güvenlik kaygısı vardı bu olayın hemen akabinde bir kaç ay özellikle Suriyeli gruplarda güvenlik endişeleri çok fazlaydı²⁴¹

Yani onlardan başlayan bir şey olduğunu düşünmüyorum bizim insanlarımızın onlara olumsuz bakış açısından kaynaklandığını düşünüyorum.²⁴²

Örneğin bundan iki yıl önce Urfa'nın güneyinde olan Yenice mahallesinde bir Suriyeli bir Urfalı aile kavga ediyor, Suriyeli aileden birisi pompalı tüfekle ve iki tane Urfalıyı öldürdü.

²³⁶ Katılımcı 25, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

²³⁷ Katılımcı 23, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²³⁸ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

²³⁹ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁴⁰ Katılımcı 27, Yüz yüze görüşme, 12.01.2020.

²⁴¹ Katılımcı 17, Yüz yüze görüşme, 21.02.2020.

²⁴² Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

Ben o esnada Urfa merkezde değildim ama haber alıyordum, Suriyeliler o bölgede özellikle o kavganın olduğu mahallede o bölgede Suriyeliler haftalarca evlerinden çıkmamışlardı.²⁴³

Kavga dövüş bir, iki olay oldu yine bizim Türkler çok abarttılar. Yine zavallı Suriyeliler çok hırpalandılar, o zaman evleri taşlandı. İlgilendiğim bir aile dedi 5 gündür biz gidip ekmek alamıyoruz.²⁴⁴

Ama bak Urfa içerisinde bir defa olay oldu bir ayaklanma oldu Urfalıların Suriyelileri yanlış lanse etmesiyle o yüzden Suriyelilerin tamamen şey olduğunu söyleyemeyiz. Yazık bazı Suriyeliler tamamıyla haksızlığa uğruyor.²⁴⁵

4.1.4. Farklılıkların Birlikteliği: “Evlilik”

2011 yılı itibariyle Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göçlerin bir sonucu olarak oluşan etkileşimlerin farklı bir boyutu da evlilikler olmuştur. Suriyelilerle evlilik konusu gündeme geldiğinde katılımcılar birçok farklı açıdan bu duruma yaklaşmaktadır. Hatta katılımcıların bir kısmı yakınlarının evlilik tecrübelerini anlatarak bu konuya bakışlarını ifade etmeyi seçmişlerdir.

Yani şöyle söyleyeyim öncelikle benim eşim Osmaniyeli benim kaynım Suriyeliyle evlendi, Türkmen bir Suriyeliyle evlendi burada evlilik konusuna da etkileşim zaten kaçınılmaz. İnsanlarımız bu konuda çeşitli yadırgamaya girmemeli, yani kaçınılmaz bir süreç.²⁴⁶

...Dedim Akif biz yardım götürüyormuşuz gibi markete gidelim gittik alışverişimizi yaptık aileye gittik gerçekten aile güzel bir aile aynı bizim Türk ailesi gibi böyle temiz. Kızda laborantmış orada okumuş. Ondan sonra gittik yardımı götürüyormuşuz gibi gittik Akif kızı gördü kızı beğendi ondan sonra işte Neval hocalarla falan biz de gördük sonra oğlanla kız ise şey yaptılar. Kardeşim geldi İstanbul’dan bak biz böyle eylem de yaşıyoruz yani söylemde değil. Ondan sonra valla ailesi velhasıl evlendirdik elhamdülillah.²⁴⁷

Çevremden de tanıdıklarımın da evlenenleri biliyordum bu sadece işte belki de kamuoyunun genel rahatsızlık duyduğu bir olay değil.²⁴⁸

Bizimde evlenmeleri için aracılık ettiğimiz aileler var.²⁴⁹

Katılımcıların bir kısmı ise Şanlıurfa’daki evlilik prosedürlerinin aşırı maliyetli olduğunu ifade etmişlerdir. Suriyelilerle evliliklerde ise bu maliyetlerin ortadan kalktığını ifade ederek Şanlıurfa’daki erkekler için bir kolaylık sağladığını bu sebeple de evliliklerin arttığını ifade etmişlerdir.

Yani baktığımız zaman özellikle Urfa’nın erkekleri normalde Urfalı bir bayan almak istedikleri zaman az çok bilirsiniz ki yüz milyardan aşağısı kurtarmaz. Ama baktılar bir Suriyeli hanımla

²⁴³ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

²⁴⁴ Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

²⁴⁵ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁴⁶ Katılımcı 25, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

²⁴⁷ Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

²⁴⁸ Katılımcı 24, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

²⁴⁹ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

evlenecekse çok rahat bir şekilde evlenir neden, çünkü onlar biraz kötü bir bakış açısı olacak ama evsizler, barksızlar gibisine hani sahiplenelim açısından da, bazı insanlar kendi zevkleri için evleniyor o ayrı bir şey.²⁵⁰

Daha öncede bahsettiğim gibi biz zaten Suriye ile önceden evlilik olayı daha önceden bu göçmen olayından önce de alıp verme olayı vardı zaten son zamanlara kadar da devam ediyordu. Niye bu göçmenler geldikten sonra ve tabii bu biraz daha fazlalaştı nasıl fazlalaştı işte yani şöyle söyleyeyim size ya bu ekonomide bu dünyanın, bu pahalılığında Türkiye'nin pahalılığında yani bir normal bir erkek çocuğunun evlenebilmesi çok zor duruma geldi. Bunun mobilyasıdır, yok altınıdır hele Urfa'da yok birde başlığı kattın mı işin içine eskisi kadar değilse bile bir erkek evlenebilmek için bunlar varken ama bir Suriyeli bir ekmeğe benim erim bana baksın evimde oturayım huzurlu razı buna. Öyle olunca hem erkek için kolaylık oldu, kolay yoldan evlenme yolu buldu hem bu kadın kendine o kızcağız kendine sığınacak bir liman buldu diye evlilikler çoğaldı yani.²⁵¹

Evlilik dediğimiz şey işte Urfa şartlarında kültürel olarak biraz koşulları fazladır. Çoğu altın ister, ev ister, araba ister. Bundan dolayı ekonomik durumu çok düşük olan Urfalı düşünüyor bir Suriyeliyle evlenirsem Suriyeli çok fazla altın istemez bu olmaz yani, onu alırsam bir yevmiyeciyim kıt kanaat geçiririz o da buna eyvallah der.²⁵²

Evlilik konusuyla ilgili konu açıldığında katılımcıların gündemine çok eşlilik de gelmektedir. Bundan dolayı Suriyelilerle evlilik konusunda olan algılar ifade edilirken çok eşliliğe olan bakışın önemli bir etkisi olmaktadır. Bunun sebebinin ise göçmenlerle olan evliliklerin genellikle ikinci evlilikler olduğu öne sürülmektedir. Bu evlilikleri göçmenlerin kabul etme sebebinin ise zor durumda olmaları olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple de evlilikler yoluyla göçmenlerin zor durumunun suiistimal edildiği düşünülmektedir.

Urfa'da Suriyeli yabancılarla olan evliliklerin daha çok kültürel bakımından ikinci bir evlilik, ikinci bir eş olarak tercih edildiğini gördüm ve bizatihi şahit oldum.²⁵³

Evlilik olabilir yani sonuçta ama bizim taraftan biraz daha bu suiistimale açık bir alan. Yani bu ikinci, üçüncü eş sanki hak hukukmuş gibi gayri resmi bir şekilde yürüdüğü için ve tabii karşı tarafında artık hayata dair beklentileri azalmış, bunu biraz daha sanki bizim taraf suiistimale getirmiş diye düşünüyorum. Karşı tarafın işine şöyle gelir o da bu ekonomik yapıdan sosyal yapıdan faydalanmaya çalışıyor.²⁵⁴

Yani eğer ilk evlilikse bir kaç tane arkadaşım var böyle Türkiyeli erkekle evlenen kadın arkadaşlarım var, tamamıyla normal ilk eşse çok bir sıkıntı yaşanmıyor bir süre sonra şey oluyor zaten kültürler de benziyor, dini inanışları da aynı olduğu için çok sıkıntı yaşanmıyor. Ama ikinci, üçüncü eş durumu varsa resmi olarak hiçbir hakkı olmadığı için ikinci eşin, üçüncü eşin orada biraz daha şey oluyor ötekileştiriliyor, dışlanıyor bir süre sonra zaten o evlilik devam etmiyor. Suriyeli kadınları biraz daha çaresiz oldukları için ikinci üçüncü eş kabul ediyorlar ama bir süre sonra çocuk falan olsa bile o evlilikler maalesef devam etmiyor.²⁵⁵

²⁵⁰ Katılımcı 6, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁵¹ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁵² Katılımcı 27, Yüz yüze görüşme, 12.01.2020.

²⁵³ Katılımcı 21, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

²⁵⁴ Katılımcı 23, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁵⁵ Katılımcı 17, Yüz yüze görüşme, 21.02.2020.

Adam için üçüncü olmuş dördüncü olmuş fark etmez. Ekonomik durumu iyi olsun veya olmasın ikinci üçüncüyü rahatlıkla alabiliyor.²⁵⁶

Suriyeli topluluklarda iki, üç, dört eşli evlilikler anayasalarında da mevcuttu, onlar da çok büyük kısıtlamalar yoktu, bunlara meyil gösterdiler.²⁵⁷

Göçmenlerle evlilik durumuna şimdi göçmenlerde ki evlilik durumu şu gerçekten üzülüyorum, kızların ikinci, üçüncü eş olarak veriyorlar.²⁵⁸

Ya birde şöyle bir şey var göçmenler geldikten sonra çok eşlilik arttı. İkinci eş olarak evlendiler. Bunların sayısında artış oldu. Arap kültüründe olan bir şey bu.²⁵⁹

Katılımcıların bir kısmı ise tamamen farklı kültürden bir bireyle evlenilmesini doğru bulmadıklarını ifade etmektedir. Evliliklerin daha sağlam temellere ancak aynı kültürden olan kişilerin evlenmesi sonucu oturacağı düşünülmektedir.

Ben bu evliliklere çok olumlu bakmıyorum. Bence herkes kendi tanıdığı kültürü ile evlenmeli. Yani farklılıklar güzeldir, tanışmak iyidir sosyalleşmek iyidir ama yani evlilik konusunda çok evlilik çok bambaşka bir dünya. Yani sonuçta insan kendi kültüründen olan bir insana bile belli bir müddet uyum sağlayamıyor. O yüzden insan kendi kültüründen veya tanıyabileceği anlayabileceği bir dilden, kültürden, etnik kimlikten olan biriyle bir birliktelik kurmalı diye düşünüyorum.²⁶⁰

Benim şahsi fikrim ben sıcak bakmıyorum tabii sıcak bakan insanın görüşüne de ben saygı duyarım. Ben kendi kültürümle yetişmiş, onunla büyümüş, bunu içselleştirmiş bir insanla evlenmeyi düşünüyorum.²⁶¹

Ben şahsen bu evliliklere karşıyım nasıl karşıyım çünkü Urfa'da bazı aileler kendi içinden almak yerine onlardan aldılar, neden din şeyiyle falan daha iyi olur düşüncesiyle aldılar.²⁶²

Evlilikler etkileşimin bir sonucu olmakla beraber, bu etkileşimleri hızlandıran da bir süreçtir. Farklı kültürel yapıya mensup bireylerin evlenmesi neticesinde etkileşim hızlanmaktadır. Ancak bu durum farklı bir ülkeye gelmiş bir göçmen açısından düşünüldüğünde sürecin içerisine farklı durumlar da dâhil olmaktadır. Evlilikler, farklı bir ülkeye vatandaş olarak yerleşilmesini sağlayan da bir durumdur. Bu sebeple bu durumda göçmenlere bakışı şekillendirmektedir. Aynı zamanda göçmenlerin bu evlilikleri suiistimal ettiğini düşüncesi de gözlemlenen bir düşüncedir.

Bu etkileşimin böyle bir sonucu da beraberinde getirmesi bence çok doğal, tamamen doğal bir süreç bu bunun şeyi gibi ama ben çok böyle işte vatandaşlık içimize bu kadar yerleşmeleri

²⁵⁶ Katılımcı 2, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

²⁵⁷ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

²⁵⁸ Katılımcı 14, Yüz yüze görüşme, 04.03.2020.

²⁵⁹ Katılımcı 22, Yüz yüze görüşme, 02.03.2020.

²⁶⁰ Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²⁶¹ Katılımcı 8, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²⁶² Katılımcı 16, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

vesaire konusunda çok ılımlı bakmadığım için bu etkileşimi de çok hoş karşılamıyorum galiba.²⁶³

Ben bu konuya sıcak bakmıyorum. Çünkü mesela kandırılma her yerde var fakat Suriyeli hanımların ya da beylerin bizim kendi hemşerilerimizin birtakım duygularını maddi, manevi anlamda bir şeylerini kandırdıklarını düşünüyorum.²⁶⁴

2011 öncesinde karşılıklı ilişkiler olduğu gibi evliliklerin de olduğunu dile getiren bir kısım katılımcı bu sebeple günümüzde de göçmenlerle yapılan evlilikleri doğal karşıladıklarını dile getirmişlerdir.

Daha öncesinde de vardı, az önce de konuştuk kız alıp vermeler eskiden de vardı. Evlilikler vardı. Bayramda dediğim gibi sınır kapısı açılınca ziyaretler karşılıklı gidip gelinirdi. Bunlar zaten tarihte var olduğu için şu anda fazlalaşma olsa bile çok da problem olduğunu düşünmüyorum.²⁶⁵

Bu savaş olmadan öncede evliliklerimiz vardı, sınır çizilmeden önce, sınır çizildikten sonra bunun hepsini savaşa bağlamamak lazım.²⁶⁶

Farklılıkların bir birlikteliği olarak görülebilen evlilikler, kimi katılımcılar tarafından bu yönüyle olumlu karşılandığı gözlemlenmiştir.

Evlilikler aslında güzel bir şey, hem kültürlerin birleşmesi açısından hem insanların birbirleriyle kaynaşması açısından çok güzel, çok olumlu bir şey.²⁶⁷

Nihayetinde helal daire içerisinde bakın, özellikle söylüyorum helal daire içerisinde nikah ile karşı taraftan Suriyelilerden bizim yerli ailenin çocuğu talep etmiş ise ailesel olarak görüşmüşler bizim görücü usulü dediğimiz şekliyle almışlar vermişler ise zaten bunda bir sıkıntı yoktur.²⁶⁸

Sadece Suriye için değil, İngiltere'den de getirebilir bu Balkanlardan da evlilik olabilir, önemli olan o yuvanın sağlıklı temeller üzerine kurulması.²⁶⁹

Yani aslında bu konu şöyle Suriyeliler bizim Türkler arasında diyalog fazla olduğu için evlilikler çoğaldı burada onlarda memnun aslında bu olaydan.²⁷⁰

Olabilir ya çok aykırı gelmiyor bana evlenebilirler, biz de gidip Almanya'dan Almanlarla evleniyoruz.²⁷¹

²⁶³ Katılımcı 30, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

²⁶⁴ Katılımcı 7, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁶⁵ Katılımcı 1, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

²⁶⁶ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

²⁶⁷ Katılımcı 3, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

²⁶⁸ Katılımcı 4, Yüz yüze görüşme, 22.02.2020.

²⁶⁹ Katılımcı 11, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²⁷⁰ Katılımcı 20, Yüz yüze görüşme, 19.02.2020.

²⁷¹ Katılımcı 15, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

4.1.5. Sayının Çokluğundan Rahatsızlık: “Sindirilemeyen Bir Yemek”

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 30 Nisan 2020 tarihinde açıklanan verilere bakıldığında, Türkiye'deki kayıtlı geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 3.580.263'tür. Kayıtlı Suriyelilerin 63.437'si; Adana, Kilis, Kahramanmaraş, Hatay ve Osmaniye'de bulunan geçici barınma merkezlerinde kalmaktadır. Saydığımız beş ilden Hatay'da üç, diğer illerde birer merkez olmak üzere toplam yedi tane geçici barınma merkezi bulunmaktadır.²⁷² Şanlıurfa'da Harran, Akçakale, Suruç ve Ceylanpınar olmak üzere toplam dört adet geçici barınma merkezi bulunmaktaydı. Ancak bu dört barınma merkezi kademeli olarak 2018 ve 2019 yıllarında kapatıldı. Ve barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeliler barınma merkezleri dışında toplumsal hayata karıştı.²⁷³

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri incelendiğinde en çok Suriyeli barındıran iller arasında Şanlıurfa sırasıyla; İstanbul, Gaziantep ve Hatay'dan sonra 421.229 kişiyi barındırarak 4. sırada yer almaktadır. Ülke Nüfusu ile geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin karşılaştırma yüzdesi %4.37 iken bu oranın Şanlıurfa'da %20.69 olduğu görülmektedir.²⁷⁴

Şanlıurfa'da bulunan Suriyeliler insani bir ihtiyaç olan sosyalleşme eylemini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Fakat katılımcıların ifadeleriyle sosyal hayatta görünür olmaları çeşitli rahatsızlıklar uyandırmaktadır. Bazı katılımcılar kendilerinin rahatsız olmadığını fakat çevrelerinden bu şikâyetleri çok duyduklarını ifade ederken bazı katılımcılar ise bizzat kendilerinin rahatsız olduğunu ifade etmişlerdir.

Suriye halkının kültürel yapısı bizden biraz daha farklı ve daha çok kadın erkek birlikte gece dışarı çıkma, açık alanları kullanma kültürü daha fazla yaygın ve bu yaşadıkları travmadan dolayı da bu da gayet normal, daha görünür oldular daha görünür olunca sokaklarda daha fazla kalabalıklar o kalabalık biraz halkı işte rahatsız ediyor.²⁷⁵

²⁷² T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma” (Erişim 12 Mayıs 2020).

²⁷³ (2019, 26 Nisan). Ceylanpınar ve Suruç Kampları Kapatılıyor. RHA Ajans. Erişim adresi: <https://rhaajans.com/haber/3047129/ceylanpınar-ve-suruc-kamplari-kapatiliyor>, (2018, 29 Eylül). Akçakale Geçici Barınma Merkezi Tamamen Kapatılıyor. Milliyet. Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/sanlıurfa/akcakale-gecici-barinma-merkezi-tamamen-kapatiliyor-13063378>, (2019, 7 Mayıs), Türkiye'nin en büyük çadır kenti boşaltılıyor. CNN TÜRK. Erişim adresi: <https://www.cnnturk.com/yerel-haberler/sanlıurfa/turkiyenin-en-buyuk-cadir-kenti-bosaltiliyor-989785>

²⁷⁴ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma” (Erişim 12 Mayıs 2020).

²⁷⁵ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

Şimdi tabii göç, hele de toplu göç yani sindirilmemiş bir yiyeceğe benzer. Siz bir yemeği hiç yavaş yavaş onu yerseniz alışsınız acıya da öyle alışsınız, tatlıya da öyle alışsınız ama bir tabağın tamamını ağzınıza boşaltmaya çalıştıkları zaman sindirme lezzeti ne olursa olsun sindiremezsiniz.²⁷⁶

Katılımcı 10'un ifadelerine bakıldığında ise göçmenlerin aynı yerde toplanarak bir nevi gettolar meydana getirmelerinden duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir.

Yani diyelim şehrin Topçu Meydanı denilen bir yeri var, gidip bakarsanız orada küçük bir Suriye vilayeti oluşmuş. Yani bakkalı, fırını, kasabı, nargilecisi her türden esnaf ve hepsi gelip oradan alışveriş yapıyor, hepsi orada oturuyor, hepsi orada kalkıyor. Yani ben espri yapıyordum işte Suriye'nin Rakka vilayetine hoş geldiniz diye hatta yerel medya da burada haber yaptı, ulusal medya da gidip orada çekimler yaptı medyaya yansdı.²⁷⁷

Sayı çokluğundan duyulan rahatsızlık ifade edildikten sonra birde göçmenlerin doğum oranının yüksek olmasını dile getiren katılımcılar bu durumdan da rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir.

2019 yılı verisi 9370 tane çocuk doğmuş sadece 2019'da.²⁷⁸

Diğer ilçelere baktığımda Akçakale, Harran, Ceylanpınar, bu taraflarda çok fazla yaşıyorlar şimdi nüfus daha da artmakta çünkü bazı arkadaşlarımız var burada 800 yataklı diye tabir edilen bir hastane de orada yeni doğan ünitesinde çalışan bir arkadaşım var. Her gün yüzlerce veya onlarca Suriyeli çocuğun doğduğundan bahsediyor.²⁷⁹

Bazı katılımcılar ise doğum oranlarından çevresindeki insanların rahatsız olduğunu ifade etmişlerdir. Fakat kendi düşüncelerini ifade ederken ise bu durumun doğal olduğunu söylemişlerdir. Savaşta kaçan bir topluluğun, birçok akrabasını, vatandaşını savaşta kaybetmiş bir topluluğun neslinin tükenmesi korkusuyla insani bir içgüdü olarak bu şekilde doğum yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Ben inanıyorum sanki bu Urfa'da diyorlar niye çok çocuk getirdi ve bazen diyorum bazen hemen duruyorum hayır diyorum Aliye o çocuklar demek ki belki Suriye'nin yeni geleceği. Suriye bu kadar şehit verdi, bu kadar kişi öldü biz bilmiyoruz çünkü biz zahiri görüyoruz, bak şimdi biz batinıyı arka tarafı görmüyoruz.²⁸⁰

Ben evet çocuk doğuruyorlar, şu takılıyor, neden buradalar, rahatları yerindedir bu yüzden çocuk doğuruyorlar onlar istediğinden çocuk doğurmuyorlar, çünkü onların nesli tükendi, soyu tükeniyor. Yeniden çocuklarının soyu tükenmesin aile bağları kurulabilsin diye ne olursa olsun hangi ortamda olursa olsun soylarının devamını istiyorlar. Dillerinin, dinlerinin, ırklarının devamını istiyorlar bunu bizlerde isteriz rabbim hiç kimseye evlat acısı yaşatmasın onlara da yaşatmasın.²⁸¹

²⁷⁶ Katılımcı 24, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

²⁷⁷ Katılımcı 10, Yüz yüze görüşme, 03.01.2020.

²⁷⁸ Katılımcı 21, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

²⁷⁹ Katılımcı 2, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

²⁸⁰ Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

²⁸¹ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

4.1.6. Empati

Empati genel anlamda bir nesnenin ilgi dünyasına alınmasını ifade etmektedir. Yani nesneyi kendi içinde hissetmektir.²⁸² TDK'ye baktığımızda ise “Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme” şeklinde tanımlanmaktadır.²⁸³ Çalışmamızda katılımcılar göçmenlere bakışlarını etkileyen bir faktör olarak duygudaşlığı işaret etmektedirler. Göçmenlerin yaşadıkları zor durumda kendilerinin de olabileceğini düşünerek bu doğrultuda tutum belirledikleri ifade edilmiştir.

Ben böyle Urfa'da olmak için can attıklarını da düşünmüyorum açıkçası. Hepsi evine dönmek istiyor düşüncem bu ama dönemeyenler var çünkü ortada bir ev yok, ortada para yok bu anlamda böyle düşününce günün birinde bizde böyle olabilirdik veya olabiliriz diye düşününce empati kurunca insan ister istemez bir yaklaşma oluyor, bir yakınlık oluyor.²⁸⁴

Her zaman empati kurmalıyız, onların yerinde bizde olabilirdik bir Müslüman ülkeye gittiğimiz zaman bize onlar Türkler geldi, ha şimdi Araplar geldi Suriyeliler geldi diyoruz, biri Türkler geldi dediğini düşünmemiz lazım ben o görüşeyim yani.²⁸⁵

Yani çok zor acaba biz onların yerinde olsaydık ne yapardık düşünsene? Siz bir ülkede yaşıyorsunuz, sizin başınız gidiyor sizi birtakım rejim güçleri hiç acımadan merhamet göstermeden çoluğunuza çocuğunuza ne bileyim evinize barkınıza hiç acımadan vuruluyorsunuz.²⁸⁶

4.1.7. Göçmenlerin Tutumlarına Göre Tutum Belirlemek

Sosyal hayatta karşılaşılan durumlar, bireylerin olaylara bakış açısını önemli bir boyutta etkilemektedir. Göçmenler de sonradan dâhil oldukları toplumun üyeleri tarafından incelenmekte ve toplum içerisinde sergiledikleri davranışlar neticesinde karşılarındaki insanlar onlara karşı bir tutum geliştirmektedir. Bazen bu geliştirilen tutumlar bir bireyin sergilediği bir fiilin, onun üyesi olduğu bütün topluma mal edilmesiyle bütün topluma yönelik olabilmektedir. Bu tutumlar olumlu ve olumsuz şekilde olabilmektedir. Bunu belirleyen durum ise tamamen bireyin karşılaştığı olay ve bu olaya bakışıyla ilgili olabilmektedir.

Bilmiyorum duydunuz mu? Sonra Suriyeliler buraya gelip insanın kanına da gidiyor, senin askerin orada şehit oluyor, kanı dökülüyor, Suriyeliler Urfa'da gece kulübü açmaya çalıştılar,

²⁸² Jung, Carl Gustav, Analitik Psikoloji Sözlüğü, (çev. Nur Nirven), (1. Baskı), Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 38.

²⁸³ Türkçe Sözlük, (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s.729.

²⁸⁴ Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²⁸⁵ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁸⁶ Katılımcı 7, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

belediyenin o tarafta meyhaneleri, pavyonları var, her parkta bahçede şimdi biraz daha azaldı da nargile tütürürler. Bu biraz daha dokunuyor insana.²⁸⁷

Hani kendi içlerinde bile birbirine yardıma koşmayan insanlara ya da bu benim gözlemim yanılıyor da olabilirim, bizim bu kadar sahip çıkmamız bizim bu kadar kendi vatandaşımızı ikinci plana atacak bir şey yapmamız doğru muydu sorusunu soruyorum. Bunlar bence benim tamamen süreç içerisinde düşüncemi değiştirdi yani.²⁸⁸

Mesela mülteci kamplarına eşyalar battaniye götürüyoruz, erzak götürüyoruz, giyecek götürürüz, ihtiyacı olan şeyler, onların bize söyledikleri makyaj malzemesi yok mu? Sen orada bir çadırdaki kalıyorsun makyaj malzemesi neden nasıl bir düşünce içerisinde.²⁸⁹

Katılımcıların bir kısmı ise temaslar neticesinde olumlu tutumlar geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Komşuluk ilişkileri yoluyla daha yakın ilişkiler kurulmakta ve bu ilişkiler sayesinde göçmenleri tanıma imkânına kavuşulmaktadır. Bu tanıma aracı olmaksızın hikâyelerini bizzat kendi ağızlarından dinlemeye imkân sunması sebebiyle tutumları etkilemede oldukça önemli bir etken olabilmektedir.

Birkaç komşumuz vardı böyle bulunduğum mahallede onlarla gidip gelmeye başladık hatta böyle belli bir düzeyde olan Arapça seviyemi biraz daha arttırmış oldum onların vesilesiyle.²⁹⁰

...Yani o günden bugüne değişim çok açıkçası Suriyeliler gözünden de çok Urfalılar gözünden de çok. Niye, artık alışıldı istesen de, istemesen de bir insan istese de istemese de artık alışıyor yani kanaksıyor. Hatta çoğu insan artık acımaya başlıyor, önyargısını kırıyor çünkü komşuluk yapıyor, çünkü hayat hikâyelerini dinliyor belki onların oradaki hayattan da dinliyor.²⁹¹

4.1.8. Yapay Sınır

Türkiye-Suriye sınırına sosyal coğrafya açısından bakılacak olursa bu sınırın siyasi ve yapay bir sınır olduğu görülecektir. Çünkü birçok bölgede köyler, kasabalar ve hatta şehirler bile ikiye bölünmüştür. Bu bölünme neticesinde sınırın güneyinde kalan bölgeler Suriye sınırları içine, kuzeyinde kalan bölgeler ise Türkiye sınırları içine dâhil edilmiştir. Ancak bu bölüştürme neticesinde sadece toprakların bölünmesi amaçlanmamıştır aynı zamanda insanlar arasındaki ilişkilerin de bölünmesi amaçlanmıştır. Fakat uzun yıllardır yürütülen komşuluk ve hatta akrabalık ilişkileri bu sınırın çekilmesiyle kesilmemiştir. İnsanlar sınır belirlendikten sonra da ilişkilerini sürdürmeye devam etmiştir. Bu belirlenen sınır 1959 yılında tel örgü ve mayınlarla daha da belirgin bir hale getirilmek istenmiştir. Ancak bu durumlar da ilişkilerin kesilmesini sağlayamamıştır. Bir tarafta olan taziye için diğer tarafta da taziye çadırları kurularak

²⁸⁷ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

²⁸⁸ Katılımcı 30, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

²⁸⁹ Katılımcı 16, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²⁹⁰ Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

²⁹¹ Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

aynı acıya ortak olunmaya devam edilmiş. Aynı şekilde sevinçler de ortak bir şekilde yaşanmıştır.²⁹²

Yukarıda aktarılan durumların katılımcıların söylemlerinde de büyük bir yer aldığı görülmektedir. İlişkilerin Suriye'deki savaşın patlak verdiği dönemlere kadar devam ettiği, akrabalık ilişkilerinin devam ettiği ve hatta kız alıp vermek suretiyle sürdürülmeye çalışıldığı ifade edilmektedir. Bu sebeple gelen göçmenlerin zaten yabancı olmadıklarını ifade ederek bakışlarını şekillendiren önemli bir unsurun da göçmenleri kendilerinden biri olarak görmelerini sağlayan bu tarihsel arka plan olduğunu ifade etmişlerdir.

Suriye'nin kuzeyi ile Urfa'nın ya da şuan ki Türkiye'nin kuzey Suriye Güney Türkiye günümüzde bile öz amca çocukları olup bir köy telin öbür tarafında kalıyor, yani güneyinde kalıyor. Bir köy telin kuzeyinde kalıyor bazı köylere baktığımız zaman güneyde kalan köy eskiden varmış merkez orasıymış şimdi bu tarafta tarlalar kaldığı için bu tarafta da bir köy inşa edilmiş.²⁹³

Sınırlar çizilmiş, ayrıştırılmış ama millet olarak aynı. Sınır çizildikten sonra bir kardeş o tarafta kalmış diğer kardeş bu tarafta kalmış. Baba burada kalmış oğul orada kalmış veya işte diğer akrabalar hala akrabalık kültürü devam ediyor.²⁹⁴

Katılımcı 18 ve Katılımcı 20 ise bu yapay sınıra kendi hikayelerinden örnek vererek açıklama getirmeye çalışmışlardır. Katılımcı 18 kendisinin de aslında Suriye kökenli olduğunu ifade ederken Katılımcı 20 ise Suriye'de akrabalarının olduğunu bu göç sürecinde öğrendiğini ifade etmiştir.

İlk başta çok ağır etkiledi ama ne kadar olursa olsun farklı görsek de ondan farklı gelmedi bizlere. Çünkü sınır çizilmeden önce onlar zaten bizdi bizlerin birçoğunun kökü oradan gelmedir. Urfa'nın yarısından fazlası buna ben dâhil olmak üzere sınır çizildikten sonra bizler Türkiye'de yaşamaya başladık. Bayramlarda olsun, bayram dışı olsun, düğünlerimizde derneklerimizde, taziyelerimiz de bizler zaten bir aradaydık.²⁹⁵

Şimdi Urfa Suriye birbirine yakın sınır kapısı zaten çok Arap kökenli var, orada da çok Arap var bunlar bir birini çok tanıyorlar. Yani bunun akrabası da benim bile akrabam çıktı yani geldi burada aynı aşiretten aynı şeyden ha kültür biraz farklı bizim kültürümüz işte biz sürekli çalışma koşturma onların kültürleri biraz daha farklı.²⁹⁶

²⁹² Benek, Sedat, "Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı" Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2016/15(1), ss. 171-192.

²⁹³ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

²⁹⁴ Katılımcı 1, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

²⁹⁵ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

²⁹⁶ Katılımcı 20, Yüz yüze görüşme, 19.02.2020.

4.1.9. ‘Misafir’ Olarak Sığınmacı: “Misafirliğin Kısa Olanı Makbuldür.”

Misafir kavramı Arapçada “yolcu” anlamına gelmektedir. Türkçede ise karşılığı konuk kavramıdır.²⁹⁷ TDK’na baktığımızda misafiri “bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse” olarak tanımlamaktadır.²⁹⁸ Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere misafir kalıcı değildir. Bu sebeple de misafirin misafirliğe gittiği yerde var olan düzene uyması beklenmektedir. Bu sayede de gelen misafir ve ev sahibi arasında bir ilişki oluşmaktadır.²⁹⁹

YUKK’un 91. Maddesi kapsamında Suriyeli Sığınmacılara “geçici koruma” statüsü verilmiştir.³⁰⁰ Ancak Türkiye’nin resmi makamlarının Suriyelilere yaklaşımı genellikle “misafirlik” kavramı çerçevesinde olmaktadır. Bu doğrultuda toplumun da Suriyelilere bakışı “misafirlik” çerçevesinde şekillenmiştir. Ancak bu durum Suriyelilere olumlu bir bakış açısı getirmenin yanında bir “sınır belirleme”, “geçicilik” gibi durumları da içinde barındırmaktadır.³⁰¹

Katılımcıların çoğunluğu Suriyelileri misafir olarak tanımlamaktadırlar. Bu tanımlamada kendi ev sahipliğini de vurgulamaktadır. Ve ilk geldikleri dönemlerde Suriyelilere yapılan ev sahipliğini dini motiflerle de desteklemektedirler.

Diyorum ya size onlar muhacir Allah’ın bize gönderdiği misafirler. En iyi şekilde onları ağırlayıp yeri geldiği zaman kendi istekleriyle. Ne zaman giderlerse memleketlerine uğurlamamız lazım.³⁰²

O ensar muhacir ilişkisi işte ilk gelen o sıcak dalga insanların duygusal olaya yaklaşp birçok böyle uzun vadeli bir hesap kitap yapmadan ya işte kardeşlerimizdir geldiler, insanlar birlikte yaşarız, bunlar da birkaç gün sonra misafirler dönerler bu vesileyle bizde onarlar muhacir biz Ensar ilişkimizi yerine getirmiş oluruz.³⁰³

²⁹⁷ Çağrııcı, Mustafa, “ Misafir” TDV İslam Ansiklopedisi c.30, (ed. Komisyon), (1. Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2005, ss.171-172.

²⁹⁸ Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK), “Misafir” (13 Mayıs 2020).

²⁹⁹ Gökçen, Ahmet, Ejder Ulutaş, “ Toplumsal Bir Tip: Misafir” Adam Akademi Dergisi, 2018/1 (9), ss. 115-138.

³⁰⁰ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.pdf>

³⁰¹ Erdoğan, Mehmet Murat, Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum, (1. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015, s. 182.

³⁰² Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁰³ Katılımcı 10, Yüz yüze görüşme, 03.01.2020.

Misafirin, misafir olarak gittiği yerdeki kurallara uyması gerektiği de ifade edilmektedir. Bu kurallara uyulması durumunda herhangi bir sorunun çıkmayacağı ve kuralların gelen Suriyelilere anlatılması gerektiği düşünülüyor.

Belki de en azından ülkemizin bir yaşam standardı var. Belli kurallar var, Suriye'de kural olmayabilir ya da farklı ülkede olmayabilir ama ev sahibi biz olduğumuza göre bizim evimizin belli başlı kuralları vardır.³⁰⁴

Hatta biz normalde yardım yaptığımız aileleri de uyarıyoruz. Yani bizim kültürümüze uymaya çalışın burada misafirsiniz.³⁰⁵

Kendini ev sahibi olarak tanımladıktan sonra yapılanları gözden geçirme durumu ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple katılımcıların söylemlerinde çok sık bir şekilde “misafirperverlik” vurgusuna rastlanmaktadır. Bu vurgunun temeline inildiğinde, Türk kültüründeki insan sevgisi ve insana verilen değere varılmaktadır. Bu değer beraberinde getirdiği vermenin, fedakarlığın ve paylaşmanın güzel bir örneği olan Türk misafirperverliği sosyal hayatın her alanını kaplamıştır.³⁰⁶ Türk Kültüründe var olan bu güzel örnek çalışmamız kapsamındaki Şanlıurfa’da gerçekleştirilen görüşmelerde de gözlemlenmiştir. Katılımcıların sıklıkla ifade ettikleri her zorluğa rağmen fedakarlıklara devam etme durumu, kültürel aidiyetlerde var olan misafirperverlik olgusunun bir yansımasıdır.

Şimdi bu insanlar tabii gelince ilk başta Şanlıurfa halkımız çok büyük bir misafirperverlik gösterdi, öyle olaylara şahit olduk ki insanlar gece geliyor, gündüz geliyor, kimisi onları evine alıyor, kimisi evdeki yorganı battaniyeyi, döşeği, yiyeceği elbiseyi onlarla paylaşıyor. Böyle müthiş bir yakınlık.³⁰⁷

Urfa'da misafirperverliğimizden dolayı çok zorlansak da biz bunun altından kalkabildik elhamdülillah.³⁰⁸

Urfalılar bugüne kadar bu kadar kalabalığa rağmen, bu kadar dezavantaja rağmen yine de misafirperverliğini yapmışlar bu insanlara sahip çıkmışlar.³⁰⁹

Misafirlik, geçiciliği tanımlanmasında barındırmaktadır. Bu geçiciliğin bozulması durumunda da Suriyelilere bakış açısında değişimler olmaya başlamaktadır. Atasözlerinden de örnekler verilerek bu sürenin uzamasından duyulan rahatsızlıklar ifade edilmektedir. Ve artık misafirlik durumunun ortadan kalktığı ifade edilmektedir.

³⁰⁴ Katılımcı 1, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

³⁰⁵ Katılımcı 20, Yüz yüze görüşme, 19.02.2020.

³⁰⁶ Şimşek, Esmâ, “Türk Halk Anlatılarında Misafirperverlik Olgusu ve Psiko-Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi” Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 2014/2 (4): ss.67-83.

³⁰⁷ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

³⁰⁸ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

³⁰⁹ Katılımcı 1, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

Ve katılımcıların söylemlerinde zaman içerisinde olumsuz yönde değiştiği, misafirlik algısının etkisini kaybettiği gözlemlenebilmektedir.

Hani misafirdir gelir yarın öbür gün savaş biter tutsan da kalmaz evine gider. Tabii bu misafirlik uzadı mülteciler kaldı.³¹⁰

İlk etapta herkes hem devlet hem insanlar çok hoşgörülü bir şekilde misafirperverce bu insanlara kapılarını açtılar ama geçici olacağı düşünülüyordu. Yani bir ay, iki ay, maksimum 3 ay ya da bir yıl ama bir süre sonra o insanlar misafir olarak baktığımız insanlar artık burada kalıcı olmaya başladılar.³¹¹

Misafirliğin kısa olanı makbuldür başka da bir şey demiyorum.³¹²

4.1.10. Misafirliğin Sonu: “Dönüş”

Misafirlik kavramı söz konusu olduğunda Türk kültüründeki konukseverliğin önemini göz ardı etmek mümkün değildir. Konuk severliğin tarihsel arka planına bakıldığında Türk kültürünün önemli öğelerinden biri olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin İbn-i Fadlan'ın Seyahatnamesini incelediğimizde Türk kültüründe konukseverliğin geçmişte de oldukça önemli bir konuma sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ancak her misafirliğin bir sonu olmaktadır ya da bir sonu olması arzu edilmektedir. Katılımcıların bir kısmı da göçmenlerin misafir olarak görülmesi sebebiyle bu misafirliğin bir gün bitmesini arzu etmektedirler. Bir gün bu misafirliğin sonlanması ve böylece Suriyelilerin kendi ülkelerine dönmeleri temenni edilmektedir. Ancak bu dönüş arzusu aynı zamanda Suriye'deki karışıklığın ortadan kalkması temennisini de içinde barındırmaktadır. Göçmenlerin her ne olursa olsun gitmesi şeklinde ortaya çıkan bir istek değildir.

Büyük temennim bunların ülkesindeki savaş bitsin bunlar kendi vatanlarına dönsün, eski yaşamlarına dönsünler kendi kültürleriyle, kendi dilleriyle kendi öğretileriyle dünyada ne kadar yaşayacaklarsa yaşasınlar hayat bir şekilde onlar için güzel dönsün.³¹³

Allah'ın izniyle temennimiz bu bölgelere bir an önce huzur gelmesidir. O insanların da tekrardan işte vatanlarına dönüp işlerine, güçlerine neyse geleceklerine hayırlı bir adım atmaları duamızdır inşallah.³¹⁴

İnşallah şu olur güvenli bölge oluşur, inşallah ayarlanır da gitmek isteyenler süreç içerisinde giderler, yani ben çok büyük bir imtihandan geçildiğini düşünüyorum. Biz elimizden geleni

³¹⁰ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

³¹¹ Katılımcı 17, Yüz yüze görüşme, 21.02.2020.

³¹² Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³¹³ Katılımcı 8, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

³¹⁴ Katılımcı 4, Yüz yüze görüşme, 22.02.2020.

yapıyoruz, yapmaya da devam edeceğiz rabbim hiç kimseye yaşatmasın, inşallah huzur içerisinde yaşarsınız.³¹⁵

Katılımcıların bir kısmı ise göçmenlerin gidip gitmemeye kendilerinin karar vereceğini, her iki durumu da olumlu karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca göçmenlerin 2011 yılından beri Şanlıurfa’da kaldıkları göz önünde bulundurulduğunda bu süreç içerisinde belli bir düzen kurdukları gözlemlenmektedir. Bu düzeni bırakıp tekrar dönecekleri düşünülmemektedir.

Bunu Suriyelilerin kendisi bilir yani kalabilirler gidebilirler tercih onların. Yani kalması da gitmesi de beni çok ırgalamaz ben olsam savaş biterse giderdim memleketimdir.³¹⁶

Bura da iş kuran insanlar var buraya almış insanlar var ve oradaki evleri, şehirleri bıraktıkları köyleri, kasabaları yerle bir olmuş bu insanlar gider mi, gitmeyecek yani bir şekilde yaşamını nasıl idame ettiriyorsa o şekilde devam ettirecek ve bizim bunu anlayıp buna alışmamız gerektiğine inanıyorum.³¹⁷

4.2. Öteki: “Biz” Ve “Onlar”

İnsanlar tarih boyunca topluluk olarak yaşamışlardır. Tarihin ne kadar eski dönemlerini incelersek inceleyelim, daima insanların birlikte yaşadıkları gözlemlenecektir. İnsanlar yalnız bir yaşam sürmekten ziyade bir arada yaşayan zümreler halinde varlık göstermektedirler. Ancak bu ifadelerden bireyin yalnız yaşamayı sevmediği gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. İnsan yalnız yaşamayı sevebilir fakat daima toplumun diğer üyeleriyle bir ilişki içerisinde.³¹⁸ Yalnız kalma isteği bireylerde zaman zaman görülebilecek bir arzu iken, ağırlıklı olarak görülen duygu bir topluluğun üyesi olabilmektir. Bu istek insanın fitratında var olan toplumsal bir varlık olmasından gelmektedir.

İnsanın temel ihtiyacı olan bir arada yaşamaya ulaştıracak ve insanı yalnızlıktan kurtaracak olan şey ise, bir grubun katılımcısı olabilmektir. İnsanları yalnızlıktan kurtaracak olan grupların doğması için ise bir takım sebepler gerekmektedir. Bu sebepler “düşünsel, mekânsal, görevsel, sosyo-ekonomik, etnik köken vb.” bir takım ortaklıklar olabileceği gibi “birbirlerini tamamlayıcı bireyler arasındaki yakınlaşma” da

³¹⁵ Katılımcı 11, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

³¹⁶ Katılımcı 15, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

³¹⁷ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

³¹⁸ Freyer, Hans, Din Sosyolojisi, (çev. Turgut Kalpsüz), (1. Baskı), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2013, s.20.

olabilmektedir.³¹⁹Daha genel anlamda sosyal grup kavramına bakacak olursak, “insanların birikmeleri ve birleşmeleri” anlamına gelmektedir.³²⁰ Ancak bu birlikteliklerin her çeşidi sosyal grup oluşturmamaktadır. Geçici birikmelerin yanı sıra sosyal kategorilerde bu kavramsallaştırmanın tanımları dışında kalmaktadır.³²¹ İnsanların birleşmeleriyle, bir araya gelmeleriyle oluşturdukları sosyal gruplar, yukarıda ifade edildiği şekliyle olmaktadır. Yani gelişigüzel birlikteliklerden ziyade altta yatan birtakım sebepler neticesinde olmaktadır. Bu sebepler neticesinde birleşen insanlar ise sosyal grupları oluşturmaktadır.

Toplumsal yapının temel parçası olan sosyal gruplar, normatif değerler etrafında şekillenmenin yanı sıra ortak bilgi, değer, referans, yönelim ve duygusal yakınlık gibi faktörlerin etkisiyle de oluşmaktadır. Her birey bir grup içerisinde dünyaya gelmektedir. Bu grup içerisinde aidiyet, ritüel ve ortak davranışlar geliştirir.³²² Bütün bunlardan hareketle sosyal grubu kısaca tanımlayacak olursak, “karşılıklı ilişkide bulunan insanlar” denilebilir.³²³ Bu karşılıklı ilişkilerin temelinde var olan ortak payda sayesinde insanların bir bağ geliştirdiği söylenebilir. Bu bağ neticesinde ise ait olunan gruba olumlu tutum ve davranışlar beslenebilmektedir. Bu doğrultuda bir ayırım yapılacak olursa ait olunan grup ve bunun dışında kalan grup şeklinde bir ayırma gidilebilir.

İnsanlar arasındaki bölünmelerin algılanmasını sağlayan farklı tutum ve davranışların kategorilendirilmesinde yardımcı olan en önemli ayırım, “Biz” ve “Onlar” şeklinde yapılan ayırımdır. Bu ayırım, ötekilerle ilişkilerde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu ayırım “yalnızca iki insan grubunu değil, tümüyle farklı iki tutum arasındaki duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrımı temsil eder.”³²⁴ Bu, içerisinde “Biz” aidiyetlerimizle bağlı olduğumuz gruptur. Bu grup içerisindeki üyeler birbirleriyle ortak tutum ve referanslar geliştirmektedirler. Daha net bir ifade ile bu grup içerisinde birey kendisini evinde hissetmektedir. Diğer bir grup olan “Onlar” ise, “Biz” in tersine bireyin hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı ve ait olmayı istemediği grubu anlatmaktadır. Bu sebeple

³¹⁹ Tolan, Barlas, Sosyoloji, (1. Baskı), Adım Yayınları, Ankara 1993, ss. 399-400.

³²⁰ Günay, Ünver, Din Sosyolojisi, (12. Baskı), İnsan Yayınları, İstanbul 2017, s. 25.

³²¹ Günay, Din Sosyolojisi, s. 25.

³²² Subaşı, Necdet, Din Sosyolojisi, (1. Baskı), Dem Yayınları, İstanbul 2014, ss. 112-113.

³²³ Fichter, Joseph, Sosyoloji Nedir, (çev. Nilgün Çelebi), (1. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2012, s.61.

³²⁴ Bauman, Zygmunt, Sosyolojik Düşünmek, (çev. Ahmet Akın Pilgir), (17. Baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2018, ss.49.

“Onlar” grubunda yapılan şeyler “Biz” grubunun üyeleri için bir belirsizlik barındırmaktadır. Bu bilgi eksikliği, sergilenen davranışların algılanmasını ve anlamlandırılmasını zorlaştırdığı gibi, ileride sergilenecek davranışların tahmin edilebilmesini de güç hale getirmektedir.³²⁵ Bireyin ait olduğu grup hakkında daha fazla bilgiye sahip olması kabul edilebilir. Böylece aidiyet bağıyla bağlı olduğu grup belirsizlik barındırmamakta ve bireyin bu grubu daha doğru algılayabileceği düşünülebilir.

Sosyolojide bazen bu ayrımın bir kanadını teşkil eden “Biz” iç grup olarak, “Onlar” ise dış grup olarak tanımlanmaktadır.³²⁶ Bu ayrım ise beraberinde kalıpyargı ve önyargıyı getirmektedir. Bu durumda bireyin karşıdaki grupla arasına en basitinden bir mesafe koyma yolunu seçmesine sebep olmaktadır.³²⁷ Önyargı ve kalıpyargı kavramları genel itibarıyla birbirlerine karıştırılan kavramlardır. Bu iki kavramı birbirinden ayırmak amacıyla tanımlayacak olursak; Önyargı, temelini doğru olmayan genellemelerin oluşturduğu bir antipati iken; kalıpyargı, bu antipatinin meşrulaştırılmasına zemin hazırlayan inançlardır.³²⁸

Her ne kadar “Biz” ve “Onlar” ayrımı birbirlerine zıt tutumları barındırsalar da, birbirlerinden ayrı düşünülemez ve daima birbirini tamamlarlar. Çünkü “Biz” ve “Onlar” bütün temellendirmelerini zıtlarıyla inşa etmektedirler. Bu zıtlıklar ancak karşılıklı ilişki yani çatışma içerisinde anlam kazanmaktadır.³²⁹ Amin Maalouf’un ifadelerinde de “Biz”i tanımlamamızı sağlayan temel faktörün öteki olduğu görülmektedir. Maalouf “Biz”in kendini tanımlamasında geçmişten gelen, sahip olunan miraslardan ziyade öteki üzerinden tanımlamanın ön plana çıktığını ifade etmektedir.³³⁰

Bütün bunlar ışığında Suriye’de 2011 yılında çıkan iç savaş sebebiyle ülkemize göç etmek zorunda kalan “Suriyeliler” yerel halk tarafından bir “öteki”, “onlar” olarak tanımlanmaktadır. Aynı şekilde yerel halkın yerelliğini temellendirmesini sağlayan yani

³²⁵ Bauman, Sosyolojik Düşünmek, ss.61-62.

³²⁶ Bauman, Sosyolojik Düşünmek, ss.63-65.

³²⁷ Yardım, Müşerref, “ İç Grup (Biz) ve Dış Grup (Onlar) Bağlamında Fransız İntelligentsia Örneği”, Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2016, ss. 333-350.

³²⁸ Gezici Yalçın, Meral, Göç Psikolojisi, (1. Baskı), Pharmakon Yayınları, Ankara 2017, s 112.

³²⁹ Bauman, Sosyolojik Düşünmek, ss.63-65.

³³⁰ Maalouf, Amin, Ölümçül Kimlikler, (çev. Aysel Bora), (48. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019, s. 87.

“Biz” i tanımlamasını sağlayan da Suriyeliler yani “Onlar” dır. Katılımcıların söylemleri incelendiğinde 2011’den bu yana Suriyeliler Şanlıurfa’da yaşamasına rağmen “onlar” olarak görülmeye devam etmektedir. “Onlar” olarak tanımlanan Suriyelilerden önce “Biz” olarak tanımladıkları, kendilerinin haklarının korunması gerektiği katılımcıların ifadelerinde ön plana çıkmaktadır.

Yani ülkemizin bizim göç politikası anlamında ciddi noktada bir önlem alınması gerekiyor. Yani bunları ülkeye alıp da bakayım falan filan diye bir politika değil almamak konusunda. Çünkü bizim ülkemizin de ihtiyacı var. Yani ben bu ülkenin bir vatandaşı olarak önce kendi halkımı düşünürüm. Şahsen önce kendim gelirim. Çünkü daimi olarak bu ülkede yaşayacak olan benim. Bu ülkenin başına Allah korusun bir iş gelirse savunacak olan da benim.³³¹

Okulların mesela benim kardeşim normalde sabah öğlen gitmesi gerekiyordu ama onlar geldiği için öğleden sonra kontenjanlar onlara ayrılıyor. Biz kardeşimle sabah gitmek zorunda eğitimlerini düzgün alamamalarına sebep oldular.³³²

İşte bu da dediğim gibi şundan kaynaklanan bir süreç oldu, biz yani öncelik biz o olamaz, biz şuan kendi vatandaşı biz işte Türkiye’de yaşıyoruz ve Türkiye’nin vatandaşı biziz, önceliğimiz biz bu düşünce yapısından dolayı da ciddi anlamda bir değişim oldu.³³³

Öteki olarak tanımlamanın doğurduğu bir durum olarak karşı grubun davranışlarından rahatsızlık duyulması da söylemlerde yer almaktadır. Katılımcılar Suriyelilerin çeşitli davranışlarından rahatsızlık duyduklarını ve bu davranışlarını değiştirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu değişimin kıstası olarak da “Biz” grubunun davranışlarının oluşturulduğu gözlemlenmektedir.

Yani onların rahat yaşamı çok buradakilerin bir kale almadılar, bir ciddiye almadılar. Yani kendimizi bunlara göre bir şekillendirelim ya da bunlara göre bir dizayn edelim, kendimizi bunlara göre kamufle edelim, onlar gibi giyinelim, onlar gibi davranalım hani toplumun içinde eriyelim den ziyade onlar da kendi şehrin belli bölgelerinde gettolaşarak bir arada yaşayarak kültürlerine hakim oldular. Ve kültürü buraya dayattılar.³³⁴

Bunlar bu konuda biraz kendilerine çekidüzen verirlerse daha iyi olur. Sonuçta bunlar savaştan kaçıp gelmişler, ülkelerini terk etmişler, Urfalılar bunlara sahip çıkmış evlerini paylaşmış.³³⁵

Onlara da aynı şekilde Türkiye’de yapması gerektiğini, davranışlarının nasıl sergilenmesi gerektiğini açıklarsa onlar da inanıyorum ki kendilerine çekidüzen verirler.³³⁶

Yukarıda “Biz” grubunun üyelerinin “Onlar” hakkında yeterli düzeyde bir bilgiye sahip olmadığını ifade etmiştik. Bu bilgi eksikliği ise beraberinde bazı önyargı ve kalıp yargıları getirmektedir. Çalışmamızda katılımcılar bir bilgi eksiklikleri olduğunu ifade

³³¹ Katılımcı 2, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

³³² Katılımcı 6, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³³³ Katılımcı 9, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

³³⁴ Katılımcı 10, Yüz yüze görüşme, 03.01.2020.

³³⁵ Katılımcı 8, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

³³⁶ Katılımcı 3, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

etmelerine rağmen çeşitli sebeplerle Suriyelilere karşı bir ön yargı olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu durumun sadece ön yargı olarak tanımlanması bir takım eksiklikleri içinde barındıracaktır. Çünkü katılımcıların ifadeleri incelendiğinde bazı gelecek kaygılarını da barındırdığı gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra çeşitli sosyal haklardan faydalanamadıklarını düşünmenin verdiği endişe de bu bakış açısının etkileyen faktörler arasında sayılabilir.

Burada ayrıca değinilmesi gereken bir husus ise Türkiye ve AB tarafından yapılan yardımlar konusudur. 2011 yılında savaşın başlamasıyla Türkiye'ye adımı atan ilk Suriyeli ile birlikte Türkiye'nin yardım faaliyetleri başlamıştır. Bu yardımlar alt yapı, kamp, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi çok geniş alanları kapsamaktadır. Türkiye tarafından 2011'de başlatılan bu faaliyetlere AB'nin desteği 2016 yılında başlamıştır. AB'nin 2016 yılından sonra başlattığı yardımlarda ise Türkiye'ye proje sunma şartı getirilmiştir. Yani Türkiye tarafından gerçekleştirilen projeler AB'ye sunulmakta ve AB bu doğrultuda destek sağlamaktadır. Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİCTES), Göçmen Sağlığı Merkezleri Projesi (SIHHAT), Kayıtlı İstihdama Geçiş Programı (KİGEP) vb. projeler AB tarafından desteklenen projelere örnek olarak verilebilir.³³⁷ Özellikle sıklıkla rastlanılan bir diğer söylem olarak Türkiye'nin Suriyelilere maaş verdiği şeklindeki ifadeye de açıklık getirilecek olursa, Sosyal Uyum Yardımı (SUY) projesi kapsamında AB tarafından Kızılay Kart aracılığıyla Suriyelilere 120 liralık bir yardım yapılmaktadır.³³⁸ Bunlardan anlaşılacağı üzere 2016 yılına kadar Türkiye'ye gelen göçmenlere yardım konusunda AB'den herhangi bir destek almamıştır. Ancak 2016 yılından itibaren çeşitli projeler kapsamında AB tarafından yardımlar gelmiştir.

Çünkü hala Suriyeli öğrencilerin sınavsız girdiği, onların işte bizim öğrencilerin yerini aldığı, paranın hani Avrupa'dan değil de onlara verildiği, bizim dezavantajlı grupların devlet tarafından desteklenmediği gibi böyle bir kamuoyunda algı var. İşte hastanelerde onlarla aynı sırada olduğumuz o kalabalıkta beklediğinizden bunlar olmasaydı, biz sağlık hizmetinden daha iyi faydalanırdık meselesi de halkı rahatsız ediyor.³³⁹

Yani ben hani bu açıdan mesela bazen şunu diyorlar ya işte sağlık sektörüne gidiyoruz hastaneye gidiyoruz, işte onlar bizden önce sıradalar onlar bedavalar ben böyle bir şey yaşamadım gözlemedim. Hani onlar işte daha çok maaş alıyorlar ya da işte hastaneye

³³⁷ Mülteciler Derneği, “Avrupa Birliğinin Suriyeliler İçin Türkiye'ye Ödediği Para” (Erişim 22 Ekim 2020).

³³⁸ Mülteciler Derneği, “Suriyeliler Devletten Maaş Alıyor mu?” (Erişim 22 Ekim 2020).

³³⁹ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

gittiğimiz zaman sırada onlar bizden daha önce öncelikli böyle bir durumla ben karşılaşmadım. Bireysel olarak karşılaşanlar varmış bilmiyorum ben bireysel olarak bunu yaşamadım.³⁴⁰

İşte devlet Suriyelilere bu kadar para veriyor vesaire ki bundan kısa bir zaman öncesine kadar biz de öyle biliyorduk, nereden bilelim fondan onlara ayrı para geliyor. Gerçi bu da muallakta devlet tam olarak bir açıklama yapmıyor.³⁴¹

Bizler okula üniversiteye girebilmek için bir takım aşamalardan geçip girmekteyiz, lakin onlar sınavsız gidebiliyorlar ya da bir hastaneye gittiğimizde bir tedavi olduğumuza ve bunun karşılığında bir ücret ödediğimiz de onların hiç sıfır masrafsız ihtiyaçları karşılanıyor.³⁴²

Öteki olarak görmenin beraberinde getirdiği diğer bir durum ise “Onlar” grubunun yaptığı bir davranışın bütün gruba mal edilmesidir. Katılımcılar bireysel tecrübelerinden yola çıkarak bir Suriyelinin sergilemiş olduğu bir davranışı “Onlar” grubu altında tanımladığı bütün Suriyelilere mal ederek grubun tamamını sorumlu tutmaktadır.

Mesela mülteci kamplarına eşyalar battaniye götürüyoruz, erzak götürüyoruz, giyecek götürürüz, ihtiyacı olan şeyler, onların bize söyledikleri makyaj malzemesi yok mu, sen orada bir çadırdaki kalıyorsun makyaj malzemesi neden nasıl bir düşünce içerisinde.³⁴³

Hatta bizim mahallede rast geldiğimizde olayı da anlatabilirim size, evin ikinci katında kadın balkondan balkona açılan pencere olur ya çocuğunu oradan korkutmak istiyor. Çocuğunu alıp böyle balkondan baş aşağı silkeliyor çocuğu şey yapıyor yani çocuk bağıyor, tamam yapmayacağım gibi bir şey söylüyor belli ki hani direniyor çocuk, öyle çocuğun yani psikolojisi ne yaşadığı, hiçbir şey umurunda değil. Sadece kendi çıkarları adına yaşıyorlar en azından kadınların o şekilde olduğunu düşünüyorum, erkeklerin de şöyle çok rahata düşkünler.³⁴⁴

Onun dışında, Suriyelilerin burada kalmaktan pek memnun olduğunu söyleyemem. Çünkü onlar da hani görüyoruz geçen haberlerde gördük sınırı geçmiş, biz mi size dedik gelin bizi kurtarın. Siz kendiniz için gelip kurtardınız. Şimdi sen bu Suriyeli gelip böyle söyleyince zannediyorsun ki yanındaki Suriyelide öyle düşünüyor. Gel de bu Suriyeliyi sev kardeşim. Sevilir mi?³⁴⁵

Katılımcı 13 ise gelen göçmenler içerisinde onaylanmayacak davranışları sergileyenlerin olduğunu ancak bundan tüm göçmenlerin sorumlu tutulmasının hatalı bir tutum olduğunu belirtmiştir. Fakat buna rağmen bu tür genellemelerin yapıldığına da aşağıdaki ifadelerinde yer vermiştir.

Tabii içlerinde gelen Suriyeliler anarşist taşkınlık yapanlar vardı, halen var her ne kadar birisi diğerini hiç tanımasa da şehirleri bile oradaki hayatları bile birbirlerine uzak olsalar da sonuçta hepsi Suriyeli adı altında görülmeye başlandı.³⁴⁶

³⁴⁰ Katılımcı 9, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

³⁴¹ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁴² Katılımcı 7, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁴³ Katılımcı 16, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

³⁴⁴ Katılımcı 6, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁴⁵ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁴⁶ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

Öteki olarak algılama durumu katılımcıların bakışında yabancı kavramının da görülmesine neden olmuştur. Yabancı kavramı TDK sözlüğünde; “Başka bir millettten olan, başka devlet uyruğunda olan kimse” ve “tanınmayan, bilinmeyen” olarak tanımlanmaktadır.³⁴⁷ Yabancılık kavramının bir başka tanımını da George Simmel’in toplumsal bir tip olarak ele aldığı “Yabancı” da görmekteyiz. Simmel, burada yabancıyı tanımlarken ait olduğu mekandan uzakta olan gezgin ile ait olunan mekanda bulunmanın sentezini ortaya koymak gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü Simmel yabancıyı tam olarak bulunduğu yerde olmadığını fakat gezgin gibi geçip giden bir durumda da olmadığını ifade eder. Yabancı bulunduğu mekan içerisinde sabitlenmiştir. Fakat kimliğini inşa etmeye başladığı anda yani aidiyet bağlarını geliştirdiği mekanda bulunmamaktadır. Bu sebeple bulunduğu mekana ait değildir ve bu mekanın onun aidiyet bağlarıyla bağlandığı bir nitelik taşıyamayacağını bilinci altındadır. Fakat tüm bunlara rağmen, yabancı daima toplum içerisinde var olan bir tiptir.³⁴⁸ İlk tanımlama ile ikinci tanımlamayı karşılaştıracak olursak; yabancıyı “tanınmayan, bilinmeyen” olduğu şeklindeki tanımlamanın tersi bir tanımlama bizim çalışmamızı üzerinde temellendirmeye çalışacağımız tanımlama olacaktır.

Yabancı olarak tanımlanan kişilerin üzerinde dikkatle durulması gereken özelliği aslında önemli oranda bildik bireyler olmalarıdır. Çünkü bir kişinin yabancı olarak tanımlanmasını mümkün kılan durum, o birey hakkında birkaç şey bilinmesidir. Bu tanımlamayı yapabilmek için, bu bireylerin sosyal hayatta görünür olmaları gerekmektedir. Aksi durumda bu kişileri yabancı olarak tanımlamak mümkün olmayacak sadece “hiç kimse” olacaklardır. Bu durumda da “hiç kimse” yani sosyal hayatta dikkat çekmeden arka planda hareket eden ve en önemlisi bir çehreye sahip olmayan bireyler durumuna geleceklerdir. Bu iki tanımlama arasındaki ayrım üzerinde duracak olursak, “yabancı” yı “hiç kimse” den ayıran faktör aslında yabancıyı sosyal hayatta daima karşılaşılan olması ve bir çehreye sahip olmasıdır. Daha da açacak olursak; yabancı sosyal hayat içerisinde dikkat edilmeden geçilebilecek, arka planda kalacak bir birey değildir. Daima ilgiyi üzerine çekmeyi başarabilen bir yapıya sahiptir. Ancak yabancılar tüm bu özelliklerine rağmen net bir aidiyetten uzak gri bir çizgiyi

³⁴⁷ Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK), “Misafir” (7 Haziran 2020).

³⁴⁸ Simmel, George, Bireysellik ve Kültür, (çev. Tuncay Birkan), (1. Baskı), Metis Yayınları, İstanbul 2009, ss. 149-150.

temsil etmektedirler. Yani yabancı “biz” grubuna yeterince yakın olmamakla birlikte uzak da sayılmamaktadırlar. Daha net bir ifadeyle “biz” grubunun bir parçası olmamakla birlikte “onlar” grubunun da üyesi değildirler.³⁴⁹

“Biz” ve “Onlar” ayrımı toplumsal hayatta sıklıkla gözlemlenebilen bir ayrımdır. Ve bu ayrımın sınır çizgisine büyük önem verilir. Daima korunmaya çalışan bir yapıdadır. Bu ayrım içerisinde bir kimlik inşa edilmeye çalışılmaktadır. Bu sebeple “Biz” ve “Onlar”, sınırları belli olduğu sürece kendi içinde taşıdığı tutarlılığın da etkisiyle yapı içerisindeki dayanışmaya güç kazandırır. “Onlar” kendi sınırlarını ihlal etmeden varlıklarını devam ettirdikleri müddetçe “Biz” için bir çekince barındırmamaktadır. Ancak bu durum tam olarak sınırları belli olmayan bir yapı için yani gri bir alan için geçerli değildir. Bu sınırı belli olmayan yapı, yani “yabancı”, daha büyük bir korku barındırabilmektedir. Çünkü bu yapı sınırları ihlal etmenin yanında çizilen sınırlarda gedikler de açabilecek bir potansiyele sahiptir. Her iki grubun da üyesi değildir. Her iki gruba da hem yakın hem de uzaktır. Yakınlık ve uzaklığı aynı anda barındırabilmesi ve sınırlara dahil edilememesi oldukça sorunlu bir durum olarak görülebilmektedir. Bu durumda sınırlara olan güveni sarsmaktadır. Sınırın aslında geçirgen olabileceği görülmekle beraber kendi içinde bir tutarlılığa sahip olduğu düşüncesi de tehdit edilmektedir. Bu sebeple yabancı bize ait olmayan şeklinde bir damgalamayı taşımayacaktır. Eğer bu damgayı barındırabilecek bir yapıya sahip olsalar yani bir kalıba sığdırılabilse daha masum bir yapıya sahip görülmeleri mümkün olacaktır. Fakat bu sınırları taşımamaları, bugün orada iken yarın burada olabilme durumları tehdit edici bir unsur olarak görülmelerine sebep olmaktadır. Bu sebeple de geldikleri yere gitmeleri gerektiği şeklinde tepkileri doğurmaktadır. Veya fiziksel, manevi ya da her ikisini birden barındıran bir ayrılma durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda en güzel örnek gettolaşmadır. Ancak günümüz dünyasına bakıldığında evrenselleşmiş bir yapının var olduğu görülecektir. Bu durum ise yabancılarla daima bir arada yaşanacağını gösterir. Günlük hayatta daima yabancıları olunan kişiler arasında yaşam sürülür. Bu sebeple yabancıların kısıtlanması ve kısıtlanmış şekilde tutulmaya çalışılması mümkün görülmemektedir. Ve bu insanlar daima birlikte yaşam sürmek durumunda olunan insanlardır.³⁵⁰ Ancak yabancı kavramına çalışma boyunca da

³⁴⁹ Bauman, Sosyolojik Düşünmek, ss. 47-49.

³⁵⁰ Bauman, Sosyolojik Düşünmek, ss.63-66.

görüldüğü üzere Batılı bilim insanlarının çalışmaları ve tanımlamaları üzerinden gidildiği görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkardığı problem ise kendimizi yani kültürümüzü tam olarak yansıtamamamızdır. Halbuki yabancıya karşı bizim kültürümüzde olumlu anlamlar yüklenmiştir. Bu durumu daha net görebilmek için İbn-i Fadlan'ın Seyahatnamesine bakılabilir. Bu eserde görüleceği üzere Hazar Türklerinde Hristiyan, Yahudi ve Müslümanlar bir arada yaşamaktadırlar. Ayrıca dışarıdan gelen bir yabancıya karşı ise misafirperver bir tutum sergilendiği görülmektedir. Yabancı birey topluma geldiğinde her ihtiyacı giderilecek şekilde ağırlanır ve gideceği yere uğurlanır.³⁵¹ Bu da göstermektedir ki Türk toplumlarında Batılı toplumlar gibi yabancıya fazlaca olumsuz anlam yüklememektedir. Günümüzde de Türk insanı için bu tutumun devam ettiği gündelik hayat içerisinde gözlemlenebilmektedir. Bu durumlarda göz önünde bulundurularak çalışmaya dahil olan katılımcıların bakış açıları daha net anlaşılabilir.

Savaşlardan, baskılardan kaçan veya bunun dışında farklı sebeplerden dolayı bulundukları yerleri terk etmek zorunda kalan göçmenler tarih boyunca farklı milletlerin kapılarını çalmak zorunda kalmışlardır. Bu durumda tarih boyunca kitlesel göç hareketlerinin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu da günlük hayatta iletişim içinde olunan veya görülmeye alışık olunan insanların dışında yabancıların göç alan bölgedeki insanların hayatının bir parçası olmasına sebep olmuştur.³⁵²

Yakın tarihimize baktığımızda yukarıda söz edilen durum ülkemiz içinde geçerli bir hal almıştır. Suriye'de yaşanan iç savaş sebebiyle ülkemize göç etmek zorunda kalan Suriyeliler, bir yabancı olarak kapılarımızdan geçerek gündelik hayatımızın içine girmişlerdir. Bu kitlesel göç hareketiyle günlük hayatta daima alışık olunan insanlar dışında çok yakın zamanlara kadar sınır komşumuz olan insanlar artık ülkemizde bir yabancı olarak varlık göstermişlerdir. Bu durumda da alışık olunmayan, hakkında yeterince bilgi sahibi olunmayan insanlar artık günlük yaşamın bir parçası olmuşlardır. Fakat tam olarak “Biz”e ait olmayan insanlar, katılımcılar açısından çeşitli

³⁵¹ İbn-i Fadlan, Seyahatname, (çev. Ramazan Şeşen), (1. Baskı), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010, ss.45-47.

³⁵² Bauman, Zygmunt, Kapımızdaki Yabancılar, (çev. Emre Barca), (2. Baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2019, ss. 14-15.

tedirginliklere sebep olmuşlardır. Bu tedirginlikler de bazı katılımcılar tarafından fiziki ve manevi mesafe şeklinde bir tepkiyi doğurmuştur.

Göçmenler geldiğinde ben çok fazla karşılaşmadım, biraz evde olduğum bir döneme denk geldi. Onların geldiği süreç sonrasında tanışmak istediğim birçok aile oldu ama bir tedirginlik vardı, herkeste olduğu gibi. Yani kimdir, nedir, neyin nesidir evime alabilir miyim, evlerine gidebilir miyim, yani yakın temas kurarsam bana zararı dokunur mu, gibisinden tedirginlikler söz konusu oldu.³⁵³

Yani benim kanaatim Urfa'da benimsenmiş olabilir ama başka illerde tamamen içe sindirme, onları Türk gibi görme bir kardeş gibi görme, vatandaş gibi görme gibi bir durum yok.³⁵⁴

Mesela Suriyeli bir adam özellikle dönercide müthiş bir baharat kullanır, bu adam gelip Karaköprü'de böyle bir şey açtığı zaman kimse gitmez, çünkü yabancı olduğumuz bir şey kimse tercih etmez. Şuna benzer: suşi lokantası, Çin lokantası açmak gibi bir şeydir.³⁵⁵

Ama bir süre sonra bu akrabalık bağının ötesinde bir olay gelişti çok ciddi kitleler geldi ve işin ilginç tarafı Akçakale Harran bölgesi Arap nüfusu olmasına rağmen olaya bir Arap olarak bakmadı.³⁵⁶

Urfa biraz daha kapalı bir toplum. Yani çok farklı şeylere şehirden insanlara ya da kültürden insanlara açık değil, ne kadar kendi içerisinde Arap, Kürt, Sünni, Alevi barındırıyor olsa bile dışarıdan birilerine karşı sürekli kendini muhafaza etmiş bir topluluk.³⁵⁷

Yabancı olarak topluma girmiş kişilerden dolayı tedirginlik duyan yerel halk, gerçekleşen sorunların sebebi olarak bu yabancıları görmektedir. Katılımcıların bir kısmı ise bu durumdan duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir. Yabancı olmaları sebebiyle her sorunun bu insanlara yüklendiğini ve bunun da bir hata olduğunu ifade etmişlerdir. Hatta normal durumlarda da görülen olaylara bir yabancının dahil olması durumunda bu olayın büyütüldüğünü ve daha öncesinde böyle olaylar yaşanmıyormuş gibi yansıtılmasından rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir.

Ya işte diyorum, bu Suriyelidir diye zulmediliyor, bu Suriyeli kalkıp bir Türk'le dalaşıyor iki Türk dalaştığı zaman hiçbir şey olmaz ama bir Suriyeli bir Türk'e bir şey dediği zaman Suriyeliler böyle yapıyor, yok çete kurmuşlar yok bilmem ne yapmışlar bunlar yanlış şeyler.³⁵⁸

Orada eşi dostu yok, burada da yok yani bambaşka hem dini açıdan hem de ahlak ve kültürel açısından tasvip edilmemiş mesleklere aldıklarında duyuyoruz, görüyoruz. Bu da şimdi şöyle bir şey var diyorlar Urfa'da bu var Suriyeli gelmeden önce de bu vardı aslında. Bu pislik işleri

³⁵³ Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

³⁵⁴ Katılımcı 21, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

³⁵⁵ Katılımcı 27, Yüz yüze görüşme, 12.01.2020.

³⁵⁶ Katılımcı 24, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

³⁵⁷ Katılımcı 17, Yüz yüze görüşme, 21.02.2020.

³⁵⁸ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

yapan insanların karalaması da diyebiliriz. Çünkü kendine rakip gördü, herkes kendi rakibini kötüler.³⁵⁹

Bir diğer açıdan bakacak olursak, gelen göçmenlerin düşük statülerde konumlandıkları, katılımcıların ifadelerinde de yer alan haliyle “düşük statülü göçmenlerin”, yerli halk için kendilerini avutma yolu olduğu hem görüşmelerde hem de sahada gözlemlenmiştir. Bu durumu temellendirmek amacıyla Bauman’ın “Kapımızdaki Yabancılar” kitabında atıf yaptığı ezop Masallarındaki “Tavşanlar ve Fareler” örneğine bakılabilir. Bu masalda tavşanlar ormandaki tüm hayvanlar tarafından ezilmektedir. Ezilmenin boyutu öyle bir düzeye gelmiştir ki artık ölümü göze almaktadırlar. Bir gün bir at sürüsü tarafından kovalandıklarında, korkuyla yaşamaktansa ölmek için göle atlamışlardır. Tam da o esnada göldeki kurbağa sürüsü tavşanlardan korkarak kaçmaya başlar. Bu durumda tavşanlar işlerin görüldüğü kadar kötü olmadığını ve korkudan kurtulmak için ölümü seçmeye gerek olmadığını düşünürler.³⁶⁰ Bu masalı günümüze doğru yorumlayacak olursak, göçmenlerin gelişyle alt statüdeki bireylerin kendilerinden daha zor durumda olan bireylerin var olduğunu görmesi şeklinde bir yorumlama yapılabilir. Çünkü katılımcıların da ifadelerinde, gelen göçmenlerin Suriye’de yaptıkları işlerin yeterli düzeyde önemi olmadığını burada düşük statü olarak nitelendirdikleri meslekleri yaptıkları yer almaktadır.

Göçmenlerin, her ne kadar işveren konumunda da olsa, vatandaş olmama hali aynı hayat şartlarına sahip ya da daha düşük hayat şartlarına sahip yerli bir bireyde vatandaş olabilmenin, bir devlete sahip olabilmenin önemini hissettirmektedir. Tıpkı masaldaki kurbağaları gören tavşanlar gibi kendi hayatlarında rahatlayacakları noktalar bulmaktadırlar. Aşağıdaki yer alan Katılımcı 27’nin ifadesinde de bu durum gözlemlenebilmektedir.

Statü konusunda ise o Suriyelidir, o yabancıdır yani burada patron dahi olsa, atıyorum 500 kişiye istihdam sağlamış biri dahi olsa, sonuçta o adam Suriyelidir vatandaş değildir.³⁶¹

Bir diğer öne çıkan durum ise statü kaybına bakarak öne çıkan şükür halidir. Yabancı olmanın sebep olduğu düşünülen statü kaybının ne denli kötü bir durum olduğunu ifade etmenin yanında, bir de kendi haline şükretme durumunun ortaya çıktığı görülmektedir.

³⁵⁹ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁶⁰ Bauman, Kapımızdaki Yabancılar, s. 16.

³⁶¹ Katılımcı 27, Yüz yüze görüşme, 12.01.2020.

Mesela tanıdığım Mahmut abi burada çaycılık yapıyordu ama Suriye’de veteriner ve eczacıymış. Bizim akrabayla evli olan biri var o da avukatmış.³⁶²

Burada yeğenimin okulunda temizlik personeli olarak çalışan Suriyeli kendi ülkesinde bir öğretim görevlisiymiş bunları da görüyoruz.³⁶³

Yani adam düşünebiliyor musun orada koca general gelmiş, burada işsiz güçsüz veya bir yerde işçilik yapıyor.³⁶⁴

En yakın yardım ettiğim ailelerden veya komşularından Suriyeli komşularım var, tıp doktorunun Urfa’da oturup da bir hamal olarak çalışması kadar ağır bir şey yoktur.³⁶⁵

Hatta mesela ben o dönemde kendisine yardım verdiğimiz insanların ağladığına çok şahit oldum. Adam Suriye’de durumu çok iyidir ama işte yapacak bir şey yok, çoluk çocuğunu almış, buraya hicret etmiş.³⁶⁶

4.3.Kültürel Uyum

Kültür kavramının kelime kökeni “cultura” olarak ifade edilmektedir. “Cultura” kelimesi ise ekin kelimesinin karşılığıdır.³⁶⁷ Sözlükteki bir diğer tanımlama ise, bir halk topluluğuna ait olan düşünce ve sanat eserlerinin bütün, şeklindedir.³⁶⁸ Bu doğrultuda kültür tanımına bakıldığında, cemiyetin kendisinde var olan maddi ve manevi değerlerle birlikte, cemiyetin içindeki her türlü bilgi, alaka, değer ölçüleri, tutum davranış ve zihniyeti barındırdığı gözlemlenmektedir. Bütün bunlar cemiyet mensuplarının diğer cemiyetlerden ayırt edilebilmesini mümkün kılan yaşam tarzını temin etmektedir.³⁶⁹

Sosyal bilimciler tarafından kullanılan kültür teriminin anlamına bakıldığında; kültür, toplumda biyolojik olarak gerçekleştirilen aktarımlar değildir. Kültür teriminin kapsamı, toplumsal araçlar yoluyla aktarılıp iletilen bütün durumları içine almaktadır. Bu durumda nesilden nesle toplumsal aktarımların yeni ilaveler olarak gelecek nesillere aktarılması gibi bir anlam kazanmaktadır.³⁷⁰

İnsanlar öğrenme yeteneğine sahip canlılardır ve bu yetenek neticesinde elde ettikleri kazanımlarını kendilerinden sonra gelen insanlara da öğretebilmektedir. Bu

³⁶² Katılımcı 22, Yüz yüze görüşme, 02.03.2020.

³⁶³ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁶⁴ Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

³⁶⁵ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

³⁶⁶ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

³⁶⁷ Türkçe Sözlük, (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s.1558.

³⁶⁸ Türkçe Sözlük, 2019, s.1558

³⁶⁹ Turhan, Mümtaz, Kültür Değişimleri, (1. Baskı) Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1987, s. 48.

³⁷⁰ Marshall, Gordon, Sosyoloji Sözlüğü, (çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü), (1. Baskı), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, s. 442.

sebeple de kültürleri sürekli olabilme özelliği göstermektedir. Bu sayede bir toplum içerisinde doğan bireylerin doğuştan gelen dürtü ve eğilimleri, içinde bulunduğu kültür tarafından şekillendirilmektedir.³⁷¹ Ayrıca kültürler gerçekleştirilen aktarımlarla birlikte sonraki nesillere geçtiği gibi yeni neslin de kültür üzerine etkileri neticesinde bir sonraki nesle aktarılmaktadır. Ve bu aktarımlar neticesinde kültürde bir takım değişimler olmaktadır. Bu durumda kültürlerin zamanla aktarıldıkları yeni doğal çevreye uyum sağladıklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra kültürler; öykünme, yayılma, ödünç alma gibi yollarla komşu kültürlerle de benzeyebilmektedir. Değişime sebep olan faktör olarak ele aldığımız yeni neslin kültürü etkilemesi durumunda kültür, insanların değişen ihtiyaçlarına uyum sağlamaktadır. İhtiyaçların değişim göstermesiyle birlikte kültürde de değişim olmaktadır ve böylece bir uyum sağlanmaktadır. Bu değişim ve kültürün uyum süreci ise kültürün toplumlara göre farklılık göstermesi ve farklı kurumlar kurarak toplumlar arasında farklılık göstermesine sebep olmaktadır.³⁷²

Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketi sonucunda farklı bir kültür de toplumun içinde yaşamaya başlamıştır. Çünkü insanlar göç ederken sadece fiziksel bir hareket gerçekleştirmemektedir aynı zamanda kendi kültürlerini de beraberinde getirmektedirler. Bu durum da katılımcılar tarafından farklı şekilde değerlendirilmektedir. Katılımcıların bir kısmı sahip oldukları kültür dışındaki bir kültürün gelmesinden rahatsızlık duyduklarını ifade etmektedirler.

Onlar günün yarısında çalışırlar, diğer yarısında uyurlar, gecede eğlenirler öyle bir kültüre sahipler, merkezden gelenler özellikle Suriye'nin şehir merkezinden gelenler için özellikle söylüyorum. Bizde de böyle bir kültür yok, şehir merkezinden gelenler de Urfa'da kaldılar, kendilerine göre gece kulüpleri dahi açtılar. Tabi bunlar çok az sayıda yani çok fazla değil fakat bunlarda halkın tepkisinden dolayı bir arttı, bir azaldı o şekilde gidiyor.³⁷³

Rahatlık noktasında yaşayış noktasında bize Türkiye de bazı şeylerin yanlış görüldüğü, ayıp görüldüğü şeyler, orada normal karşılanmış ve bunlar gelip bu kültürlerinin tamamını burada yaşamaya çalıştılar.³⁷⁴

Birçok farklılığımızın olduğunu da düşünüyorum örneğin giyim olarak çok bize yakın değiller genelde. Onun dışında bayanlarından biraz bahsedecek olursak çok makyaj yaptıklarını düşünüyorum.³⁷⁵

...Örneğin Urfa'da bir komşunun ya da bir aileden birisi vefat ettiği zaman kadınlar günlerce, aylarca süslenmez makyaj yapmaz, işte ben kendim de şahit oldum. Sınır Telinden geçmeye

³⁷¹ Güvenç, Bozkurt, İnsan ve Kültür, (3.Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul 1979, ss. 103-104.

³⁷² Güvenç, İnsan ve Kültür, ss. 105-106.

³⁷³ Katılımcı 14, Yüz yüze görüşme, 04.03.2020.

³⁷⁴ Katılımcı 1, Yüz yüze görüşme, 20.02.2020.

³⁷⁵ Katılımcı 6, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

çalışırken makyajını tazeleyen Suriyeli hanımefendilerle ben karşılaştım. Bu Urfa halkı tarafından hem kadınlar, hem erkekler hani erkekler pek bunu görmemezlikten gelse de kadınlar biraz daha kınadı bu durumu.³⁷⁶

Günü kullanmaları farklı geç uyanıp, çok geç yatıyorlar, sizin yattığınız saatte onlar oturuyorlar, sohbet ediyorlar ve çok yüksek sesle konuşuyorlar, aynen bizim seksenli doksanlı yıllarda Avrupa'ya göç eden bizim kırsalımızda ki insanlar da Avrupalıları böyle rahatsız etmişti. Yüksek sesle konuştukları, kurallara riayet etmedikleri için her yerin kendi kuralı, kendi kültürel normları vardır, onlar birbirine uymuyor, siz ne kadar sınır komşusu da olsanız uymayabilir.³⁷⁷

Gözüme en çok batan Urfa'da akşam saat 8-9 oldu mu kimse dışarıda bulunmazdı. Ama onlar geldikten sonra gece 1- 2'ye kadar çarşı kalabalık, gezmeyi seviyorlar.³⁷⁸

Katılımcıların bir kısmı ise kültürel farklardan ziyade kültürel etkileşimden rahatsızlık duymaktadırlar. Gelen Suriyelilerin kültürlerinin yerel halkın kültürü ile girdiği etkileşim sonucu yerel halkın kültüründe bir takım değişiklikler olduğunu ve bu değişimlerin hoş karşılanmadığını ifade etmişlerdir.

Kadınlar geceleri pek dışarı çıkmazdı ama zamanla Urfa'daki kadınlar da dışarı çıkmaya başladı. Urfalılarda bu konudan çok yakındı. Çok rahat olmaları ve dışarı çıkmaları Urfalıları rahatsız etti.³⁷⁹

Yani kılık kıyafete tekrar gelecek olursak, tesettür açısından bizim tesettüre bakış açımız değişmeye başladı işte bu şal bağlama modelleri ama bu sadece bayanda değil, erkekte de böyle oldu. Mesela erkeklerin artık böyle bilekte pantolon giyme, ondan sonra daha böyle değişik böyle dejenere edilerek değişti, yani erkeklerde de değişim oldu.³⁸⁰

...Yeme içme kültürü bile değişti, yani barizinden çıkarsan caddeye yerli lokantalardan daha fazla Suriye'den gelen insanların açtığı iş yerleri var, lokantalar var ve yemeklerin tadı artık baharatlıdır. Yani baharatı yemek yemediğiniz yani Halep kültürü diye adlandırılıyor. Yemekler de Halep kültürü artık egemen yemek kültüründe Urfa'da.³⁸¹

Farklı bir noktadan yaklaşarak kültürel etkileşimden hoşnut olan katılımcılar da bulunmaktadır. Farklı kültürlerin toplumu daha da zenginleştirdiğini düşündüklerini ve farklılıkların güzellikleri de beraberinde getirdiğini ifade eden katılımcılar da olmaktadır.

Herkes aynı olsaydı bu dünyadan sıkılırdık ihtilaf nimettir, Rabbim hepimizi farklı farklı yarattı, bu farklılıklara tahammül etmemiz gerekiyor bu farklılıkları anlayışla karşılamamız gerekiyor.³⁸²

Kişisel bakım açısından kişisel öz bakım açısından, Suriyelilerin daha derli toplu ve tertipli olduklarını söyleyebilirim.³⁸³

³⁷⁶ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

³⁷⁷ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

³⁷⁸ Katılımcı 15, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

³⁷⁹ Katılımcı 22, Yüz yüze görüşme, 02.03.2020.

³⁸⁰ Katılımcı 9, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

³⁸¹ Katılımcı 10, Yüz yüze görüşme, 03.01.2020.

³⁸² Katılımcı 26, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

Biz de gece hayatı normalde yoktur. Onlarda ise gece hayatı vardır. Bunlar gelmeden önce Urfa'da gece on dediğin zaman kimse kalmazdı, şu an sabaha kadar açık olan iş yerleri var eğlence mekânları var yani Suriyeliler gelmemiş olsaydı bu etkinlikler burada olmayacaktı.³⁸⁴

Yani biz niye insanları kaybettik biz bu haramdır, bu yanlıştır bu doğru değil, sen kötü örtünüyorsun sen ya bırak umre hacca gidenler görüyor orada kimse kimseye karışmıyor. Kimse kimseye niçin böyle namaz kılıyorsun, niçin böyle giyinmişsin. Hintlileri görsen orada saçları hep dışarıda çorapsız öbürlerini görüyorsun makyajlı çünkü onlar ayet diyor ya hani Allah için süslenin onlar onu almışlar.³⁸⁵

Kültür üzerine yapılan konuşmalar sırasında gözlemlenen bir durumda ülkesinde savaş olan bir topluluğun ülkesini terk ederek başka bir ülkeye gitmesinin katılımcılar tarafından kültürel bir durum olarak yorumlanmasıdır. Kendi kültürlerinden ve tarihlerinden örnekler vererek bu durumdan duydukları rahatsızlığı dile getiren katılımcılar olmuştur.

Belli bir savaş niteliğinde geldiler kimse savaş olmasını istemez kimse ülkesini değiştirmek istemez ama şöyle bir şey söyleyebilirim bizim ülkemiz de eğer böyle bir şey olsaydı, biz oturup kendi halkımızı kendi yerimizi ölüm uğruna yine savaşır ve kazanır gitmezdik.³⁸⁶

Kadınlara, yaşlılara, çocuklara kesinlikle bir sözüm yok lakin gençler toplanıp aralarından silahlanıp kendi ülkelerini kurtarmak adına bir şeyler yapabilirlerdi diye düşünüyorum. Şöyle ki birinci dünya savaşında olsun Osmanlı Devleti'nin bir sürü savaşlarında olsun bizim yaşlımız gencimiz, çocuğumuz bu Türkiye Cumhuriyetini kurabilmek için göğüs göğse çarpışmışlardır.³⁸⁷

Süreç içerisindeki bu etkileşimlerin ardından ortaya çıkan bir olgu ise uyumdur. Uyum kavramına baktığımızda, bireyin çevresi ile iyi ilişkiler geliştirmesi ve bu kurduğu ilişkilerin sürekliliğini koruyabilmesi anlamına gelmektedir.³⁸⁸ Bir diğer tanımlamaya bakılacak olursa; Uyum, genel anlamda canlıların içinde yaşadıkları ortamlara alışması anlamına gelmektedir. Bütün canlılar gibi insanlar da içinde yaşadıkları ortamların zaman içerisinde gösterdiği değişime uyum sağlamak zorunda kalmaktadır. İnsanlar için böyle bir uyum sürecini başlatacak birçok etki olmaktadır. Fakat bu faktörler içerisinden en hızlı ve keskin bir geçişle uyum sürecine girmek zorunda hissettiren durum göçtür. Göç eden insanlar bir anda farklı bir ortama girmektedirler. Bu ortamın geldikleri ortamdaki farkları ekonomik yapıdan kültürel yapıya kadar hissetmektedirler. Hatta gündelik yaşam içerisinde karşılaştıkları farklılıklardan zorlanmaları da uyum sürecinin tetiklenmesine sebep olmaktadır. Fakat

³⁸³ Katılımcı 29, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁸⁴ Katılımcı 3, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

³⁸⁵ Katılımcı 5, Yüz yüze görüşme, 28.02.2020.

³⁸⁶ Katılımcı 16, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

³⁸⁷ Katılımcı 7, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁸⁸ Tathioğlu, Durmuş, Göç Sosyolojisi Açısından Hicret, (1.Baskı), Asitan Yayınları, Sivas 2013, s. 76.

dil, din, kültür ve gelenekte benzerlikler olduğu durumda uyum sürecinde kolaylaşma olmaktadır. Farklılıklardan kaynaklı yaşanan zorluklar ve uyum süreci kısa sürede atlatılamamaktadır. Bu süreç bazen yıllar hatta bazen ise nesiller sonrası gerçekleşmektedir. Bu sürecin ne kadar süreceği ve zorluk düzeyi göçmenler ve yerliler arasındaki ilişkiye göre değişmektedir.³⁸⁹

Suriyeli göçmenler geldikleri günden beri halkın gözünde “geçici” olarak konumlandırılmaktadır. Ancak bu “geçicilik” bakış açısının değişmesi ve “kalıcılığa” evrilmesi gerekmektedir. Aksi durumda toplumsal kabul yeterli düzeyde gerçekleşmeyecektir. Bu da toplumda mesafeli bir yaklaşıma ve huzursuzluğa sebep olabilmektedir. Hatta bu durumun da ötesinde çok daha olumsuz tavırların görülmesine ve arkası kesilemeyecek bir yabancı düşmanlığına evrilebilir. Bu durumlarla karşılaşmanın önüne geçebilecek durum ise birlikte yaşayabilme kültürünün geliştirilmesidir.³⁹⁰

Katılımcıların söylemlerine baktığımızda bazı katılımcılarımız Şanlıurfa’daki kültürel yapının gelen göçmenlerin kültürel yapısına yakın olması sebebiyle uyumun sağlandığını ifade etmektedirler. Bu durumu da temellendirmek için; göçmenlerin halkla iç içe yaşadığını ve göçmen esnafların da sayısının çokluğunu dile getirmektedirler.

Burada dediğim gibi örnek veriyorum Akçakale’de 76 bin tane Suriyeli Arap var 100 bin tane de Türk Arap’ı var yani bunlar artık birbirleriyle kız alıp verdiler kültürel bir etkileşim oldu artık bir aile gibiler.³⁹¹

Kampları açtıktan sonra Urfa’nın birçok bölgesini ilçelerde dâhil yayıldılar, halkla iç içe yaşıyorlar, esnafa giderseniz bir Suriyeli esnaf görürsünüz yanında Urfalı bir esnaf görürsünüz böyledir. Ya da 3 tane Suriyeli dükkân yan yanadır 5 tane Urfalı esnaf yan yana iç içe binalarda iç içedir, yani hepimizin Suriyeli komşusu muhakkak var.³⁹²

Bu artık birlikte aynı okullarda okuyor öğrencilerimiz onlar da bizim gibi çalışıyorlar bir sürü doktor var, bir sürü Suriyeli öğretmen var, bir sürü farklı şey yani sanayide bile çalışan bir sürü emekçi Suriyeli var. Yani artık iç içeyiz.³⁹³

Şimdi aslında fark büyük anlamda yoktur, genel manasını söylüyorum ama tabii ister istemez yani yöresel, kültürel yani bölgesel olarak ister istemez insanların kültür, yaşayış farklılıkları muhakkak var, bunu kabullenmemiz lazım.³⁹⁴

³⁸⁹ Deniz, Orhan, Erol Etlan, “ Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği” Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2009/6(2), s.104..472-498.

³⁹⁰ Erdoğan, Mehmet Murat, Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum,(1. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015, ss.200-201.

³⁹¹ Katılımcı 21, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

³⁹² Katılımcı 11, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

³⁹³ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

Burada ister istemez insanlar birbirlerine giriyor, zaten kültürel olarak yakınlar Arap nüfusu çok fazla kültür zaten yakındı.³⁹⁵

Her tarafta dükkânlarını çok rahat bir şekilde açmaya başladılar. İnsanlar onlardan alışveriş yapmaya başladı. Şuan Suriyelinin açtığı bir iş yerine sadece Suriyeli biri alışveriş yapmıyor bizim yerliler de burada alışveriş yapıyor.³⁹⁶

Babaannem Suriyeli yani böyle orada biz de oraya kız vermişiz oradan da kız almışız zaten birbirimize girmişiz. Kültür de O'nun için genelde birbirine çok yakın zaten.³⁹⁷

Katılımcıların bir kısmı ise eğitim düzeyi ile ekonomik durumun uyuma etki ettiğini ifade etmişlerdir. Eğitim seviyesi yüksek olanların ve maddi imkânları iyi olanların daha hızlı uyum sağladıklarını ve bu süreçten daha başarılı bir şekilde ayrıldıklarını gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

Eğitim düzeyi yüksek olanlar atıyorum orada üniversite bitirmiş olanlar yüksek lisans yapmış olanlar daha çabuk uyum sağladı.³⁹⁸

Yani yine söyleyeyim ben üniversitedeki gözlemlerimle mesela üniversitedeki Suriyeli öğrencilerle Türkiyeli öğrenciler, Urfalı öğrenciler veya diğer illerden gelenler de bir kavga veya bir uyumsuzluk kesinlikle hiç rastlamadık. Anlatabiliyor muyum yani eğitim tabii ki uyumda önemli bir etken.³⁹⁹

Yani kendi ülkesinde iken doktor olup yine burada özel kurumlarda doktorluk yapan bir sürü insanlar tanıyorum. Hatta bunlardan bir tanesi de velim yani o yüzden onların uyum süreci çok şey olmadı.⁴⁰⁰

Eğitim durumu üniversite mezunu ya da daha ileriki safhaya sahip insanların topluma entegrasi daha kolay oluyor, aralarında bir pozitif korelasyon var. Muhatap olduğum kitle de örneğin bir tane Arapça öğretmeni vardı, gayet iyi bir şekilde Türkçe öğreniyor ve konuşuyordu zaten bu adam ülkemizin dilini öğrendiğinde bu topluma da daha çabuk bir şekilde entegre olacaktır ki oluyordur da.⁴⁰¹

Uyum sürecini zorlaştıran önemli bir faktör de dil farklılığı sorunudur. Bu farklılık göçmenlerin gündelik hayata ve hayatın diğer süreçlerine uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Aynı şekilde yerli halkın da göçmenlerle iletişime geçememesine sebep olduğundan dolayı, yerel halkın göçmenlere bakışını ve uyumu olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum da her iki tarafın uyumda zorlanmasına sebep olmaktadır.⁴⁰² Katılımcıların ifadelerine baktığımızda da bu durum göze çarpmaktadır.

³⁹⁴ Katılımcı 4, Yüz yüze görüşme, 22.02.2020.

³⁹⁵ Katılımcı 2, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

³⁹⁶ Katılımcı 3, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

³⁹⁷ Katılımcı 19, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

³⁹⁸ Katılımcı 27, Yüz yüze görüşme, 12.01.2020.

³⁹⁹ Katılımcı 25, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

⁴⁰⁰ Katılımcı 30, Yüz yüze görüşme, 05.03.2020.

⁴⁰¹ Katılımcı 8, Yüz yüze görüşme, 03.03.2020.

⁴⁰² Koyuncu, Ahmet, Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler, (1. Baskı), Çizgi Kitabevi, Konya 2014, s. 104.

Katılımcılar, Suriyelilerin Türkçe konuşmamaları sebebiyle uyum konusunda güçlük çekildiğini dile getirmişlerdir.

Her ne kadar Suriye ile bizim akrabalık bağlarımız olsa da bir kültürel farklılık var, dil problemi var.⁴⁰³

Zaten iki farklı kültür kutup şeklinde duruyor ne biz Suriyelileştik ne de Suriyeliler Türkleşti.⁴⁰⁴

İş alanında Suriyeliler çok güzel entegre olabildi ama dil ve kültürde kolay kolay entegre olamazlar, sadece eski kültürleri yakın diye birbirine benzer.⁴⁰⁵

Hele Topçu meydanında dil bilmiyorsanız, hani ufak bir şey almak için bakkala giriyorsunuz ve Suriyeli dil anlaşmazlığın dolayı hiçbir şey alamıyorsunuz. Bu da bizim bir gerçeğimiz.⁴⁰⁶

Katılımcı 17 ise gelen göçmenlerin Şanlıurfa’da Türkçe öğrenmeye ihtiyaç duymadıklarını çünkü halkın birçoğu ile Arapça ve Kürtçeyi kullanarak iletişime geçebildiklerini ifade etmiştir. Bu durumunda uyumda problem oluşturduğunu belirtmiştir.

Ama artı bir de burada Arapça, Kürtçe kullanılıyor dolayısıyla gelen mültecinin Türkçe öğrenmeye ihtiyaç duymuyor, yani öğrenemiyor kolay bir şekilde ama diğer illere sanayi illerine giden kişiler çok kısa sürede kolayca Türkçe öğrenebiliyor. Çünkü öğrenmek zorunda hissediyor ama burada kişi Türkçe öğrenmek zorunda hissetmiyor kendisini. Dolayısıyla da sadece uyum dil üzerinden olmuyor ama dil en önemli iletişim aracıdır dolayısıyla dil öğrendiğimiz zaman bildiğimiz zaman uyum entegrasyon daha kolaylaşıyor.⁴⁰⁷

Bazı katılımcıların ise dil konusuna bakış açısında farklılık olduğu görülmektedir. Şanlıurfa’da yerel halk tarafından Kürtçe, Arapça gibi dillerin bilinmesi sebebiyle iletişim kurulmakta zorlanılmadığını ve bu sebeple uyumun daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir.

İnsanlar birini tanıyor, köken olarak yakınlar birbirine işte Arapça bildiği için Kürtçe bildiği için dil şeyi fazla olmadığı için fazla bir sıkıntımız yok.⁴⁰⁸

En rahatı da dilimiz onlara yakındı. Çünkü Urfa Arabıyla, Kürdüyle bunu kaldırıbiliyordu dilleri bize yabancı gelmiyordu. Kürtlerimiz Kürtçe Araplarımız Arapça bir şekilde anlaşabilir. Ama bunu bir kereden bir İstanbul, bir Ankara kaldıramazdı veya bir Mersin kaldırıyordu.⁴⁰⁹

Uyum sürecinde çok önemli bir etkisi olan faktör ise “din” faktörüdür. Din hem göçmenlerin kendi yaşantılarını şekillendirmekte hem de din ile ilişkileri göç

⁴⁰³ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

⁴⁰⁴ Katılımcı 23, Yüz yüze görüşme, 06.03.2020.

⁴⁰⁵ Katılımcı 13, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

⁴⁰⁶ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

⁴⁰⁷ Katılımcı 17, Yüz yüze görüşme, 21.02.2020.

⁴⁰⁸ Katılımcı 20, Yüz yüze görüşme, 19.02.2020.

⁴⁰⁹ Katılımcı 18, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

neticesinde geldikleri toplumla ilişkilerinde belirleyici bir faktör olmaktadır. Aynı şekilde hakim grubun dini algılayışı gelen göçmenlere bakışlarını şekillendiren başat bir aktördür. Bu durumda da din her iki grubun da uyum sürecinde izleri olan bir konumdadır.⁴¹⁰ Katılımcıların ifadelerinde de bu durum saptanmaktadır. Gelen göçmenlerin dini inanışları hem katılımcıların bakışını şekillendirmekte hem de geldikleri toplumlumun inanışının benzer olmasının göçmenleri rahatlattığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Ama onları yabancı olmaktan, onları kendilerini yabancı hissetmekten alıkoyan iki şey var: cami ve ezan gerçekten Suriyeliler için bir şeydir yani bir motivasyondur moraldir çünkü onlar da Müslüman insanlar, Urfa'da Müslüman burada camiler var, ezanlar okunuyor.⁴¹¹

Yani şimdi sonuçta buraya gelen kesim Müslüman bir kesimdir. Sonuçta kültür olarak, dini vecibeleri yerine getirme olarak tamamen bizle aynı boyutta.⁴¹²

Biraz evvel söylediğim gibi aslında bizi birbirimize bağlayan, bizi birbirimize kaynaştıran, bizi birbirimize tahammül ettiren inancımızdır.⁴¹³

İlk etapta çok fazla sorun çıkmamasının nedeni dediğim gibi gelen göçmenlerin de Sünni olmasından dolayıydı onun dışında mesela Hatay'da hani sıkıntılar çıktı çünkü orada mezhepler farklı mezhepler yaşıyor.⁴¹⁴

⁴¹⁰ Tathoğlu, Göç Sosyolojisi Açısından Hicret, s. 102.

⁴¹¹ Katılımcı 25, Yüz yüze görüşme, 01.03.2020.

⁴¹² Katılımcı 21, Yüz yüze görüşme, 11.01.2020.

⁴¹³ Katılımcı 28, Yüz yüze görüşme, 09.02.2020.

⁴¹⁴ Katılımcı 12, Yüz yüze görüşme, 04.01.2020.

SONUÇ

Çalışma kapsamında ilk olarak tezin kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Ardından Şanlıurfa şehrinin profili ve tarihi incelenmiştir. Son olarak ise görüşmecilerle elde edilen niteliksel veriler işlenmiştir. Çalışmanın nitel verileri aktararak görüşmecilerin göçmenleri algılayışlarının sunulmaya çalışıldığı son bölüm ise kendi içerisinde; göçmenlerin nasıl algılandığı ve algılanışta kullanılan temel referansların yer aldığı ilk bölüm, ardından göçmenlerin kalıcılığına bakış açılarının incelenmeye çalışıldığı bölüm ve son olarak geçen süreç içerisinde uyumun ne oranda olduğuna dair bir bölümden oluşmaktadır.

Şanlıurfa; Haliliye, Eyyübiye ve Karaköprü evreninden seçilen örneklem grubuyla yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda, Suriyeli göçmenlerin algılanışında din, ekonomi, güvenlik, evlilik, göçmen sayısı, empati, sınır komşusu olma, kültürel farklar gibi pek çok faktörün etkisi olduğu görülmektedir.

Araştırma sonucunda elde ettiğimiz bulgulara göre şu sonuçlara varılmıştır. Özellikle kendisini dindar olarak tanımlayan bireylerin göçmen algısının temelini oluşturan faktör Ensar - Muhacir ilişkisinin geçmişten günümüze taşınma arzusudur. Bu tarihi olaydan hareketle göçmenlere karşı olumlu bir tutum belirlendiği görülmektedir. Gelen göçmenlerin de büyük bir kısmının Müslüman olduğunu söyleyerek, din kardeşliği temelinde bir yakınlık kurdukları gözlemlenmektedir. Bu durumda dinin temel referans alındığını ve tutum geliştirmede olumlu bir etki meydana getirdiğini söylemeyi mümkün kılabiliriz.

Bakış açısını etkileyen önemli bir faktör de ekonomidir. Ancak ekonomi söz konusu olduğunda birçok farklı söylem ortaya çıkmaktadır. Özellikle gelen göçmenler sayesinde ucuz iş gücü imkanının arttığı, şehre giren paranın arttığı ve ara eleman sıkıntısının ortadan kalktığı şeklinde ifadelerle ekonomiye olumlu etki sağlandığını düşünmenin sonucunda olumlu bir algı geliştiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte işsizlik ve ekmeğe ortak olma gibi referans noktalarından hareketle ülke ekonomisinin kötüye gittiği söylenmekte ve bu kötüye gidişin de müsebbibi olarak görülen göçmenlere karşı olumsuz tutum geliştiren katılımcılar da olduğu söylenebilir.

Çalışmada elde edilen bulgulardan biri de, güvenlik kaygısının göçmenlerin algılanışına etkisidir. Göçmenlerin şehirdeki güvenlik problemlerini arttırdığının düşünülmesinin yanı sıra somut bir güvenlik problemi görülme bile yabancı olarak görülen göçmenin bir güvenlik kaygısı oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Öne çıkan bir diğer konu ise evliliklerdir. Bu konunun bakış açısını etkileyişinde cinsiyet faktörü oldukça büyük bir öneme sahiptir. Kadın katılımcılar tarafından göçmenlerin gelişiyile zaten var olan çok eşliliğin arttığı ve birçok evliliğin de son bulduğu ifade edilmekle beraber, bunun sebebi olarak göçmenler gösterilmektedir. Kadın katılımcıların vurguladıkları noktalara bakıldığında çok eşliliğin göçmenlerin gelişiyile ortaya çıkmadığını zaten var olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Ancak göçmenlerin gelişiyile, Suriyelilerin kültüründe ve yasalarında var olduğunu düşündükleri çok eşliliğin Şanlıurfa'da da yaygınlaştığını ifade etmişlerdir. Bu sebeple kadınlar tarafından göçmenlere karşı olumsuz bir tutum beslendiği gözlemlenmektedir. Ancak erkeklerin evlilik konusuna bakışı kadınlardan oldukça farklı ve daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Fakat her iki cinsiyet grubunda da evlilik konusu açıldığı gibi konunun katılımcılar tarafından çok eşliliğe geçmesi dikkat çeken bir bulgu olmuştur.

Zaman içerisinde katılımcıların bakış açısında değişikliğe sebep olduğu gözlemlenen konu ise göçmen sayısının çokluğudur. İlk başlarda hem bir misafir olarak görmenin söz konusu olduğu görülürken, daha sonraki dönemlerde sürecin uzaması ve şehirdeki göçmen sayısının çok artmasının beraberinde alt yapı sorunları gibi problemleri doğurduğu düşünülerek olumlu bakış açısının tam anlamıyla olumsuzla dönmekle birlikte azaldığı gözlemlenmektedir.

İnsanların bir çok olaya bakışını değiştirme gücüne sahip bir duygu olan empati yani duygudaşlığın da göçmenleri algılamayı etkilemedeki rolü yadsınamaz. Katılımcılarda sıklıkla rastlanan bir söylem olan “biz de onların yerinde olabilirdik” cümlesi bu bakışın temelini oluşturmaktadır. Gelen göçmenin yersiz ve yurtsuz olma haline kendisinin de düşebileceği durumunun olumlu tutumlar beslemede önemli bir rolü olduğu görülmektedir.

Duygudaşıklıkta, kendisini karşısındaki bireyin yerine koyan katılımcının belirlediği tutumu etkileyen önemli bir faktör de göçmenlerin yaşayış ve davranış şekilleridir.

Süreç boyunca karşılaşılan göçmenlerin tutum ve davranışları yerel halk tarafından gözlemlenmiştir. Bu gözlemler sonucunda yerel halk bireysel çıkarımlara varmıştır. Her birey kendi karşılaştığı göçmenden hareketle bir genellemeye varmaktadır. Rahatsız olunan bir davranış sergilenmesi durumunda bu davranış şekli bir genelleme ile tüm göçmenlere mal edilmektedir.

Elde edilen bulgular Şanlıurfa halkının algılayışı üzerinde olduğundan bu algılayışa şehrin sınır şehri olması hususunda etkisini mutlaka göz önünde tutmak gerekmektedir. Özellikle vurgulanan akrabalık ilişkileri bu algılayışa derin etkiler yapmaktadır. Sınırın doğal bir sınır olmayışı katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Sınır iki farklı ülke oluştursa da katılımcıların ifadeleriyle “gönül bağı”nın henüz bir olduğu görülmektedir. Akrabalıklar ve etkileşimler sınırın ayrılmasından sonra da devam etmiştir. Bu durumun da göçmenleri algılamada olumlu yönde bir etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

Çalışma boyunca karşılaşılan önemli bir kavram da misafirperverlik kavramıdır. Göçmenleri misafir olarak görmenin farklı algılar ortaya çıkardığı gözlemlenmektedir. İlk olarak göçmenlerin geldiği ilk dönemlerde misafir gözüyle bakılan göçmenler Türk kültüründe var olan misafirperverlikle karşılanmış, her ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların ifadelerinde ellerinden gelen tüm yardımları yaptıkları tespit edilmiştir. Ancak daha sonra sürenin uzaması ve misafirliğin bitmeyişi ilk baştaki olumlu duygularda değişime sebep olmuştur. Sıklıkla ‘misafirliğin kısa olanı makbuldür’ sözü dile getirilmektedir.

Elde edilen bir bulgu ise yerel halkın göçmenlere öteki olarak bakmasıdır. Gelen göçmenleri bir grup olarak görmekte ve “onlar” olarak nitelendirmekte ve kendilerini ise “biz” olarak tanımladıkları görülmektedir. Bunun neticesinde ise ortaya yabancı kavramı çıkmaktadır. Gelen göçmenler tam olarak bilinemediğinden bir yabancı olarak algılanmaktadır. Fakat Türk kültüründe bulunan misafirperverlik neticesinde bu yabancı olarak nitelendirmenin çok büyük olumsuzlukları beraberinde getirmediği görülmektedir. Yabancı ve öteki olarak görmenin temelinde ise kültürel aidiyetlerin farklı oluşu gelmektedir. Her ne kadar sınır komşusu olma durumu söz konusu olsa da akrabalıklar olsa da kültürel farklılıklar olmaktadır. Bu kültürel farklılıklar bir zenginlik olarak görüldüğü gibi, zaman zaman bir sorun olarak da görülmektedir. Özellikle

katılımcılardan Şanlıurfa’da gece hayatının pek olmadığı ancak göçmenlerin bu durumu değiştirdiği duyulmaktadır. Ayrıca kadınların aşırı makyaj yapmasının da bir farklılık olarak sunulduğu sıklıkla görülmektedir. Bu duyulan rahatsızlıkların temel sebebine indiğimizde ise kültürel farklılıklardan çok yerel halkında bu duruma uyum sağlıyor olmasıdır. Yani gelen göçmenlerin kültürlerinin yerli halk tarafından da benimsenmesi duyulan rahatsızlığın sebebidir. İki farklı toplumun bir araya gelmesi neticesinde kaçınılmaz olan bu etkileşim tek taraflı bir değişimi beraberinde getirmemektedir. Her iki grup kültürlerinin bir kısmını diğer gruba aktarabilmiştir. Ancak yerel halkın ev sahibi konumu dolayısıyla göçmenlerde daha fazla değişim olduğu söylenmektedir. 2011’den bu yana geçmiş olan dokuz yıllık süreç neticesinde bir uyumun söz konusu olmaması düşünülemez. Fakat uyum bu kadar kısa bir sürede de gerçekleşmemektedir. Dolayısıyla kısmi olarak gerçekleşen uyumun zamanla daha da artacağını var olan bir algı olduğu saha sürecinde elde edilen önemli bir bulgudur.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N., (2006) Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa(2.baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Abuzar, C., “Şanlıurfa’da Değişen Toplumsal Yapıda Taziye Geleneği”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 10/2010, (2), ss. 259-274.
- Abuzar, C., “Şanlıurfa’da Toplumsal Değişme ve Harran Üniversitesinin Bu Değişime Etkisi”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10/2004, (13), ss. 65-84.
- Adıgüzel, Y., (2018), Göç Sosyolojisi, (2. Baskı), Nobel Kitap, Ankara.
- Ağır, O., M., Sezik, “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”, Birey ve Toplum Dergisi, 5/2015, (9), ss. 95-123.
- “Akçakale Geçici Barınma Merkezi Tamamen Kapatılıyor.”, Milliyet, 29.09.2018, Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/sanliurfa/akcakale-gecici-barinma-merkezi-tamamen-kapatiliyor-13063378>
- Akkayan, T., (1979), Göç ve Değişme, (1. Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Algül, H., (1995) “Ensar”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.11, ed. Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Anık, M., (2012), Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi, (1. Baskı), Açılım Kitap, İstanbul.
- Arkonaç, S., (1998), Psikoloji: Zihin Süreçleri Bilimi, (2. Baskı), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Arslan, M., (2015), Sözleşme Kültürü ve İlk Müslüman Toplum, (2. Baskı), Pınar Yayınları, İstanbul.
- Aydın, M., “ Özel Bir Göç Biçimi Olarak Hicret”, Sosyoloji Divanı Dergisi, 6/2015, ss. 103-114.
- Bakırcıoğlu, R., (2012), “Kimlik” Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü, (1. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara.

Bartam, D., vd., (2017) Göç Meselesinde Temel Kavramlar, çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay, (1. Baskı), Hece Yayınları, Ankara.

Bauman, Z., (2018), Sosyolojik Düşünmek, çev. Ahmet Akın Pilgir, (17. Baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bauman, Z., (2019) Kapımızdaki Yabancılar, çev. Emre Barca, (2. Baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Benek, S., “Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15/2016, (1), ss. 171-192.

Cenevre’de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun (1961, 5 Eylül). Resmi Gazete (Sayı: 10898). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>

Castles, S ve M, Miller, 2008, Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, çev. İbrahim Akbulut, (1.baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Cevizci, A., (2017), Felsefe Sözlüğü, (6. Baskı), Say Yayınları, Ankara.

“Ceylanpınar ve Suruç Kampları Kapatılıyor.”, RHA Ajans, 26.04.2019, Erişim adresi: <https://rhaajans.com/haber/3047129/ceylanpinar-ve-suruc-kamplari-kapatiliyor>

Çağırıcı, M., (2005) “Misafir”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.30, (1. Baskı), ed. Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Çağırkan, B., “ Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplumlarda, Yeni Kimlikler”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5/2016, (8), ss. 2613-2623.

Çağlak, U., “Türkiye’de Ekonomi Sosyolojisine Dair Bir Literatür Denemesi”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2013, (29), ss. 99-126.

Çağlayan, S., “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi” Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006/2 (17), ss.67-91.

Çakmak, F., “ Zorunlu Göç Sürecinde Mekânın Kaybı ve Evin Yitimiyle Başlayan Yersiz Yurtsuzluğun Ürettiği Bir Travma Olarak “Kimliğin Anomileşmesi””, Turkish Studies Social Sciences, 13/2013, ss. 349-364.

Dalbay, R., “ “Kimlik” ve “ Toplumsal Kimlik” Kavramı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2/2018, (31), ss. 161-176.

Demircan, A., (2017), Nebevi Direniş Hicret, (3. Baskı), Beyan Yayınları, İstanbul; M., Topuz, (1996), İlahi Dinlerde Hicret, Çağlayan Yayınları, İzmir.

Deniz, O., E., Etlan, “ Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6/2009, (2), s.104.

Diyanet. Erişim 21 Eylül 2019. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nisa-suresi-4/ayet-97/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1>

Diyanet. Erişim 24 Ağustos 2019. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/bakara-suresi-2/ayet-36/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1>

Emini, F., (2018), Göç Sonrası Sorunların Çözümünde Sivil Toplum Stratejisi, (1. Baskı), Ekin Yayınevi, Ankara.

Emiroğlu, K. ve Aydın, S., (2003), Antropoloji Sözlüğü, (1. Baskı), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Erdoğan, M., (2015), Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum, (1. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Fichter, J., (2012), Sosyoloji Nedir, çev. Prof. Dr. Nilgün Çelebi, (1. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara.

Freyer, H., (2013), Din Sosyolojisi, çev. Turgut Kalpsüz, (1. Baskı), Doğu Batı Yayınları, Ankara.

Gezici Yalçın, M., (2017), Göç Psikolojisi, (1. Baskı), Pharmakon Yayınları, Ankara.

Giddens, A., (2012), Sosyoloji, çev. Hüseyin Özel, (1. Baskı), Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Glesne, C., (2013), Nitel Araştırmaya Giriş, çev. Ali Ersoy, Pelin Yalçınoglu, (3. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara.

Gökçen, A., E., Ulutaş, “ Toplumsal Bir Tip: Misafir”, Adam Akademi Dergisi, 1/2018, (9), ss. 115-138.

Günay, Ü., (2017), Din Soyolojisi, (12. Baskı), İnsan Yayınları, İstanbul.

Güvenç. B., (1979), İnsan ve Kültür, (3. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.

Hamidullah, M., (2017), İslâm Peygamberi, çev. Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yazgan, (1. Baskı) Beyan Yayınları, İstanbul.

Hexham, I., (1998), Concise Dictionary of Religion, (2. Baskı), Volgestein Press, United States of America.

Hizmetli, S., (2016), İslam Tarihi İlk Dönem, (10. Baskı), Ankara Okulu, Ankara.

Hortaçsu, N., (2007), Ben Biz Siz Hepimiz Toplumsal Kimlik ve Gruplararası İlişkiler, (1. Baskı), İmge Kitabevi, Ankara.

İbn-i Fadlan , (2010) Seyahatname, çev. Ramazan Şeşen, (1. Baskı), Yeditepe Yayınevi, İstanbul.

Jung, C., (2016), Analitik Psikoloji Sözlüğü, çev. Nur Nirven, (1. Baskı), Pinhan Yayıncılık, İstanbul.

Karpat, K., (2017), Osmanlıdan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, (3. Baskı), Timaş Yayınları, İstanbul.

Koyuncu, A., (2014), Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler, (1. Baskı), Çizgi Kitabevi, Konya.

Kuş, E., (2012), Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri, (4. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara.

Kürkçüoğlu, A. ve Güler, S., (2010), Tarih ve Turizm Şehri Şanlıurfa, (1. Baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Yayınları, Şanlıurfa.

- Kürkçüoğlu, A. ve Kürkçüoğlu, S., (2017), Şanlıurfa Kültür ve Turizm Varlıkları, (1. Baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Yayınları, Şanlıurfa.
- Maalouf, A., (2019), Ölümcul Kimlikler, çev. Aysel Bora, (48. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Mardin, Ş., (2019), Din ve İdeoloji, (27. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Marshall, G., (1999), Sosyoloji Sözlüğü, çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, (1. Baskı), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Mathews, S., ve Smith, G., (1923), A Dictionary Of Religion And Ethics, (1. Baskı), The Macmillan Company, New York.
- Mensching, G., (2012), Din Sosyolojisi, çev. Mehmet Aydın, (3. Baskı), Literatürk, Konya.
- Neuman, W., (2014), Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, çev. Sedef Özge, (7. Baskı), Yayınodası Yayıncılık, Ankara.
- Önkal, A., (1998) “Hicret”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.17, ed. Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Özdemir, M., “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1/11, ss. 323-343.
- Özel, A., (1998) “Hicret”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.17, ed. Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Özyakışır,D.,(2013), Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama,(1.baskı), Nobel Yayıncılık, Ankara
- Rumelili, B., S., Karadağ, “Göç ve Güvenlik: Eleştirel Yaklaşımlar”, Toplum ve Bilim Dergisi, 2017, (140), ss. 69-92.

Simmel, G., (2009), Bireysellik ve Kültür,  ev. Tuncay Birkan, (1. Baskı), Metis Yayınları, İstanbul.

Sinanoğlu, A., “Toplumsal Değişim ve Din”, Hikmet Yurdu Dergisi, 2008/1 (2), ss.23-39.

Sinanoğlu, A., “Yeniden Yapılanma Sürecinde  st Kimliğin Belirginleşmesi: Sünnilik ve Alevilik”, Hikmet Yurdu Dergisi, 2008/1 (2), ss.25-35.

Subaşı, N., (2014), Din Soyolojisi, (1. Baskı), Dem Yayınları, İstanbul.

Suruç, S., (1995), Peygamberimizin Hayatı Medine Devri, Yeni Asya Yayınları, İstanbul.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, Osmanlı Urfası, (2018), İstanbul.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. “Ekonomik Yapı”. Erişim 18 Temmuz 2020 <https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/14/2/ekonomik-yapi>

Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV), Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, (2002), ŞURKAV Yayınları, Ankara.

T.C. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Güneydoğu Anadolu Projesi Sosyal Eylem Planı, (1999), Ankara.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. “ Geçici Koruma”. Erişim 12 Mayıs 2020. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Tatlıoğlu, D., (2013), G   Sosyolojisi Açısından Hicret, (1. Baskı), Asitan Yayınları, Sivas.

TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “ Empati”. Erişim 12 Mayıs 2020. <https://sozluk.gov.tr/>

TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “G  ”. Erişim 13 Eylül 2019. <https://sozluk.gov.tr/>

TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “Güvenlik”. Erişim 12 Mayıs 2020. <https://sozluk.gov.tr/>

TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “Misafir”. Erişim 13 Mayıs 2020.
<https://sozluk.gov.tr/>

TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “Muhacir”. Erişim 21 Eylül 2019.
<https://sozluk.gov.tr/>

Tolan, B., (1993), Sosyoloji, (1. Baskı), Adım Yayınları, Ankara.

Turan, A., (2010) “Şanlıurfa”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 38, (1. Baskı), ed. Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul.

Turhan, M, (1987), Kültür Değişmeleri, (1.Baskı), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus”. Erişim 18 Temmuz 2020.
<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do>

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Nüfus Yoğunluğu”. Erişim 18 Temmuz 2020.
<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do>

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre illerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı”. Erişim 18 Temmuz 2020.
<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do>

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ Eğitim Durumuna Göre Nüfus(15 Yaş ve Üzeri)”. Erişim 18 Temmuz 2020. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do>

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ İbbs-Düze1, İbbs-Düze2, İl ve İlçe Nüfusları”. Erişim 18 Temmuz 2020. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ İktisadi Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilenler (NACE Rev.2) [15 Yaş ve Üzeri]”. Erişim 18 Temmuz 2020.

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ İşgücü İstatistikleri”. Erişim 18 Temmuz 2020.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ Kaba Doğum Hızı (Binde): İkamet Yerine Göre”. Erişim 18 Temmuz 2020. <https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr>

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. “ Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (2009 bazlı)”. Erişim 18 Temmuz 2020. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do>

Tümtaş, M., C., Ergun, “Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21/2016, (4), ss. 1347-1359.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, (2019) Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Türkiye İş Kurumu, (2019) “Şanlıurfa İli İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu 2019 Yılı Faaliyet Raporu”, İŞKUR, Şanlıurfa. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloOlustur.do>

“Türkiye’nin en büyük çadır kenti boşaltılıyor.”, CNN TÜRK, 07.05.2019, Erişim adresi : <https://www.cnnturk.com/yerel-haberler/sanliurfa/turkiyenin-en-buyuk-cadir-kenti-bosaltiliyor-989785>

Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (1994, 30 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 22127). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf>

Türkkahraman, M, H., Tutar, “Sosyal Değişme Bütünleşme ve Çözülme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi”, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 2009/1 (1), ss.1-16.

Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, (ed. R. Perruchoud ve J. Redpath), (2013), Ankara.

UNHCR, Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü. “ UNHCR Türkiye İstatistikleri”. Erişim 15 Eylül 2019. <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>

Wach, J., (1990), Din Sosyolojisi, çev. Ünver Günay, (1. Baskı), Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (2013, 11 Nisan), Resmi Gazete (Sayı: 28615), Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411.pdf>

Yalçın, C., (2004), Göç Sosyolojisi(1.baskı), Anı Yayıncılık, Ankara

Yardım, M., “ İç Grup (Biz) ve Dış Grup (Onlar) Bağlamında Fransız İntelligentsia Örneği”, Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2016, ss.333-350.

Yavuz, S., “Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2013/6 (26), ss.610-623.

EKLER

EK 1: GÖRÜŞMECİ LİSTESİ

Görüşmeci Sırası	Cinsiyet	Yaş	İkamet Ettiği İlçe	Eğitim Durumu	Görüşmeci
Görüşmeci 1	ERKEK	41	HALİLİYE	ÜNİVERSİTE	Abdullah T.
Görüşmeci 2	ERKEK	28	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Abdulsamed G.
Görüşmeci 3	ERKEK	30	EYYÜBİYE	ÜNİVERSİTE	Ahmet Ş.
Görüşmeci 4	ERKEK	52	HALİLİYE	LİSE	Veysel T.
Görüşmeci 5	KADIN	54	KARAKÖPRÜ	LİSE	Aliye A.
Görüşmeci 6	KADIN	21	HALİLİYE	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ	Arzucan K.
Görüşmeci 7	KADIN	22	HALİLİYE	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ	Aysel K.
Görüşmeci 8	ERKEK	28	HALİLİYE	ÜNİVERSİTE	Bayram İ.
Görüşmeci 9	KADIN	24	HALİLİYE	ÜNİVERSİTE	Esra B.
Görüşmeci 10	ERKEK	41	EYYÜBİYE	ÜNİVERSİTE	Fethi T.
Görüşmeci 11	KADIN	34	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Funda A.

Görüşmeci 12	KADIN	51	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Gül S.
Görüşmeci 13	ERKEK	35	EYYÜBİYE	LİSE	Halil B.
Görüşmeci 14	KADIN	43	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Handan K.
Görüşmeci 15	ERKEK	42	HALİLİYE	ÜNİVERSİTE	Hüseyin A.
Görüşmeci 16	KADIN	22	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	İsmet T.
Görüşmeci 17	KADIN	28	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Leman Y.
Görüşmeci 18	KADIN	35	HALİLİYE	LİSE	Leyla T.
Görüşmeci 19	ERKEK	56	EYYÜBİYE	LİSE	Mehmet Ali R.
Görüşmeci 20	ERKEK	34	EYYÜBİYE	LİSE	Mehmet K.
Görüşmeci 21	ERKEK	29	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Mert B.
Görüşmeci 22	KADIN	32	HALİLİYE	LİSE	Muhabbet D.
Görüşmeci 23	ERKEK	40	HALİLİYE	LİSE	Murat A.
Görüşmeci 24	ERKEK	51	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Mustafa K.
Görüşmeci 25	ERKEK	30	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Mustafa T.

Görüşmeci 26	KADIN	29	KARAKÖPRÜ	ÜNİVERSİTE	Saadet C.
Görüşmeci 27	ERKEK	28	EYYÜBİYE	ÜNİVERSİTE	Said A.
Görüşmeci 28	ERKEK	54	HALİLİYE	ÜNİVERSİTE	Vedat S.
Görüşmeci 29	ERKEK	32	EYYÜBİYE	ÜNİVERSİTE	Ali D.
Görüşmeci 30	KADIN	22	HALİLİYE	ÜNİVERSİTE	Leyla D.